

6.11.2019

EOAK/2449/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

TURUN VANKILA

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde

Turun vankila

Tarkastusajankohta

28.–29.5.2019

Osallistujat EOAK:sta

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen
Tarkastaja Reima Laakso
Esittelijäneuvos Anu Rita
Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen
Oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen
Neuvontalakimies Pia Wirta
Ulkopuolinen asiantuntija, psykiatrian erikoislääkäri
Veronica Pimenoff

Osallistujat tarkastuskohteesta

Johtaja - - -
Apulaisjohtaja - - -
Apulaisjohtaja - - -
Apulaisjohtaja - - -
ja muu tarkastuksella avustanut ja tietoja vankilan toiminnasta antanut henkilökunta

Loppukeskusteluun osallistuivat myös Länsi-Suomen aluekeskuksen aluejohtaja - - - ja lakimies - - -.

Sisällysluettelo

1 YLEISTÄ	4
1.1 Turun vankilasta	4
1.2 Oikeusasiamiehen erityistehtävistä	4
2 ENNAKKOAINEISTO JA TARKASTUKSEN KOHDENTAMINEN	4
3 VANKIEN KANSSA KÄYDYT KESKUSTELUT	5
4 HENKILÖKUNNAN EDUSTAJIEN SEKÄ ERÄIDEN MUIDEN VIRKAMIESTEN TAPAAMINEN	5
5 TILOIHIN TUTUSTUMINEN	5
6 LOPPUKESKUSTELU	7
7 HUOMIOT JA KANNANOTOT	8
7.1 Vankilassa esiintyvä vankien toisiinsa kohdistama painostus	8
7.2 Sellin ulkopuolisen ajan ja mielekkään toiminnan määrä	10
7.3 Eristysosastolle asumaan sijoittaminen	14
7.4 Tutkintavankien sijoittaminen	15
7.5 Liikuntaesteisten vankien sijoittaminen tulo-osastolle, inva-sellin hälytyslaite	17
7.6 Eräitä turvaamistoimenpiteitä ja vangin tarkastamista koskevat asiakirjat sekä päätösten ja asiakirjojen laatimisesta yleisesti	17
7.6.1 Vankeuslain 18 luvun 5 §:n ja tutkintavankeuslain 13 luvun 5 §:n mukainen erillään pitäminen	18
7.6.2 Vankeuslain 18 luvun 3 §:n ja tutkintavankeuslain 13 luvun 3 §:n mukainen tarkkailu	18
7.6.3 Vankeuslain 18 luvun 4 §:n ja tutkintavankeuslain 13 luvun 4 §:n mukainen eristämistarkkailu	19
7.6.4 Vankeuslain 16 luvun 6 §:n ja tutkintavankeuslain 11 luvun 6 §:n mukainen henkilönkatsastus	20
7.6.5 Asiakirjojen laatimiseen liittyvät yleiset ongelmat	20
7.7 Omasta pyynnöstä erillään olevat	21
7.8 Alaikäisten vankien tilanne	21
7.9 Ulkomaalaisten vankien tilanne	22
7.10 Tutkintavankien yhteydenpitorajoitukset	24
7.11 Tapaamisten alkamisajankohta ja kesto	26
7.12 Lapsen tapaaminen	28
7.13 Valvomattomat tapaamiset ja vankien väliset valvotut tapaamiset	31
7.14 Oikeudenkäyntiasiamiehen tapaamisen valvonta – vankeuslaki 13:6 ja tutkintavankeuslaki 9:4	31
7.15 Yksityisyyden suoja kameravalvotuissa sulleissa wc:tä käytettäessä	32
7.16 Hälytyslaitteen sijainti ja ilmanvaihto eristykselleissä, sellikalustus	34
7.17 Matkasellissä vietettävä aika	36
7.18 Vastaanotto-osaston toiminta	39
7.19 Vankilan oloista tiedottaminen sekä säädösten ja muun informaation saatavuus, vastuuvirkamiesmalli	40
7.20 Puhelinkeskustelujen yksityisyydensuoja	41
7.21 Ulkoiluolosuhteet	42
7.22 Maksukorttien haltuun antaminen	45
7.23 Vankien ansioiden maksaminen	45
7.24 Vankien sähköiset yhteydet	46
7.25 Kirjastopalvelut	47

7.26 Uskonnon harjoittaminen	49
7.27 Naisvankien tilanne	50
7.28 Järjestyssääntö ja tulo-opas.....	50
7.29 Ruokailujen välinen aika	51
7.30 Pätevyysvaatimukset täyttävien vartijoiden rekrytoiminen	52
7.31 Muita asioita.....	53
7.32 Poistumislupien myöntäminen, rangaistusajan suunnitelmiin liittyvät ongelmat, päätösten perusteleminen.....	53
7.33 Vangin keskustelussa mainitsema tapahtuma	54
8 VUOSITEEMA - Yksityisyyden toteutumista edistävät ja haittaavat käytännöt.....	54
9 TOIMENPITEET	55

1 YLEISTÄ

1.1 Turun vankilasta

Turun vankila on 255-paikkainen suljettu vankila, jonne sijoitetaan vankeusvankeja ensikertaisista vangeista elinkautista vankeusrangaistusta suorittaviin, sakkovankeja ja tutkintavankeja. Nykyiset vankilarakennukset on otettu käyttöön vuonna 2007.

Toukokuussa 2019 (vankilukutilasto 16.5.2019) vankilaan oli sijoitettuna 268 vankia, 224 miestä ja 44 naista. Heistä valvotussa koevapaudessa oli kolme miestä ja yksi nainen. Vahvistettu paikkamäärä miehille on 219 ja naisille 36 paikkaa. Naisvankien määrä ylitti selvästi heille tarkoitetun paikkamäärän.

Vangeista vankeusvankeja oli 192, sakkovankeja 7 ja tutkintavankeja 69. Ulkomaalaisia vankeusvankeja oli 17 ja tutkintavankeja 19.

Tarkastuksen aikaan vankilassa oli kaksi alaikäistä, joista toinen oli miespuolinen vankeusvanki ja toinen naispuolinen tutkintavanki.

1.2 Oikeusasiamiehen erityistehtävistä

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnosta vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

YK:n vammaisyleissopimuksen (CRPD) ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityistä huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

2 ENNAKKOAINEISTO JA TARKASTUKSEN KOHDENTAMINEN

Käytettävissä ovat olleet vankilan toimittamat:

- johtajan katsaus vankilan nykytilanteeseen sekä apulaisjohtajien katsaukset turvallisuuteen ja toimintoihin
- vankilan järjestyssääntö (voimaan 1.8.2017)
- osastojen päiväjärjestykset
- vangeille tarkoitettu tulo-opas (päivätty 27.8.2015) suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi
- tulossopimus vuosille 2019–2022 ja toimintasuunnitelma vuodelle 2019

Lisäksi on käytetty seuraavaa aineistoa

- vankilukuilmoitus (16.5.2019)
- eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian edellisen Turun vankilan tarkastuksen (21.–22.4.2016) pöytäkirja (EOAK/1185/2016)
- Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tarkastuspöytäkirja (11.–12.2.2016)
- Kriminaalihuollon tukisäätiön kriminaaliasiamiestoiminnassa tehdyt havainnot
- Turun vankilaa koskevat kanteluratkaisut
- jäljempänä erikseen mainitut vankilan tekemät päätökset ja muut vankilassa laaditut asiakirjat sekä lomakkeet

Tarkastuksella oli päätetty kiinnittää huomiota erityisesti omasta pyynnöstään erillään asuviin vankeihin, eristysosastolla oleviin vankeihin sekä eräisiin erityisryhmiin kuten alaikäisiin. Lisäksi oikeusasiamiehen kanslian vuoden 2019 teema on oikeus yksityisyyteen, mikä otetaan huomioon myös tarkastuksilla.

Samaan aikaan tehtiin tarkastus Vankiterveydenhuollon yksikön Turun vankilan poliklinikalle (EOAK/2571/2019) ja Psykiatrisen vankisairaalan Turun yksikköön (EOAK/2570/2019).

3 VANKIEN KANSSA KÄYDYT KESKUSTELUT

Vankilaa oli pyydetty ennakolta laittamaan vankien nähtäville tiedote keskustelumahdollisuudesta tarkastajien kanssa sekä huolehtimaan siitä, että myös suomen, ruotsin tai englannin kieltä taitamattomat vangit saavat tiedon asiasta.

Etukäteen keskusteluun ilmoittautuneista 26 vangista 23 saapui keskustelemaan. Yhden vangin toive keskustelusta selvisi tarkastuksen aikana. Myös hänen kanssaan keskusteltiin.

Lisäksi tarkastajien aloitteesta vankien kanssa keskusteltiin seuraavasti.

- eristysosastolla 103 yhden vankeuslain 18 luvun 5 §:n perusteella erillään pidetyn vangin kanssa. Toinen samalla perusteella eristysosastolle sijoitettu vanki ei ollut halukas keskustelemaan.
- yhden alaikäisen vangin kanssa
- tulkin välityksellä neljän kotimaisia kieliä tai englantia taitamattoman vangin kanssa

Keskusteluista on laadittu erilliset muistiot. Keskustelut ovat luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot ovat salassapidettävä muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella. Joitakin vankien keskusteluissa esiin ottamia aiheita käsitellään kuitenkin jäljempänä. Näissä tapauksissa vanki on antanut luvan ottaa asia esille.

4 HENKILÖKUNNAN EDUSTAJIEN SEKÄ ERÄIDEN MUIDEN VIRKAMIESTEN TAPAAMINEN

Keskusteluista on laadittu erilliset muistiot. Keskustelut ovat luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot ovat salassapidettävä muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella.

5 TILOIHIN TUTUSTUMINEN

Vankilan tilojen yleisilme oli edelleen siisti ja hyväkuntoinen. Esimerkiksi yhdessä tarkastuspäivänä tyhjillään olleessa inva-selliksi suunnitellussa sellissä vaikutti kuitenkin olevan siivous tekemättä. Sellin wc- ja suihkutilassa oli pinttyneeltä vaikuttanutta likaa.

Vankien asuintilat sijaitsevat rakennuksissa 103 ja 104, joissa kummassakin on myös eristysosasto. Lisäksi rakennuksessa 101 ovat vastaanotto-osaston matkasellitilat ja kaksi matkaselli-osaston kameravalvottua eristyssellissä, tapaamistilat sekä varmuusosastoksi suunniteltu osasto, joka on viime vuodet toiminut vapauttamisosastona ja nyttemmin jouduttu ottamaan naisvankien käyttöön.

Tarkastuksen aikana tutustuttiin muun muassa vastaanotto-osastoon ja sen matkasellitiloihin mukaan lukien osaston eristyssellit, rakennusten 103 ja 104 eristysosastoihin ulkoilutiloihin, valvottujen tapaamisten tapaamistiloihin, valvomattomien tapaamisten tiloihin, lapsitapaamistilaan, useisiin asuinosaosiin, kahteen rakennuksessa 104 olevaan virtsanäytteen ottotilaan, kirjastoon, asuinosaosten ulkoilupihoihin, toisen sellirakennuksen katolla olevaan ulkoilutilaan sekä keskusvalvomoon. Tiloihin tutustuttaessa tehtiin muun muassa seuraavia havaintoja ja saatiin seuraavia tietoja.

Valvottuja tapaamisia varten on useita **tapaamistiloja**, joista osassa keskustelu käydään puheluurin välityksellä ja osassa pleksin läpi ilman luuria.

Vangin ja oikeudenkäyntiavustajan tapaamiset järjestetään valvottujen tapaamisten tapaamishuoneissa. Havaintoja ja saatuja tietoja käsitellään tarkemmin jaksossa 7.14.

Tapaamistiloissa ei näkynyt ilmoitusta siitä, että tilat ovat kameravalvottuja, mutta vankilan portilla, aulassa, jonka läpi kaikki vierailijat saapuvat, on seinällä hyvin näkyvillä ilmoitus tilojen kameravalvonnasta (kuva). Kameravalvonnasta ilmoittamista käsitellään jaksossa 7.31.

Valvomattomia tapaamisia varten on kaksi tilaa, joissa tapaaminen voidaan järjestää viikon kaikkina päivinä viisi tuntia kerrallaan, kello 9.30–14.30.

Eristysosastolla (103-1B) tutustuttiin yksinäisyysrangaistuksen täytäntöönpanoon käytettävään kurinpitoselliin, selleihin, joihin osastolle asumaan sijoitetut vangit laitetaan, kahteen tarkkailuun käytettävään kameraselliin, eristämistarkkailuselliin ja ulkoilutilaan. Vankilan johdon kertoman mukaan kehon sisäisestä kuljetuksesta epäilty vanki viedään ensin vankilan ulkopuolisten lääkärien suorittamaan henkilönkatsastukseen ja hänet sijoitetaan eristämistarkkailuun vain, jos siihen henkilönkatsastuksen perusteella on aihetta. Tarkastajille kerrottiin, että eristämistarkkailuajat ovat yleensä hyvin lyhyitä eikä tarkkailuhaalari ole vankilassa käytössä.

Kuvassa virtsanäytteenottotila

Rakennuksen 104 **virtsanäytteenottotiloissa** tarkastajille kerrottiin, että näytteen antamista varten riisuuntuva vanki saa käyttöönsä kylpytakin, joita oli myös näkyvillä. Näytteenottotilat ja -käytännöt vaikuttivat toimivilta. Vangin valvonta voidaan suorittaa hienotunteisesti peililasi-ikkunan läpi, jolloin vanki voi olla näytettä antaessaan yksin näytteenantotilassa.

Asuinosastoilla vierailtiin valikoidusti ja havaintoja selostetaan myös jäljempänä jakson 7 eri kohdissa, esimerkiksi 7.19 ja 7.20.

Asuinosastolla 104–1 B, joka toimii tulo-osastona, sijaitsevat vankilan **neljä inva-selliä**. Inva-sellin vartijakutsu oli suhteellisen korkealla ja sijaitsi siten, että vanki ei ainakaan vuoteesta käsin ylety siihen. Havaintoja ja saatuja tietoja käsitellään tarkemmin jaksossa 7.5.

Ulkoilupihosta vain suurimmalla pihalla on ulkoilijoiden käytössä wc. Pienemmillä pihilla ei ollut myöskään sadekatoksia. Ulkoiluolosuhteita ja -järjestelyjä käsitellään tarkemmin jaksossa 7.21.

Matkaselliosaston valvomossa ja **keskusvalvomossa** selvitettiin kameravalvottujen eristysse-
llien kameranäkymää vangin yksityisyyden suojan näkökulmasta. Havaintoja käsitellään jäljem-
pänä kohdassa 7.15.

6 LOPPUKESKUSTELU

Keskustelussa otettiin esiin ja saatiin tietoja muun muassa seuraavista aiheista, joista osaa kä-
sitellään tarkemmin jaksossa 7.

Vankien osastolle ja toimintaan sijoittaminen, erityisesti sellaisten vankien kohdalla, joilla on
yhteyksiä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin.

Tulo-oppaan ja järjestyssäännön ajantasaisuus.

Naisvankien tilanne sen jälkeen, kun Hämeenlinnan vankilan rakennukset poistettiin käytöstä ja
naisvankien määrä Turun vankilassa kasvoi. Vankilan johdon mukaan tilanteen ongelmallisuus
on tiedossa ja ratkaisuja yritetään löytää, muun muassa vapo-osastolle sijoitetuille naisille on
järjestetty toimintaa pakkaustehtävissä sekä keinoälyn testauksessa. Aluejohtajan mukaan
naisvankien sijoittamisen helpottamiseksi Pyhäselän vankilaan on suunnitelmassa avata toinen
naisosasto, jotta Itä- ja Pohjois-Suomesta kotoisin olevat naisvangit voidaan sijoittaa omalle
kotiseudulle. Tämä vaatii kuitenkin investointeja.

Ulkomaalaisten vankien tiedonsaanti ja perehdyttäminen.

Inva-selliin sijoitettavien liikuntaesteisten vankien mahdollisuudet osallistua toimintaan ja vapaa-
ajantoimintaan. Henkilökunnan mukaan tällaisessa tilanteessa on pidetty sellin ovea auki ja van-
gille on järjestetty toimintaa.

Nuoriso-osastolle sijoitettujen vankien vähäiset toimintamahdollisuudet ja vankien näkemys päi-
väjärjestyksen epäselvyydestä ja noudattamatta jättämisestä. Osastolla oleville vangeille ei ole
järjestetty opiskelu- tai työtoimintaa. Henkilökunnan mukaan osastolla on ollut ajoittain levotto-
muutta. Osaston ilmapiiri on otettu huomioon sellien avoinna olossa ja sulkemisessa. Vankilan
johdon mukaan opiskelu on mahdollista osastosta riippumatta. Todettiin itsenäisen selliopiske-
lun olevan varsin vaativaa.

Vankien käytössä olevien puhelinten suojaaminen tai sijoittelu siten, että puhelinkeskustelu säi-
lyy yksityisenä.

Valvottujen tapaamisten ja lasten tapaamisen alkamisaika kello 9.00. Vankilan näkemyksen
mukaan tapauskohtainen joustaminen tästä myöhemmäksi on haastavaa.

Mahdollisuus omien vaatteiden käyttöön valvomattomissa tapaamisissa koskee henkilökunnan mukaan kaikkia vankeja, ei vain miesvankeja, kuten vankien kanssa keskusteltaessa oli esitetty.

Vankilan vastaanotto-osaston tilanne vankien omaisuuden haltuun antamisen suhteen. Todettiin vankien edelleen kokevan, että asioinnissa on viiveitä, vaikka vankila on pyrkinyt korjaamaan tilannetta ja päivätyöhön osastolle on kyetty lisäämään yksi vartija.

Matkaselliin sijoittamisen kesto. Keskusteltiin siitä, että kyse on usein päihdetestin tulosten varmistuksen valmistumisesta, vangin lähettäneen avolaitoksen kurinpitokäsittelyn järjestämisestä ja arviointikeskuksen tekemästä sijoittelupäätöksestä, ei vankilan omasta toiminnasta. Keskustelussa tuli esiin myös, että joissakin tilanteissa vanki on sijoitettu vastaanotto-osaston matkasellin sijasta tulo-osastolle.

Skype-puheluja koskeva ohjeistus vangeille. Tarkastushavaintojen mukaan ohjeistuksen esillä olossa on puutteita. Asiasta tiedottaminen on tärkeää kaikille vangeille, mutta erityisesti ulkomaalaisille vangeille, jotta heillä on mahdollisuus pitää kotimaahansa yhteyttä kohtuullisin kustannuksin. Henkilökunnan mukaan ohjeistus on olemassa ja se on annettu myös englanniksi.

Eräiden vankia koskevien päätösten tekeminen hallintolain säännökset huomion ottaen. Keskusteltiin siitä, että vankitietojärjestelmässä ei ole paikkaa kaikille lain edellyttämillä päätöksillä tai paikka on vaikeasti löydettävissä. Aluekeskuksen lakimies kertoi, että turvaamistoimenpiteitä koskeva ohjeistus on valmistumassa ja aiheesta on tarkoitus antaa myös koulutusta.

7 HUOMIOT JA KANNANOTOT

Pöytäkirjaluonnos lähetettiin 27.9.2019 Turun vankilan johtajalle, jotta vankilalla on tilaisuus kommentoida luonnosta.

Turun vankila toimitti kommenttinsa 23.10.2019 ja ne on huomioitu pöytäkirjassa. Toimenpiteet, joita vankila ilmoitti tehneensä, ja vankilan muut kommentit on merkitty jäljempänä *kursiivilla*.

Turun vankila ilmoitti kommentoivansa pyydetyksi vain niitä asioita, joista luonnoksessa oli virheellisiä tosiasiatietoja. Tarkastushavaintoihin lausutaan laajemmin, kun lopullinen pöytäkirja on toimitettu vankilalle.

Turun vankilan mukaan useita pöytäkirjaluonnoksessa olevia kehotuksia on jo tarkastuksen jälkeen noudatettu ja useita kehotuksia edistetty pöytäkirjaluonnoksen saapumisen jälkeen.

7.1 Vankilassa esiintyvä vankien toisiinsa kohdistama painostus

Keskusteluissa henkilöstön edustajien ja erityishenkilöstön kanssa tuotiin esille huoli siitä, että työkykyiset vangit, joilla ei ole yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen, eivät halua asua osastoilla, joilta käydään töissä, vaan hakeutuvat suljetuille osastoille. Sen sijaan vankeja, joilla on yhteyksiä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin (jr-vangit), on sijoitettu näille niin sanotuille työmiesten osastoille. Muiden vankien haluttomuuden sijoittua näille osastoille esitettiin johtuvan siitä, että jr-vangit kohdistavat muihin painostusta. Esiin tuli näkemys, että jr-vangit ohjailevat vankien sijoittelua osastoille. Keskusteluissa esitettiin myös, että jr-vangit määrittelevät, kuka saa osallistua millekin kurssille.

Myös keskusteluissa vankien kanssa osastosijoitteluun liittyvät ongelmat tulivat esiin. Jotkut vangeista kertoivat haluavansa asua tuomionsa suljetulla osastolla, koska pelkäävät tulevansa uhkailluksi ja painostetuksi. Perheiden uhkailua on tapahtunut ja ainakin yksi vanki kertoi, ettei

halua vaimon ja lapsiensä käyvän vankilan tapaamisissa, koska ko. vankia oli painostettu uhkaamalla perheenjäsenten turvallisuutta. Valvomattomia tapaamisia ja poistumislupia ei keskustelujen mukaan haeta painostuksen pelossa.

Henkilökunnan ja vankien kertoma ilmiö oli myös vankilan johdon tiedossa. Tilanteeseen puuttumiseksi tarvittavien tietojen saaminen ja käyttö on johdon mukaan vaikeaa.

Apulaisoikeusasiamies (AOA) toteaa olevan myönteistä, että ongelma on vankilassa havaittu. **AOA:n käsityksen mukaan lainsäädäntö mahdollistaa sen, että tilanteeseen puututaan. Lain mukaan vangin sijoittamisessa asuinosa-astolle tulee ottaa huomioon vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, vangin tai muun henkilön turvallisuus ja rikollisen toiminnan estäminen. Näiden seikkojen huomioon ottaminen on myös virkamiesten velvollisuus.** Osastosijoittelusta tehtyjä päätöksiä ei voida pitää onnistuneina, jos vankilan avoimimmilla osastoilla on vankeja, joiden harjoittaman painostuksen tai uhkailun vuoksi osa vankeista ei halua näille osastoille siirtyä, vaikka he muutoin soveltuisivat osastoille. AOA ymmärtää, että vankien keskinäisistä suhteista ja mahdollisesta painostuksesta voi olla vaikea saada tietoa. Kun keskustelujen perusteella on selvää, että ongelma tunnetaan ja henkilökunnalla ilmeisestikin on tietoa ja havaintoja asiasta, niitä tulisi myös käyttää vankilan toiminnassa ja päätöksenteossa.

Tarkastajille jäi johdon kanssa käydystä keskustelusta käsitys, että henkilökunta on hyvin varovainen käyttämään vankien välisistä ongelmista saamia tietoja päätöksenteossa. Henkilökunta kokee, että vanki on antanut tiedot luottamuksellisesti ja että vangille voi syntyä vakava turvallisuusuhka, jos hänen antamia tietoja käytetään päätösten perusteena. AOA ymmärtää, että tämä voi olla aiheellinen pelko. Vankien keskinäiseen painostukseen tulee kuitenkin puuttua. AOA toteaa lainsäädännön mahdollistavan sen, että asianosaiselle ei anneta kaikkia häntä koskevia tietoja. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään muun muassa seuraavaa.

”Hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (*asianosainen*), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitteleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn.

Asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

1) asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua.”

Lain esitöiden mukaan erittäin tärkeä yksityinen etu voi liittyä esimerkiksi yksilön turvallisuuden varmistamiseen. Vastoin yleistä etua saattaa yksittäistapauksessa olla esimerkiksi tiedon antaminen siitä, kuka on tehnyt valvontaviranomaiselle selvityspyynnön, jos tiedon antaminen voi vaarantaa valvontaviranomaiselle tärkeän tiedonsaannin (HE 30/1998, s. 67). Viime kädessä tuomioistuimet ratkaisevat, voidaanko jokin tieto pitää asianosaiselta salassa, mutta AOA:n käsityksen mukaan vankilaympäristössä on tilanteita, joissa edellä selostettu lainkohta voi tulla sovellettavaksi.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut ohjeen Asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käyttö päätöksenteossa (dnro 2/004/2017, voimaan 1.2.2017). Ohjeessa on käsitelty muun muassa sitä, kuinka asianosaiselta mahdollisesti salassa pidettävät tiedot tulee kirjata.

AOA toteaa, että osastosijoittelupäätöksiä tehtäessä tulee tarvittaessa käyttää kaikkia mahdollisia tietoja, kuten Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten itse tekemiä havaintoja ja saamia tietoja, vankien tai heidän omaistensa kertomia tietoja sekä muilta viranomaisilta ehkä saatuja

tietoja. Näin kyettäneen saamaan riittävät perusteet muihin vankeihin turvallisuusuhkaa kohdistavien vankien asianmukaisesta osastosijoittelusta päättämiseksi.

Turun vankilan rakenne mahdollistaa AOA:n käsityksen mukaan hyvin turvallisuuden ylläpitämisen, koska vankila voidaan jakaa ja on jaettuakin pienehköihin osastoihin. Tällöin keskusteluissa esiin tullut vääristynyt tilanne, jossa eräät vangit osastosijoittelunsa ansiosta voivat mahdollisimman laajasti vaikuttaa muiden vankien turvallisuuteen, voitaneen korjata.

AOA on huhtikuussa antanut koko Rikosseuraamuslaitoksen osalta osastosijoittelupäätösten laatimista koskevan ratkaisun, jossa käsitellään menettelyllisiä kysymyksiä, kuten päätöksen asianmukaista kirjaamista ([EOAK/6065/2016](#)). AOA viittaa siihen.

AOA kiinnittää myös aluekeskuksen huomiota tilanteeseen. AOA:n tietämän mukaan aluekeskuksen lakimiehet ovat antanut oikeudellista apua ja koulutusta Turun vankilalle monissa asioissa. Aluekeskus voinee osastosijoittelupäätöksiinkin liittyvien oikeudellisten kysymysten osalta tarvittaessa auttaa vankilaa.

7.2 Sellin ulkopuolisen ajan ja mielekkään toiminnan määrä

Useimmissa suljetuissa vankiloissa on ongelmia vankien osallistumisvelvollisuuden toteutumisen ja muun sellin ulkopuolella vietettävän ajan vähäisyyden sekä tuohon aikaan sisältyvän mielekkään toiminnan suhteen. Apulaisoikeusasiamies viittaa AOA Jussi Pajuojaan ratkaisuun, jossa on käsitelty vankien sellin ulkopuolisen ajan vähäisyyttä (dnro [1901/2/11](#), päätös 24.6.2015).

Vankeuslaki lähtee siitä, että vangilla on velvollisuus, mutta myös oikeus, vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana osallistua vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan, joka edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista. Tutkintavankien osalta toimintaan osallistumiseen on tutkintavangin sitä halutessa varattava mahdollisuuksien mukaan tilaisuus. Vankeuslain mukaan vankilan järjestämän tai hyväksymän toiminnan tarkoituksena on edistää vangin sijoittamista yhteiskuntaa. Lain tarkoittama toiminta sisältää työtä, koulutusta tai muita vangin valmiuksia edistäviä toimintoja. Lain mukaan toimintavelvollisuudesta vapauttamisen perusteet ovat terveydentila, toimintakyky tai ikä.

Lisäksi vankilassa tulee vankeuslain mukaan järjestää vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa. Lainsäädännön lähtökohta on, että vangit voivat viettää vapaa-aikaa keskenään, samoin on tutkintavankien osalta.

Kansainvälisissä suosituksissa on jo pitkään lähdetty siitä, että vankien ja tutkintavankien tulisi saada viettää sellin ulkopuolella kohtuullinen aika, vähintään kahdeksan tuntia vuorokaudessa, ja että heille tulisi tuona aikana järjestää mielekäästä ja kehittävästä toimintaa, esimerkiksi työtä, koulutusta ja liikuntaa. Tämän on katsottu olevan olennaisen tärkeää vankien psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kannalta. (esimerkiksi CPT standards; CPT/Inf/E (2002) 1 – Rev.2010, s. 15)

Tarkastushavaintojen ja saatujen tietojen perusteella **vaikuttaa siltä, että lainsäädännön velvoitteet ja tavoitteet eivät kaikilta osin toteudu Turun vankilassa.**

Turun vankilan johtajalta tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan vankeusvangeista oli sijoitettu toimintaan 59,6 % (osavuosisraportin 1-3/19 mukainen tilanne). Vuonna 2018 toimintaan sijoitettujen vankeusvankien osuus oli 54,4 %. Johtajan mukaan tutkintavankien osalta raporteissa ei ole tietoa toimintaan sijoitettujen osuudesta. **AOA toteaa olevan positiivista, että toimintaan sijoitettujen määrä on lisääntynyt.** Osastojen päiväjärjestysten ja tarkastuksella syntyneen käsityksen mukaan vankien toimintojen ja muun sellin ulkopuolisen ajan suhteen **on kuitenkin vielä paljon kehitettävää.**

Tarkastuksen yhteydessä ei ole tehty yksityiskohtaista selvitystä vankien toimintaan sijoittamisesta ja kullakin osastolla olevasta sellin ulkopuolisesta ajasta. Päiväjärjestysten ja osastojaosta saatujen tietojen perusteella tilanne vaikuttaa kuitenkin epätydyttävältä. Käytettävissä olevasta aineistosta oli mahdollista tehdä seuraavia havaintoja.

Työtoimintaosastoiksi nimettyjä osastoja on vain muutamia (naisille 103-1 C1 ja C2, miehille 103-2 C sekä 103-3 A, B ja C). Vankilassa on näiden työtoimintaosastojen ja kahden eristysosaston lisäksi sellirakennuksissa 103 ja 104 yhteensä 18 osastoa sekä 19:nä vapo-osasto naisvangeille. Näistä 19:stä tutkintavankiosastoja ovat 103-2 A sekä osittain osastot 103-4 C ja 104-3 C (nämä C-osastot on jaettu kahtia siten, että osasto ja jakautuu alaosastoihin C1 ja C2, joista C2 osastot on varattu tutkintavangeille).

Toimintaan sijoitetuiksi laskettuja vankeja täytyy heidän ilmoitetun prosentuaalisen osuutensa perusteella siten olla muillakin osastoilla kuin työtoimintaosastoilla. Päiväjärjestysten perusteella ei kuitenkaan ole mahdollista varmuudella todeta, millä osastoilla nämä vangit ovat, missä toiminnassa he ehkä ovat ja paljonko heidän päivittäinen toiminta-aikansa tässä toiminnassa on. Päiväjärjestysten perusteella syntyy vaikutelma, että vankeuslain 8 luvun ja tutkintavankiuslain 4 luvun tarkoittamaa toimintaa ei muilla kuin työtoimintaosastoilla ole lainkaan tai sen määrä on vähäinen. Keskustelut vankien kanssa tukivat tätä.

Tarkastuspäivänä 28.5.2019 vankilassa olleista vangeista ja tutkintavangeista pyydettiin vankitietojärjestelmästä listaus, jossa muun ohessa näkyy heille merkitty toimintapaikka. Muiden kuin työtoimintaosastoille sijoitettujen osalta voitiin tämän listauksen ja päiväjärjestysten perusteella havaita esimerkiksi seuraavaa.

Rakennuksen 103 ensimmäisessä kerroksessa ovat eristysosaston lisäksi tulo/suljettu osasto naisille (A1), suljettu osasto/toimintapaikkaa odottavat vangit (A2, naisille) sekä työtoimintaosastot C1 ja C2. Edellä mainitun vankitietojärjestelmän listauksen mukaan yhtä vankeusvankia ja yhtä sakkovankia lukuun ottamatta kaikille ensimmäiseen kerrokseen sijoitetuille on listaukseen tulostunut merkintöjä kohtaan ”toimintapaikka” (ei koske eristysosastolla 103-1 B olleita, joista on erillinen listaus). Epäselväksi jää, mitä tämä tarkoittaa, koska päiväjärjestyksen mukaan osastolla A1 sellien ovet ovat suljettuina lukuun ottamatta ruokailuja ja ulkoiluaikaa, minkä lisäksi päiväjärjestyksestä on löydettävissä sellin ulkopuolisena aikana sisäliikuntaa sekä torstaisin kello 13.00–15.00 ja sunnuntaisin kello 12.00–14.00 oleva ”toiminta-aika”. Osastolla A2 ovet ovat ilmeisesti vastaavasti suljettuina lukuun ottamatta ruokailujen aikoja sekä kolme kertaa viikossa olevaa ryhmätoiminta-aikaa, jonka pituus vaihtelee yhdestä tunnista tuntiin ja 45 minuuttiin. Lisäksi päiväjärjestykseen on merkitty sisäliikuntaa, kirjastokäynti ja sauna. Päiväjärjestykseen on kirjattu ”ryhmän toiminta-aika on varattu ohjatulle ja/tai omatoimiselle ajankäytölle osaston tiloissa”. Vankien kohdalle on tulostunut kohtaan ”toimintapaikka” esimerkiksi seuraavan kaltaisia merkintöjä ”hengellinen työ, kirjasto, kulttuuri, liikunta ym. toiminta-aikana” sekä ”terveys ja hyvinvointi, kirjasto, kulttuuri, liikunta ym. toiminta-”. Toimintapaikkana on lisäksi kirjattu vangin asuinosaaston numero.

Vankien kohtelun kannalta merkityksellistä on se, onko heillä sellin ulkopuolista aikaa ja mahdollisuus täyttää lain tarkoittama osallistumisvelvollisuutensa, missä määrin aikaa ja toimintaa on ja mitä se on. Koska vankilan toimintaa arvioitaessa usein tarkastellaan myös lukuja ja toimintaan sijoitettujen vankien osuutta, AOA:n mielestä olisi hyvä selvittää, onko esimerkiksi osastoille 103-1 A1 ja A2 sijoitetut vangit otettu mukaan toimintaan sijoitettujen vankien prosentuaalista osuutta laskettaessa (edellä kerrotun ”toimintapaikka” merkinnän mukaisesti”) ja jos on, onko laskentatapa ja vankitietojärjestelmään merkitsemisen tapa kaikissa vankiloissa sama? Onko kyseessä sellainen toimintaan osallistuminen, jota vankeuslain 8 luvun mukaista toimintaan sijoittamista tilastoitaessa tarkoitetaan?

Eräässä tarkastuksen jälkeen vireille tullessa kanteluasiassa tuli esiin vangin toimintaan sijoittamista koskeva päätös, johon kirjatus mukaan vanki oli sijoitettu toimintaan ”sosiaalinen kuntoutus (askartelu)” vankeuslain 8 luvun 4 §:n mukaisesti. Päätöksessä todettiin, että toiminta-aika oli torstaisin kaksi tuntia. Kyseessä ei ole Turun vankila, vaan eräs toinen suljettu vankila, mutta tämän päätöksenkin perustella herää kysymys, kuinka tilastot/prosentuaaliset toimintaan osallistuvien määrät laaditaan ja lasketaan. Selvää on, että kaksi tuntia askartelua viikossa ei täytä lain vaatimusta vangin sijoittamisesta yhteiskuntaan sijoittumista edistävään toimintaan eikä sitä vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 19 §:stä näkyvää ajatusta, että toiminta olisi arkipäivisin päivittäistä ja pääosin normaalia työaikaa vastaavaa. Säännös ei estä sitä, että toiminta-aika on vähäisempikin, toiminnan luonne huomioon ottaen, mutta jos esimerkiksi kaksi viikkotuntia askarteleva vanki kirjataan vankilan tai koko Rikosseuraamuslaitoksen tilastoinnissa toimintaan osallistuvaksi, tilastointi antaa harhaanjohtavan kuvan vankien toimintamahdollisuuksista.

Vastaava kysymys herää esimerkiksi eräiden rakennuksen 104 3. kerroksessa olevien vankien osalta. Kerroksessa on kolme suljettua osastoa (A, B ja C1) sekä tutkintavankiosasto C2. Joidenkin tuohon kerrokseen sijoitettujen vankeusvankien toimintapaikaksi on merkitty esimerkiksi ”terveys ja hyvinvointi” tai ”hengellinen työ”. Epäselvää on, tarkoittaako tämä, että heidät on vankilan mielestä sijoitettu johonkin vankeuslain 8 luvun mukaiseen toimintaan tai tilastoitu sellaiseen osallistuviksi. Mainittujen suljettujen vankeusvankiosastojen päiväjärjestysten perusteella ei voi havaita, että vangeilla olisi mahdollisuus täyttää vankeuslain tarkoittama osallistumisvelvollisuutensa.

Lyhytaikaisten vankien motivointiosastolla (103-2 B) on päiväjärjestyksen mukaan työtoimintaa arkisin kello 7.30–9.40 ja 11.30–14.00 eli 4 tuntia 40 minuuttia päivässä. Päiväjärjestykseen on kirjattu, että kyseessä on työtoiminta verhoomossa siihen ilmoittautuneille, kuitenkin enintään viisi vankia kerrallaan. Osastolla on ilmeisesti 13 selliä ja siellä on tarkastuspäivänä 28.5.2019 ollut kymmenen vankia, joista yksi on merkitty sijoitetuksi puhtaanpitotehtäviin ja muut yhdeksän verhoomoon tekstiili- ja vaatetustyöhön. On sinänsä positiivista, että lyhytaikaisille vangeille on kyetty järjestämään työtoimintaa. Joissakin vankiloissa tilanne on heikompi. Työskentelevien lukumäärä on kuitenkin rajoitettu ja niiden osalta, jotka eivät ole työpisteessä, sellin ulkopuolinen aika on niukka, koska päiväjärjestyksen mukaan työssäoloaikana sellien ovet ovat suljettuina.

Nuorten osaston 104-2 B2, jonne voidaan sijoittaa myös alaikäisiä vankeja, päiväjärjestyksen mukainen sellien aukioloaika on arkisin enintään 7 tuntia 45 minuuttia. Tämäkin päiväjärjestys on vaikeatulkintainen ja mahdollisesti sellien aukioloaika on ainakin joidenkin vankien kohdalla lyhyempi. Päiväjärjestykseen on merkitty kello 8.00–11. ja 13.00–14.00 ”toiminta-aika/ovet kiinni”. Epäselvää on, millaiseen toimintaan tuolloin on mahdollista osallistua ja onko osa vangeista kuitenkin tuolloin suljettuna sulleihinsä. Ottaen huomioon, että kyse on nuorista vangeista, joista osa voi olla alaikäisiäkin, vankien selleissään viettämä aika on varsin pitkä, vaikka 7 tunnin ja 45 minuutin sellin ulkopuolella olomahdollisuus toteutuisi. Osastolle sijoitettujen nuorten kanssa käydyistä keskusteluista syntyi kuva, että toiminta-aika tarkoitti mahdollisuutta olla osaston yhteisissä tiloissa, ilman mitään järjestettyä toimintaa.

Keskusteluissa tuli esiin joitakin yksittäisiä väitteitä päiväjärjestykseen ja sellin ulkopuoliseen aikaan liittyen. Esimerkiksi osaston 104-3 B päiväjärjestykseen on merkitty ”pyykkäys ja soitot” kello 11.35–13.00, mutta vankien mukaan ovet ovat tällöin auki vain ”putsarille”, toisin kuin päiväjärjestyksestä voisi luulla. Edelleen päiväjärjestyksessä on useampi tunnin mittainen merkintä ”biljardi”, mutta tarkastajille kerrotun mukaan osastolla ei ole enää biljardipöytää. *Vankilan kommentin mukaan biljardipöytä oli lyhyen aikaa huollettavana kankaan vaihdon vuoksi ja se oli otettu taas käyttöön pian tarkastuksen jälkeen.* Nuorten osaston osalta esitettiin, että useita vankeja oli ollut kuukausia ilman toimintaa. Nuorten osaston osalta tuli keskusteluissa vankien kanssa esiin myös, että osastolla on ajoittain ollut voimassa väliaikainen (suljetumpi) päiväjärjestys. Vankien mukaan vakituisen ja väliaikaisen päiväjärjestyksen noudattamisen suhteen on

ollut epäselvyyttä siten, että vartijat noudattavat sattumanvaraisesti jompaakumpaa. Vankien on ollut vaikea olla selvillä siitä, milloin sellien ovet ovat avoinna ja milloin suljettuina.

Yleisesti päiväjärjestyksistä voidaan todeta, että ne ovat vaikeaselkoisia ja monitulkintaisia. Niistä ei aina ilmene, milloin sellien ovet ovat auki ja milloin kiinni. Päiväjärjestyksissä käytetään myös ilmaisuja ”toiminta” tai ”toiminta-aika” siten, että ilmeisesti pääosin tarkoitetaan vangin mahdollisuutta päästä ulos sellistä tuona aikana, mutta ei sitä, että vangeilla olisi tuolloin mahdollisuus osallistua vankeuslain 8 luvun tai tutkintavankeuslain 4 luvun tarkoittamaan toimintaan. Päiväjärjestykseen merkitty ”toiminta” voi siten tarkoittaa sitä, että vanki voi oleskella tai hoitaa asioitaan osaston yhteisissä tiloissa. Esimerkiksi osaston 103-4 C2 päiväjärjestykseen on merkitty ”puhelut, siivous, ruoanlaitto ja mahdollinen kuntosali toiminta-aikana”. Päiväjärjestyksen mukaan toimintaa on arkisin kello 8–11 ja 13–15 sekä viikonloppuisin pidempi yhtenäinen jakso. Epäselväksi jää myös, ovatko sellien ovet auki aikana, joka on merkitty ”toiminnaksi” vai voiko vanki silloinkin päästä hoitamaan edellä mainittuja asioita vain erillisestä pyynnöstä.

Edellä olevat havainnot ovat vain joitakin esimerkkejä. Työtoimintaosastoja lukuun ottamatta kaikki osastot suljetaan päiväjärjestyksen mukaan hyvin aikaisin, pääosin kello 15 ja 16 välillä ja näillä osastoilla vangeilla on mahdollisuus oleskella sellin ulkopuolella pääsääntöisesti enintään minimisuositusaika kahdeksan tuntia, useimmiten ilmeisesti vähemmän, mikä koskee siis suurinta osaa Turun vankilan vangeista.

Osastoilla kierrettäessä ja vankien kanssa keskusteltaessa sekä päiväjärjestyksen perusteella syntyi vaikutelma, että vankilan järjestämää ja vankeuslain 8 luvun vaatimukset täyttävää toimintaa on suurelle osalle vangeista tarjolla niukasti tai ei lainkaan. Toisaalta vankilasta ennakolta saadun katsauksen mukaan vankilan itse tuottama ohjelmatoiminta vaikuttaa monipuoliselta ja myös ulkopuolisten palveluntuottajien kanssa on monenlaista yhteistyötä. Kuten sanottua, käytettävissä olevan aineiston perusteella ei kuitenkaan ole ollut mahdollista tutkia asiaa yksityiskohtaisesti. Epäselväksi jäi, kuinka moni vanki on kurssi- ja ohjelmatoiminnan piirissä, kuinka paljon vangilla on tätä toimintaa esimerkiksi yhden viikon aikana – onko kyse enintään muutamasta viikkotunnista – ja mikä on toiminnan kokonaispituus/kesto. Vaikka kurssi- ja ohjelmatoiminta on olennainen ja tärkeä osa vangeille järjestettävää toimintaa, sen ajallinen osuus vangilla osallistumisvelvollisuuden täyttämiseen käytettävissä olevasta ajasta saattanee olla varsin vaatimaton.

Päiväjärjestyksen perusteella tarjolla oleva vapaa-ajantoiminta vaikuttaa liikuntapainotteiselta. Liikuntamahdollisuudet ovat tärkeitä, mutta vapaa-ajanviettomahdollisuudet vaikuttavat yksipuolisilta.

AOA korostaa, että sellin ulkopuolisen ajan vaatimuksessa ei ole kyse vain siitä, että vanki ei olisi suljettuna yksin selliinsä, vaan nimenomaan siitä, että sellin ulkopuolinen aika on mahdollista käyttää mielekkäällä, vankia ja hänen yhteiskuntaan sopeutumistaan tukevalla tavalla.

AOA pitää tarpeellisena, että muiden kuin työtoiminta-osastoille sijoitettujen vankien ajankäyttöä selvitetäisiin tarkemmin. AOA pyytää aluekeskusta selvittämään yhdessä vankilan kanssa viiden perättäisen arkipäivän jaksolta muilla kuin työtoimintaosastoilla olleiden vankien toimintaan sijoittamisen – kuinka moni on ollut toimintaan sijoittamatta sekä kuinka moni on ollut toimintaan sijoitettuna, mihin toimintaan ja mikä on ollut kunkin vangin toimintaan tuona aikana käyttämä tuntimäärä.

Apulaisoikeusasiamies toteaa vielä selvyuden vuoksi, että mahdollisuus päästä mielekkääseen sellin ulkopuoliseen toimintaan koskee yhtä hyvin tutkintavankeja kuin vankeusvankejakin. CPT on vuoden 2008 käynnillään Suomessa todennut tältä osin seuraavaa: ”Tutkintavankien vähäiset toimintamahdollisuudet merkitsevät sitä, että heidän kohtelunsa on tältä osin ankarampaa

kuin vankeusvankien, mikä voi pahentaa heidän vankeuskokemustaan. Tämä on ristiriidassa oikeudenkäyntiä odottaviin vankeihin sovellettavan syyttömyysolettaman kanssa. CPT suosittelee, että Suomen viranomaiset lisäävät selvästi pyrkimyksiään tarjota Vantaan vankilassa tutkintavangeille (erityisesti naisille ja nuorisovangeille) heidän tarpeitaan ja oikeudellista asemaansa vastaavia toimintoja.” (CPT/Inf (2009) 5, epävirallinen suomennos)

7.3 Eristysosastolle asumaan sijoittaminen

Oikeusasiamiehen kanslian edellisen Turun vankilaan tekemän tarkastuksen yhteydessä (pöytäkirja 8.6.2016, EOAK/1185/2016) kiinnitettiin huomiota siihen, että vankeuslain 18 luvun 5 §:n ja tutkintavankeuslain 13 luvun 5 §:n perustella erillään pidettäviä vankeja ja tutkintavankeja sijoitettiin asumaan vankilan eristysosastolle. Samoin sinne sijoitettiin asumaan tutkintavankeja, joiden tuomioistuimen pakkokeinolain 4 luvun perusteella määräämät erilläänpitorajoitukset olivat tiukimmat. AOA Pajujoja saattoi tuolloin vankilan tietoon käsityksensä eristysosaston soveltumattomuudesta asuinkäyttöön. **Apulaisoikeusasiamies viittaa edellisessä tarkastuspöytäkirjassa lausuttuun.**

Tarkastajien nyt saaman käsityksen mukaan eristysosastolle asumaan sijoittamista on pyritty vähentämään, mikä on myönteistä. Siitä ei kuitenkaan edelleenkään ole kyetty täysin luopumaan. Tarkastuksen aikaan eristysosastolla asuvia oli kaksi. Kummankin sijoitusperuste oli VL 18:5.

Myönteistä on myös, että eristysosastolla asuvien vankien ulkoilukäytäntöjä on kolmen vuoden takaisesta muutettu. AOA totesi tuolloin, että eristysosaston ulkoilutila ei pienuutensa vuoksi sovellu kuin lyhytaikaiseen käyttöön. Tarkastajille kerrottiin nyt, että viikon asumisen jälkeen ulkoilu järjestään muualla, suuremmalla ulkoilupihalla. Myös osastolla tarkastuspäivänä asunut vanki kertoi tarkastajille, että näin on menetelty.

Edellisen tarkastuksen yhteydessä kiinnitettiin huomiota sellien kalustukseen. Tuolloin todettiin, että asuinkäytössä olevassa sellissä tulee olla säilytystilaa ja -kalusteita vangin omaisuudelle, kuten muussakin asuinsellissä. Tällaisia ei vielä ollut hankittu. Osastolla asuva vanki oli joutunut sijoittamaan tavaroitaan sekä lattialle että ikkunalle (kts. kuva jäljempänä).

Lain mukaan erillään pidettävän vangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin erillään asumisesta välttämättä aiheutuu. Vankeuslain 8 luvun 3 §:n 3 momentissa todetaan lisäksi, että 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettu syytä erillään pidettävälle vangille on pyrittävä järjestämään tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa osaston päiväjärjestykseen soveltuvassa toiminnassa. Osastolla asuneille kahdelle vangille ei ollut järjestetty 8 luvun tarkoittamaa toimintaa. Vanki, jonka kanssa keskusteltiin, kertoi että hän on päässyt kuntosalille kaksi kertaa viikossa ja että kirjastosta olisi mahdollista tilata kirjoja, mitä mahdollisuutta hän ei ollut käyttänyt. Vanki toivoi myös voivansa päästä saunaan kerran viikossa, koska tämä on muillekin vangeille mahdollista.

Kuva: Sellissä ei ole säilytystila tai säilytyskalustetta. Ikkuna on normaalia asuinselliä pienempi.

Apulaisoikeusasiamies toteaa tilanteen parantuneen aiemmasta, mutta kehottaa edelleen pyrkimään siihen, että eristysosastolle ei enää sijoiteta asumaan vankeja ja tutkintavankeja tai jos eristysosastolla asuttamista jatketaan, että sellikalustus täysin vastaisi asuinselliä ja että säännökset oikeuksien rajoittamisesta ja osallistumisvelvollisuuden täyttämistä huomioidaan parhaan mukaan.

Vankila kommentoi seuraavasti pöytäkirjaluonnosta, jonka teksti oli vastaava kuin yllä oleva teksti on.

*Raporttiluonnoksessa on toisaalta edellytetty asuinosa-
stojen vankien sellin ulkopuolisen ajan lisäämistä ja toisaalta vankeuslain 18 luvun 5 §:n ja tutkintavankeuslain 13 luvun 5 §:n perusteella muista vangeista erillään pidettävien vankien sijoittamista asuinosa-
stoille. Nämä vaatimukset ovat nähdäksemme ristiriitaisia, koska erilläänpidon toteuttaminen asuinosa-
stolla edellyttäisi käytännössä muiden vankien sellin ulkopuolisen ajan vähentämistä niinä aikoina kun erilläänpidettävä vanki toimii sellin ulkopuolella osaston tiloissa. Lisäksi erilläänpidon tarkoitus ei toteudu, mikäli asuminen tapahtuu osastolla muiden vankien kanssa, koska esim. sellistä pystyy huutelemaan muihin sellihin ja osastotiloihin ja osastotiloista sellihin.*

Vankilan kommentin johdosta apulaisoikeusasiamies toteaa seuraava.

Sekä sijoittamista asuinosa-
stolle tai vastaaviin asuinolosuhteisiin että sellin ulkopuolisen ajan lisäämistä koskevat vaatimukset perustuvat säännöksiin. Ylimmän laillisuusvalvojan kannanotoissa on kyse lain noudattamisesta, perus- ja ihmisoikeuksien edistämisestä sekä kansainvälisten sopimusten ja suositusten noudattamisesta. Jos vankilan tilojen sopimattomuus tai riittämättömyys, henkilökunnan määrä tai muut voimavarakysymykset eivät mahdollista sääntelyn edellyttämiä olosuhteita kaikille vangeille ja jos säännösten noudattaminen johtaisi esimerkiksi vankilan kuvailemiin ongelmiin, vastuu toiminnan lainmukaisuudesta ja vankien kohtelusta kohdistuu vankilaa ylemmille tahoille. Oikeusasiamiehen kannanotot osoitetaan koko organisaatioketjulle, viime kädessä oikeusministeriölle. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Yksittäisen vankilan vaikeus noudattaa joitakin kannanottoja ei ole peruste olla esittämättä niitä, koska Suomen valtio vastaa viranomaistoiminnan lainmukaisuudesta sekä kansainvälisten velvoitteiden ja sitoumusten noudattamisesta. Vankilan velvollisuus on tuoda mahdolliset toimintaa koskevat ongelmat organisaation ylemmän tahon tietoon niiden ratkaisemiseksi, jos ongelma on mahdoton ratkaista vankilan omin toimenpitein.

7.4 Tutkintavankien sijoittaminen

Turun vankilassa on kolme tutkintavangeille tarkoitettua osastoa: tutkintavankiosasto 103-2 A, rajoituksellisten tutkintavankien osasto 103-4 C2 ja tutkintavankiosasto 104-3 C2. Vankilukutlaston (16.5.2019) mukaan vankilassa oli 69 tutkintavankia, joista 52 oli miehiä ja 17 naisia. Kaikki tutkintavankiosastot ovat miehille. Naisille ei ole erillistä tutkintavankiosastoa. Tarkastuspäivän 28.5.2019 tilanteesta saadun vankitietojärjestelmästä otetun kerros/osastokohtaisen listauksen perusteella vaikuttaa siltä, että kaikilla naisvankiosastoilla on ollut sekä tutkintavankeja että vankeusvankeja.

Tutkintavankeuslain 3 luvun 1 § kuului tarkastuksen aikaan seuraavasti.

1 §

Sijoittaminen vankilassa

Tutkintavanki on sijoitettava eri vankilaan tai eri osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit. Eril-
leen sijoittamisesta voidaan kuitenkin poiketa, jos tutkintavanki toimintoihin osallistumista varten sitä pyytää taikka jos poikkeaminen on välttämätöntä vankien, tutkintavankien tai henkilökunnan turval-
lisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi tai se on muutoin tilapäisesti tarpeen vankilan järjestyksen

ylläpitämiseksi poikkeuksellisessa tilanteessa. Tutkintavanki voidaan omasta pyynnöstään sijoittaa asumaan myös 2 a §:ssä tarkoitettulle sopimusosastolle. Muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottava tutkintavanki saadaan tutkintavangin suostumuksella sijoittaa samalle osastolle kuin rangaistusta suorittavat vangit, jollei sijoittaminen vaaranna tutkintavankeuden tarkoitusta. (10.4.2015/394)

Alle 18-vuotias tutkintavanki on pidettävä erillään aikuisista tutkintavangeista, jollei hänen etunsa muuta vaadi.

Miehet ja naiset on pidettävä eri asunto-osastoissa.

Edellisen tarkastuksen aikaan (21.–22.4.2016) Turun vankilassa oli vain yksi tutkintavankiosastoksi nimetty osasto. AOA Pajuoja totesi tuolloin osaston koko ja tutkintavankien määrä huomioon ottaen vaikuttavan ilmeiseltä, että tutkintavankeja ei ollut Turun vankilassa lain edellyttämien tavoin sijoitettu erilleen vankeusvangeista. Tilanne on parantunut aiemmasta, kun pelkästään tutkintavangeille tarkoitettujen paikkojen määrä on lisääntynyt.

Miespuolisia tutkintavankeja näyttää sijoitetun jonkin verran muillekin kuin tutkintavankiosastoille. Tarkastuksen puitteissa ei ole heidän osaltaan selvitetty, onko tutkintavanki lain edellyttämien tavoin nimenomaisesti itse pyytänyt sijoitusta toimintaan osallistumiseksi tai onko hän muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottaessaan suostunut sijoitukseen.

Naispuoliset tutkintavangit on kaikki sijoitettu samoille osastoille vankeusvankien kanssa. **Apulaisoikeusasiamies ei pidä tilannetta ainakaan naistutkintavankien osalta hyväksyttävänä.**

Vaikka osastolle sijoittamista ei naistenkaan osalta tarkastuksen yhteydessä tutkittu vankikohteisesti, on selvää, että naispuolisia tutkintavankeja ei ole Turun vankilassa lain edellyttämien tavoin sijoitettu erilleen vankeusvangeista. Ei nimittäin liene mahdollista, että kaikki naispuoliset tutkintavangit olisivat nimenomaan pyytäneet sijoitusta vankeusvankiosastolle toimintoihin osallistumista varten tai odottaisivat muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä ja olisivat suostuneet sijoitukseen vankeusvankiosastolle.

Naisten määrä on Turun vankilassa ennakoimattomasti lisääntynyt, kun Hämeenlinnan vankilarakennus joulukuussa 2018 on äkillisesti päätetty poistaa käytöstä. Tämä ei AOA:n käsityksen mukaan kuitenkaan ole ollut tai ole ainakaan enää sellainen lain tarkoittama tilanne, jossa tutkintavankien erilleen sijoittamisesta voidaan poiketa, kun poikkeaminen on välttämätöntä vankien, tutkintavankien tai henkilökunnan turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi tai se on muutoin tilapäisesti tarpeen vankilan järjestyksen ylläpitämiseksi poikkeuksellisessa tilanteessa.

Apulaisoikeusasiamies ymmärtää, että tutkintavankien lainmukainen osastosijoittelu on haastavaa tilojen rajallisen määrän ja suuren vankimäärän vuoksi. Vankila ei juurikaan voi vaikuttaa sinne sijoitettavien vankien määrään. Lain velvoite tutkintavankien sijoittamisesta erilleen on kuitenkin yksiselitteinen. Erillään pidon perustana on syyttömyysoletus. **Laillisuusvalvonnan näkökulmasta lakia tulee tältäkin osin noudattaa.**

Apulaisoikeusasiamies saattaa käsityksensä tutkintavankien erilleen sijoittamisesta Turun vankilan, Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja arviointikeskuksen sekä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon.

Tarkastuksen aikana keskusteltiin myös tutkintavankien säilyttämistä koskevan lainmuutoksen (30.1.2018/103) vaikutuksista. Vankilan johdon mukaan hyvin lyhyen aikaa tutkintavankeudessa olevien vankien määrä on lisääntynyt selvästi sen jälkeen, kun poliisin mahdollisuus säilyttää tutkintavankeja omissa tiloissaan tiukkeni lainmuutoksen myötä. Apulaisjohtajan mukaan

nämä vain muutaman päivän vankilassa viettävät tutkintavangit työllistävät vankilaa huomattavasti.

7.5 Liikuntaesteisten vankien sijoittaminen tulo-osastolle, inva-sellin hälytyslaite

Tiloja tarkastettaessa todettiin, että liikuntaesteisille tarkoitetut inva-sellit sijaitsevat vankilan tulo-osastolla (104-1 B), jossa vangit ovat yleensä vain lyhyen aikaa. Tulo-osastolla olevat vangit eivät ole toimintaan sijoitettuina. Liikuntaesteinen vanki joutuu kuitenkin asumaan koko Turun vankilassaoloaikansa tällä osastolla.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että vamman tai sairauden edellyttämä inva-selliasuminen ei saa olla peruste sille, että vankia ei sijoiteta toimintaan tai että hänet sijoitetaan suljettuihin olosuhteisiin kuin järjestys ja turvallisuus edellyttävät. Liikuntavammaiset vangit tulisi siten sijoittaa heille soveltuvaan toiminta siitä huolimatta, että he asuvat osastolla, jossa muut vangit vasta odottavat toimintaan sijoittamista. On myös ongelmallista, jos olosuhteet muutoin ovat kovin suljetut, vaikka laitosturvallisuus ei sitä kyseisen vangin osalta edellyttäisi. Apulaisoikeusasiamies viittaa myös oikeusasiamies Jääskeläisen päätökseen ([EOAK/2871/2016](#), 30.8.2017).

Sellin vartijakutsu/hälytyslaite oli sijoitettu sellin seinään siten, että siihen ei ole mahdollista ylettyä vuoteelta tai esimerkiksi lattialta. Tämä on ongelmallista liikuntavammaisen, ehkä pyörätuolia käyttävän vangin kyseessä ollessa, koska mahdollisuus, että vanki ei tarvittaessa pysty hälyttämään apua, on huomattavasti suurempi kuin muiden vankien kyseessä ollessa. **Apulaisoikeusasiamiehen mukaan hälytysmahdollisuus tulee turvata tilanteissa, joissa vangin liikuntakyky on heikko ja siitä aiheutuvien ongelmien mahdollisuus suuri.** Hän viittaa tältäkin osin edellä mainittuun oikeusasiamies Jääskeläisen ratkaisuun, jonka mukaan vankila oli ratkaissut asian antamalla liikuntavammaiselle vangille kannettavan hälyttimen.

7.6 Eräitä turvaamistoimenpiteitä ja vangin tarkastamista koskevat asiakirjat sekä päätösten ja asiakirjojen laatimisesta yleisesti

Tarkastuksen yhteydessä pyydettiin nähtäväksi jäljempänä kohdissa 7.6.1–7.6.4 mainittuja asiakirjoja.

Tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lakimies on 4.6.2019 lähettänyt Länsi-Suomen alueen vankiloiden johtajille ja apulaisjohtajille ohjeistuksen järjestysrikkomuksen selvittämisen aikaisesta erillään pitämisestä, kurinpitörangaistuksen täytäntöönpanosta sekä turvaamistoimien täytäntöönpanosta. Jo tarkastuksella tuli esiin, että rikosseuraamusalueen aluekeskus oli valmistelemassa vankiloiden käyttöön lomakepohjaa vangin erillään pitämistä koskevaa päätöstä varten. 4.6.2019 lähetetyn ohjeen mukana oli mainittu lomakepohja sekä lomakepohja päätökseksi ja pöytäkirjaksi henkilöntarkastuksesta. Ohjeistus ja lomakkeet on tarkoitettu Länsi-Suomen alueen käyttöön siihen asti, että keskushallintoyksikkö antaa valtakunnallisen ohjeen. Aluekeskuksen lakimies on lisäksi käynyt Turun vankilassa 19.6.2019, jolloin on käyty ohjeistus läpi ja keskusteltu sen sisällöstä. Aluekeskus on vielä 16.7.2019 täsmentänyt ohjeistusta ja toimittanut päivitetyn version (20/601/2019) myös oikeusasiamiehen kansliaan.

Tarkastuksella nähtäväksi pyydettyjen asiakirjojen osalta apulaisoikeusasiamies viittaa aluekeskuksen laatimaan ohjeeseen ja lomakepohjiin sekä aluekeskuksen lakimiehen käyntiin vankilassa 19.6.2019. **Kun aluekeskus on jo ohjannut vankilaa, apulaisoikeusasiamies pitää riittävänä, että hän asiakirjojen osalta kiinnittää huomiota vain muutamiin seikkoihin seuraavasti.**

7.6.1 Vankeuslain 18 luvun 5 §:n ja tutkintavankeuslain 13 luvun 5 §:n mukainen erillään pitäminen

Tarkastuksen aikana pyydettiin nähtäväksi kuusi viimeisintä päätöstä vangin erillään pitämisestä. Vuonna 2019 oli tehty päätös neljän vangin osalta ja vuoden 2018 viimeisimmät päätökset olivat heinäkuulta 2018. Kolmeen viimeisimpään päätökseen on merkitty, että vangille on annettu oikaisuvaatimusosoitus.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että päätöksiä ei enemmälti tutkita, koska vangilla on muutoksenhakumahdollisuus, josta on myös annettu tieto. Myöskään vanhan päätöslomakkeen osalta ei ole aihetta toimenpiteisiin, koska aluekeskus on laatinut uuden lomakepohjan ja vanha lomake on tarkoitus poistaa käytöstä.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää yleisellä tasolla huomiota siihen, että lain mukaan erillään pitämistä ei saa jatkaa kauemmin kuin on välttämätöntä ja erillään pitämistä koskeva päätös on otettava uudelleen harkittavaksi enintään 30 vuorokauden väliajoin. Vankiloissa syntyy usein vaikutelma, että sijoittamista harkitaan uudelleen vasta 30 vuorokauden enimmäisajan jälkeen. Lainsäädäntö lähtee kuitenkin siitä, että erillään pitäminen tulee lopettaa jo ennen kuin 30 vuorokautta on täyttynyt, jos erilläänpitoperusteet eivät enää ole olemassa. Tilannetta tulisi siten tutkia ja edelleen pidon edellytyksiä harkita myös erillään pidon aikana.

Erillään pidettävien vankien olosuhteita on käsitelty edellä kohdassa 7.3.

7.6.2 Vankeuslain 18 luvun 3 §:n ja tutkintavankeuslain 13 luvun 3 §:n mukainen tarkkailu

Tarkastuksen aikana pyydettiin nähtäväksi viiden tarkkailuun, eli kameravalvottuun selliin, sijoitetun vangin sijoittamista koskevat asiakirjat. Apulaisoikeusasiamies toteaa niiden osalta seuraavan.

Tarkkailu teknisin välinein on lain mukaan **sallittua vain, jos se on välttämätöntä** muun muassa päihtyneen tai päihdyttävien aineiden käyttämisen vieroitusoireista kärsivän vangin terveydentilan seuraamiseksi ja hänen turvallisuutensa varmistamiseksi. Lain mukaan tarkkailuun sijoitettaessa tulee siten suorittaa harkinta siitä, onko terveydentilan seuranta välttämätöntä. Laki ei siten mahdollista rutiininomaista tarkkailuun sijoittamista kaikkien päihtyneiden kohdalla.

Tarkkailuun sijoittamista koskevaan päätökseen voi hakea muutosta eli **toimivaltaisen virkamiehen tulee tehdä hallintolain asettamat edellytykset täyttävä hallintopäätös ja vangille tulee antaa oikaisuvaatimusosoitus**. Nähtäväksi saadut asiakirjat eivät olleet päätösmuotoisia eikä niistä käynyt ilmi, että vangeille olisi annettu päätös ja muutoksenhakuohjeet. Käytettävissä olivat kustakin tarkkailuun johtaneesta tapahtumasta tai tilanteesta kirjattu ilmoitus ja tulosteita vankitietojärjestelmän ruutunäkymistä.

Käytettävissä olevista asiakirjoista ei näkynyt myöskään, miten tarkkailtujen vankien tilannetta oli seurattu ja mitä havaintoja oli tehty. Apulaisoikeusasiamies viittaa aluekeskuksen ohjeistuksessa esitettyyn. Ohjeen mukaan vankia ja hänen terveydentilaansa on seurattava. **Havainnot kirjataan** vankitietojärjestelmän "eristämistarkkailu/tarkkailu" välilehdelle. Vankitietojärjestelmään tulee kirjata muun muassa vangin luona käynnit, havaintoja voinnista, käyttäytymisestä sekä ulkoiluun ja pesulle pääsystä.

Päätösten oikeellisuutta ei ole tapauskohtaisesti arvioitu, koska vangilla on muutoksenhakumahdollisuus.

Yksityisyyden suojaa tarkkailussa olevan vangin käyttäessä wc:tä käsitellään jaksossa 7.15.

Myönteisenä seikkana on tarkastuksen jälkeen tullut erääseen kanteluasiaan (EOAK/411/2019) liittyen tietoon, että vankilan johto on puuttunut tapaukseen, jossa vanki oli sijoitettu suorittamaan kurinpitorangaistusta kameravalvottuun selliin, vaikkakaan tekninen valvonta ei sijoituksen aikaan ollut käytössä. Vankilan johtaja totesi asiaan antamassaan lausunnossaan 12.9.2019 lisäksi, että apulaisoikeusasiamiehen tarkastuksen aikaan oli tullut esiin, että tarkkailuselliin sijoittamisen osalta päätöksenteossa on Turun vankilassa ollut puutteita ja epäselvää käytäntöä. Tämän vuoksi apulaisjohtaja on käynyt oikeita toimintatapoja läpi rikosseuraamusesimiesten kehittämispäivässä, minkä lisäksi asiaa on käsitelty useissa esimiespalaverissa. Lisäksi rikosseuraamusesimiehiä on ohjeistettu kirjallisesti tarkkailuun sijoittamisen perusteista ja toimintatavoista päätösten tekemisessä. Asiaa on tarkoitus edelleen käsitellä heidän kanssaan syksyllä.

7.6.3 Vankeuslain 18 luvun 4 §:n ja tutkintavankeuslain 13 luvun 4 §:n mukainen eristämistarkkailu

Tarkastuksen aikana pyydettiin nähtäväksi kuusi viimeisintä eristämistarkkailupäätöstä.

Myös eristämistarkkailuun sijoittamista koskeva ratkaisu on muutoksenhakukelpoien eli **toimivaltaisen virkamiehen tulee tehdä hallintolain asettamat edellytykset täyttävä hallintopäätös ja vangille tulee antaa oikaisuvaatimusosoitus**. Nähtäväksi saaduista asiakirjoista ei käynyt ilmi, onko oikaisuvaatimusosoitukset annettu. Päätösten sisällöllistä oikeellisuutta ei ole tapauskohtaisesti arvioitu, koska vangilla on muutoksenhakumahdollisuus. Yksi päätös antoi kuitenkin aihetta seuraaviin havaintoihin.

Päätökseen (päätös numero 12/2018) kirjatun mukaan eristämistarkkailu alkoi 12.10.2018 kello 14.42 ja päättyi 19.10.2018 kello 15.40. **Eristämistarkkailun kesto oli siten hieman yli seitsemän vuorokautta**. Lain mukaan enimmäiskesto on kuusi vuorokautta. Jos vangin kehossa on henkilönkatsastuksessa havaittu kiellettyjä aineita tai esineitä, eristämistarkkailua saadaan jatkaa kuuden vuorokauden enimmäisajan jälkeenkin, kuitenkin enintään kolme vuorokautta. Päätösasiakirjasta ei käy ilmi, että henkilönkatsastuksessa olisi havaittu aineita tai esineitä hänen kehonsa sisällä tai että vanki olisi edes viety henkilönkatsastukseen. Päätösasiakirjasta ei käy ilmi, että asiassa olisi tehty jatkamispäätös. Jos jatkamispäätökselle on perusteita, se tulee tehdä kuuden vuorokauden sisällä. **Apulaisoikeusasiamies toteaa, että käytettävissä olevien tietojen perusteella lakia ei ole noudatettu**. Hän pitää riittävänä tämän saattamista Turun vankilan tietoon eikä ryhdy tutkimaan tapausta enemmälti.

Muiden päätösten perusteella eristämistarkkailuajat ovat olleet lyhyitä, enintään noin yhden vuorokauden mittaisia. Keskusteluissa tarkastuksen aikana kerrottiin, että yleensä vangit viedään ensin henkilönkatsastukseen ja eristämistarkkailu perustuu useimmiten katsastuksessa havaittuun. Tämä on havaittavissa myös eristämistarkkailupäätöksistä.

Lain mukaan eristämistarkkailusta päättää turvallisuudesta vastaava virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. **Apulaisoikeusasiamies kiinnittää Turun vankilan huomiota päätöksentekotoimivaltaan**. Käytettävissä olevissa päätöksissä vain yksi oli turvallisuudesta vastaavan apulaisjohtajan tekemä ja yksi vankilan johtajan tekemä (mahdollisesti apulaisjohtajan sijaisena). Muista neljästä päätöksestä kolme oli tehty arkipäivinä virka-aikaan, mutta ilmeisesti päätöksentekijä oli ollut rikosseuraamusesimies, ei turvallisuudesta vastaava virkamies. Virka-asemaa ei ollut merkitty päätöksiin. Vaikuttaa erikoiselta, miksi ensisijaisesti päätöstoimivaltaa käyttävä henkilö ei kyseisinä ajankohtina ole tehnyt päätöksiä.

Kuten edellä todetaan, päätösten sisällöllistä oikeellisuutta ei ole arvioitu, mutta jo mainitun päätöksen numero 12/2018 osalta **apulaisoikeusasiamies toteaa, että päätösperustelut ovat**

ylimalkaiset eikä näytön arviointi tällaisten yksityiskohtaista selvitystä sisältämättömien toteamusten perusteella olisi muutoksenhaun tai laillisuusvalvonnan yhteydessä mahdollista. Perusteluksi on merkitty ”epäillään olevan kehonsisäisiä aineita henkilökunnan havaintoihin ja vangin kertomuksiin liittyen”. Perustelemisen vaatimuksen ja tarkoituksen täyttävä perustelu olisi sisältänyt myös sen, mitä on havaittu ja mitä on kerrottu, jolloin olisi jälkikäteenkin ollut mahdollista arvioida, muodostuuko näistä seikoista lain edellyttämä perusteltu syy eristämistarkkailulle. Muissa päätöksissä perustelut olivat yksityiskohtaisempia.

7.6.4 Vankeuslain 16 luvun 6 §:n ja tutkintavankeuslain 11 luvun 6 §:n mukainen henkilökatsastus

Tarkastuksen aikana pyydettiin nähtäviksi viisi viimeisintä päätöstä vangille tehtävästä henkilökatsastuksesta.

Kaikista päätöksistä puuttuvat yksityiskohtaiset tosiasiaperusteet. Päätösten perusteella on mahdotonta arvioida, onko tapauksissa täytynyt lain vaatimus siitä, että vankia tai tutkintavankia todennäköisin syin epäillään rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikoksesta. Perusteluina on kirjattu esimerkiksi ”Huumausainerikos. Epäillään kuljettavan luvatonta ainetta kehon sisällä vankilaan. Epäily perustuu riittävän luotettaviin tietoihin.” tai ”Huumausainerikos. Epäillään kuljettavan luvatonta ainetta kehon sisällä vankilaan. Epäily perustuu henkilökunnan havaintoihin ja riittävän luotettavaan vihjetietoon.” Osassa päätöksiä perusteluna on myös ”viranomaistieto”.

Apulaisoikeusasiamies toteaa päätösten asianmukaisen perustelemisen edellyttävän, että perusteluna kirjataan, mitä on havaittu tai minkä sisältöinen tieto on saatu ja tarvittaessa myös millä perusteella tieto on arvioitu ”riittävän luotettavaksi”. Ilman tällaisia tietoja ei ole mahdollista arvioida, ylittyykö lain asettama näyttökynnys ”todennäköisin syin epäillään rikoksesta”. Jos perustelun katsotaan osittain tai kokonaan olevan vangilta salassa pidettävä, tulee menetellä kuten Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön antamassa ohjeessa Asianosaiselta salassa pidettävien tietojen käyttö päätöksenteossa (dnro 2/004/2017, voimaan 1.2.2017) on kerrottu.

7.6.5 Asiakirjojen laatimiseen liittyvät yleiset ongelmat

Tarkastuksella (kts. kohta 6) ja myös kanteluasioiden yhteydessä on tullut esiin, että vankitietojärjestelmä sisältää joidenkin päätöstyyppien osalta lomakepohjan ja/tai paikan päätökselle, mutta näin ei ole kaikkien niiden asioiden osalta, joissa tulisi tehdä kirjallinen, perusteltu päätös. Tarkastushavainnot vahvistivat käsitystä, että erilaisia päätöksiä tehdään vaihtelevasti vankitietojärjestelmän ilmoitusnäyttöille, erillisille paperisille lomakkeille tai kynällä täydennettynä tulostettaviin asiakirjoihin. Päätökset ovat saattaneet myös jäädä kokonaan tekemättä tai ne on tehty ilman esittelyä, vaikka asia olisi tullut ratkaista esittelystä. Lisäksi järjestelmä ohjaa vain osittain oikaisuvaatimusosoituksen antamiseen eikä asiakirjojen arkistointi vankiloissa ole aina tapahtunut säädetyllä tavalla. Tässä tarkoitettuja ongelmia kuvaa myös esimerkiksi jäljempänä jaksossa 7.7 kerrottu. Nämä ongelmat koskevat kaikkia vankiloita. Järjestelmä on tällä hetkellä käyttäjän kannalta sekava ja jopa harhaanjohtava, kun se joidenkin asiatyyppien kohdalla tukee päätöksentekoa ja muutoksenhakuohjeiden antamista, mutta ei kaikkien kohdalla. Järjestelmän tulisi luonnollisesti tukea ja ohjata hallinnollista päätöksentekoa ja toimenpiteiden kirjaamista siten, että päätökset ja tarvittavat kirjaukset tehtäisiin lain sitä edellyttävissä asiaryhmissä ja lain edellyttämällä tavalla.

Apulaisoikeusasiamies **saattaa nämä havaintonsa oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon ja otetavaksi huomioon uutta ROTI-järjestelmää kehitettäessä.**

7.7 Omasta pyynnöstä erillään olevat

Vankilan johdon mukaan omasta pyynnöstään erillään asuvia vankeja on vähän. Vankilan tiukka osastointi ja pienet osastot ovat tehokkaasti vähentäneet vankien tarvetta erillään asumiseen. Vankilan johto kertoi myös, että erillään asumista pyytäneitä ei enää sijoiteta asumaan eristysosastolle, kuten vielä edellisen tarkastuksen aikana tapahtui, vaan he asuvat tavallisilla asuin-osastoilla. Lisäksi henkilökunta pyrkii keskustelemaan erillään asuvien vankien kanssa heidän tilanteestaan ja siitä, olisiko erillään asumisesta mahdollista luopua.

Apulaisoikeusasiamies toteaa olevan positiivista, että asumaan sijoittelussa on tapahtunut muutos. Kuten vuoden 2016 tarkastuspöytäkirjassa on todettu, vankeuslain 5 luvun 3 §:n mukainen tai tutkintavankeuslain 3 luvun 2 §:n mukainen päätös sijoittaa vanki omasta pyynnöstään asumaan erilleen muista vangeista ei oikeuta siihen, että vangin asuinolosuhteet eivät vastaa tavanomaista asuinosausta. Kummassakin mainitussa lainkohdassa edellytetään myös, ettei erillään pidettävän oikeuksia saa rajoittaa enempää kuin erillään asumisesta välttämättä aiheutuu. Lain mukaan erillään asumisen perusteet on otettava uudelleen harkittaviksi enintään neljän kuukauden väliajoin.

Apulaisoikeusasiamies viittaa loppukeskustelussa todettuun. **Lain mukaan muista vangeista erilleen sijoittaminen edellyttää, että vangilla on perusteltu syy uskoa henkilökohtaisen turvallisuutensa olevan uhattuna.** Vangin pyynnön perusteita ja sitä, onko hänen pelkoon perusteltu syy, tulisi siten pyrkiä hänen kanssaan selvittämään. Vaikka vankilaympäristössä on tavanomaista, että vanki ei halua tarkemmin kertoa asiasta, tulisi keskustelulla pyrkiä sulkemaan pois ainakin se, että vangin pelon taustalla on esimerkiksi mielenterveydellisistä syistä johtuva perusteeton pelon tunne eikä todellinen turvallisuusriski. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan tilanne tulisi pyrkiä ensisijaisesti ratkaisemaan osasto- tai laitossijoittelulla, koska sosiaalisten kontaktien puute on haitallista psyykkiselle hyvinvoinnille. Lähtökohtana tulisi olla, että turvallisuus kyetään takaamaan muilla keinoin kuin vangin pystyttelemisellä erillään kaikista muista vangeista. Omasta pyynnöstä erillään asumista tulisi käyttää vain lyhytaikaisesti ja lähinnä siinä vaiheessa, kun erillään asumiselle etsitään muita vaihtoehtoja.

Vankilan johdon kanssa keskusteltaessa tuli ilmi, että omasta pyynnöstä erilleen sijoittaminen kirjataan vankitietojärjestelmään toteamuksena. Asiasta ei tehdä erikseen hallintopäätöstä eikä anneta muutoksenhakuohjausta.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin ja tutkintavankeuslain 15 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla omasta pyynnöstä erillään asumista koskevaan päätökseen voi hakea oikaisua aluejohtajalta ja valittaa hallinto-oikeuteen. Näin ollen **erillään omasta pyynnöstä asumisesta tulee tehdä hallintopäätös ja antaa muutoksenhakuohjaus.** Näin tulee menetellä myös siinä tapauksessa, että päätös on vangin pyynnön mukainen. Oikeasta menettelystä on tarkastuksen aikana keskusteltu johtajan ja apulaisjohtajan kanssa. Turun vankila ilmoitti tarkastuksen aikana muuttavansa menettelyn lainmukaiseksi.

7.8 Alaikäisten vankien tilanne

Tarkastuksen aikaan vankilassa oli kaksi alle 18-vuotiasta vankia, miespuolinen vankeusvanki ja naispuolinen tutkintavanki.

Tarkastajat keskustelivat alaikäisen miesvangin kanssa. Hänen kertomansa mukaan valvottuun koevapauteen pääsyä oltiin valmistelemassa. Hän ei ollut sijoitettuna nuorten osastolle, vaan osastolle 104- 2 C.

Tarkastajille kerrottiin, että juuri vankilaan saapunut alaikäinen naispuolinen tutkintavanki oli asutettu yhden hengen selliin naisvankien osastolle ja hänet pidettiin erillään muista vangeista.

Sosiaalisten kontaktien turvaamiseksi henkilökunta, erityisesti erityishenkilöstö, kävi päivittäin tapaamassa häntä ja keskustelemassa hänen kanssaan. Henkilökunnan kanssa keskusteltiin siitä, että valikoidusti ja valvotusta alaikäisen on mahdollista osallistua toimintaan yhdessä täysi-ikäisten vankien kanssa.

Vankeuslain 5 luvun 2 §:n mukaan alle 18-vuotias vanki on pidettävä erillään aikuisista vangeista, jollei hänen etunsa muuta vaadi. Vastaavasti tutkintavankeuslain 3 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan alle 18-vuotias tutkintavanki on pidettävä erillään aikuisista tutkintavangeista, jollei hänen etunsa muuta vaadi.

Tutkintavankeuslain 3 luvun 1 §:än on lisätty uusi 3 momentti, joka on tullut voimaan 11.6.2019 ja kuuluu seuraavasti.

Tutkintavankeuden aikana 18 vuotta täyttänyt tutkintavanki voidaan edelleen pitää erillään muista aikuisista tutkintavangeista, jos se on perusteltua hänen olosuhteensa huomioon ottaen. Häntä voidaan pitää samoissa tiloissa alle 18-vuotiaan tutkintavangin kanssa vain, jollei tämä ole alle 18-vuotiaan tutkintavangin edun vastaista. (15.3.2019/326)

Velvollisuus pitää vapaudenriiston kohteeksi joutunut lapsi erillään aikuisista todetaan myös lakina voimassa olevassa Lapsen oikeuksien sopimuksessa (Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista), Kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa sekä useissa kansainvälisissä suosituksissa.

Apulaisyhteiskuntasuostamies toteaa, että alaikäisten tutkintavankien ja vankien tilanne on ongelmallinen koko maassa, ei vain Turun vankilassa. **Lainsäädännön lähtökohtana oleva aikuisista vangeista erillään pitäminen ei toteudu**, koska yhdessäkään vankilassa alaikäisille ei tietyvästi ole varattu tiloja, jotka olisivat erillisiä täysi-ikäisten vankien käyttämistä tiloista. Apulaisyhteiskuntasuostamies viittaa jo edellisessä Turun vankilan tarkastuspöytäkirjassa todettuun, jossa erillisten majoitustilojen vaatimus on perusteltu. Kansainvälisiin suosituksiin liittyvien yleisten kannanottojen lisäksi voidaan todeta, että Suomen valtioon on jo vuonna 2008 kohdistunut nimenomainen kansainvälisen valvontaelimen moite tästä asiasta¹.

Apulaisyhteiskuntasuostamiehen näkemyksen mukaan vaatimus alaikäisten sijoittamisesta erilliseen yksikköön on ehdoton. Sen sijaan toimintaan sijoittaminen ja vapaa-ajan toimintaan osallistuminen täysi-ikäisten vankien kanssa voi tulla kysymykseen tilanteessa, jossa alaikäinen muutoin jäisi vaille sosiaalisia kontakteja, ja jos valvonta on riittävää ja jos alaikäisen etua harkittaessa kiinnitetään huomiota myös siihen, keiden täysi-ikäisten vankien kanssa hän on tekemisissä.

7.9 Ulkomaalaisten vankien tilanne

Turun vankilassa oli toukokuun puolessa välissä 36 ulkomaalaista tutkintavankia tai vankia, joista vankilan antaman tiedon mukaan noin kymmenen kanssa asiointi kotimaisilla kielillä tai englanniksi ei onnistunut riittävästi.

Lainsäädäntö edellyttää, että tutkintavangeille ja vangeille viipymättä heidän saavuttuaan vankilaan tiedotetaan vankilan oloista sekä heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien tarpeiden mukaan. Tulkitsemisapua on annettava mahdollisuuksien mukaan.

¹ In the CPT's view, juveniles must always be accommodated separately from adults, in a distinct unit. Juveniles can be offered opportunities to participate in out-of-cell activities with adults (under appropriate supervision by staff). However, the Committee believes that the risks inherent in juvenile offenders sharing accommodation with adult offenders are such that this should not occur. (Report to the Finnish Government on the visit to Finland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 20 to 30 April 2008 (CPT/Inf (2009) 5, s. 35)

Tulkkipalvelujen käyttö

Vankilassa on käytössä Tulka-palvelu eli niin sanottu tablettitulkkkaus, jossa tulkki on mahdollista tavoittaa mobiililaitteen välityksellä. Vastaanotto-osaston henkilökunnan mukaan Tulka-palvelua on käytetty muutamia kertoja. Vartijat käyttävät sitä harvemmin, koska ohjaajan haastattelee ulkomaalaiset vangit.

Vankilasta ennakolta saadun tiedon mukaan Tulka-palvelun käyttökulut vuonna 2018 olivat 4 316 euroa. Tiedossa ei ole, mitä tämä ajallisesti tarkoittaa, mutta vankilasta saadun hinnaston mukaan esimerkiksi 15 minuuttia kestävä palvelun käyttö arkipäivänä päiväsaikaan maksaa 25 euroa. Tämän hinnoitteluperusteen mukaan palvelua olisi vuoden aikana käytetty noin 43 tuntia. Palvelun hinta kuitenkin vaihtelee käytetyn ajan pituuden, päivän ja vuorokauden ajan sekä sen mukaan, onko kyseinen tulkki ”eritysosaja” vai ei. Karkeasti arvioitua 43 tunnin käyttömäärää voitaneen apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan pitää varsin vähäisenä.

Vankilan kommentin mukaan vankien kanssa käytetään päivittäisessä asiointissa yksikertaisissa asioissa säännöllisesti myös google-kääntäjää, kuten tarkastuksellakin oli ollut esillä.

Vieraskielinen aineisto ja perehdytys

Vankilan vastaanotto-osastolla oli saatavilla tulo-opas suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi. Saatavilla oli myös järjestyssääntö suomeksi ja ruotsiksi. Vankilasta tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan järjestyssääntö on olemassa lisäksi englanniksi, venäjäksi, viroksi ja arabiaksi. Vastaanotto-osastolla oli näkyvillä keskushallintoyksikön laatimia sanalistoja, joissa on keskeisiä vankilan toimintaan liittyviä sanoja ja ilmauksia suomeksi ja vierailia kielillä, esimerkiksi arabiaksi, somaliksi ja farsiksi (kuva jäljempänä). Sanalistojen on tarkoitus helpottaa vankien ja henkilökunnan välistä asiointia.

Henkilökunta kertoi, että kaikille saapuville vangeille tarjotaan tulo-opas ja heitä perehdytetään puhelimen ja maksukortin käyttöön. Myös vankien vointia ja terveydentilaa tiedustellaan saapuessa. Kuten edellä kerrottiin, vastaanotto-osaston henkilökunnan käsityksen mukaan ohjaaja haastattelee ulkomaalaiset vangit.

Vankilasta tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan vankeuslain ja tutkintavankeuslain englanninkieliset käännökset ovat saatavilla kirjastossa ja lisäksi ne ovat kesäkuussa olleet sidottavina vankilan kirjansitomossa, mistä ne toimitetaan kaikille osastoille.

Kuva vastaanotto-osaston sellikäytävän seinältä

Tiedotusvälineiden seuraaminen

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaan vangille on varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia.

Vankilan johto kertoi, että vankilassa näkyy 20–30 tv-kanavaa, joiden joukossa on myös vieras-kielisiä kanavia. Kanavavalikoima ei kuitenkaan sisällä esimerkiksi arabiankielisiä tv-lähetyksiä, vaan katseltavissa ovat vain ne kanavat, joita kaapeliverkossa lähetetään veloituksetta. Rikos-seuraamuslaitoksen tilastoja 2018 -julkaisun mukaan suurimmat ulkomaalaistaustaiset vankiryhmät olivat Virosta, Irakista, Romaniasta, Liettuasta, Ruotsista, Venäjältä ja Albaniasta. Turun vankilan tilanne vaikuttaa paremmalta kuin joissakin muissa vankiloissa. **Kanavavalikoima ei ilmeisesti silti parhaalla mahdollisella tavalla palvele suurimpia ulkomaalaisryhmiä.**

Apulaisoikeusasiamies on ottanut koko Rikosseuraamuslaitosta koskevana omana aloitteena tutkittavakseen ulkomaalaisvankien mahdollisuuden televisiolähetysten seuraamiseen (EOAK/757/2019). Kun asia on jo omana aloitteena tutkittavana ja kun on tarkoituksenmukaisinta arvioida valtakunnallisesti, miten ulkomaalaisten vankien mahdollisuus tiedotusvälineiden seuraamiseen voidaan toteuttaa, apulaisoikeusasiamiehellä ei ole aihetta toimenpiteisiin erikseen Turun vankilan osalta.

Vankien kokemuksia

Eräät kotimaisia kieliä ja englantia osaamattomat tai heikosti osaavat vangit eivät kertomansa mukaan olleet saaneet lainkaan tai ainakaan riittävästi tietoja vankilan toiminnasta tai oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Vangit eivät olleet saaneet henkilökunnalta tietoa esimerkiksi yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä tai siitä, kuinka vastaanotto-osaston kanssa asioidaan tavaroiden haltuun saamiseksi. Epäselvää oli myös, mikä on kiellettyä ja mikä sallittua vankilassa, mitä sääntöjen rikkomisesta voi seurata tai kuinka saa yhteyden terveydenhuoltoon. Valvontahenkilökunta ei ollut kenenkään kertoman mukaan turvautunut tulkkaukseen kertaakaan ja muun muassa järjestyksellisen selvittämiseen liittyen ei ollut käytetty tulkkausta.

Vankilan johdolta vankilan nykytilasta ja toiminnasta ennakolta saadun katsauksen mukaan Turun vankilassa on otettu käyttöön vastuuvirkamiesmalli. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella osastolla on nimetyt vastuuvirkamiehet (vartija) jokaiselle vangille. Kukaan haastatelluista ulkomaalaisista vangeista ei kertomansa mukaan tiennyt, kuka hänen vastuuvirkamiehensä on.

Osa tavatuista ulkomaalaisista vangeista osallistui tai oli jossakin vaiheessa osallistunut työtoimintaan. Toisaalta yhden vangin olemuksesta ja puheesta oli nähtävissä eristyksessä elämisen kielteisiä vaikutuksia.

Kannanotto

Vaikuttaa siltä, että vaikka vankilassa on jossakin määrin sekä kirjallisen aineiston että tulkkauksipalvelun saatavuuden osalta varauduttu kanssakäymiseen ulkomaalaisten vankien kanssa, näitä mahdollisuuksia ei tosiasiallisesti käytetä riittävästi. Vangit eivät vaikuta saaneen tarvittavia tietoja tai tietojensaanti on ollut hyvin sattumanvaraista. **Apulaisoikeusasiamies toteaa, että vankilassa lienee syytä käydä läpi toimintamalli siten, että on selvää, kuka ja miten hoitaa vankien tulovaiheen perehdytyksen ja miten heidän kanssaan tulee päivittäisessä asioinnissa menetellä.**

7.10 Tutkintavankien yhteydenpitorajoitukset

Vankilan johdon ja henkilökunnan kanssa keskusteltiin tuomioistuimessa määrättävien tutkintavankien yhteydenpitorajoitusten sisällöstä. Keskusteluissa tuli esiin, että rajoitusten suuren

määrän ja laajuuden vuoksi niitä on vaikea toteuttaa vankilassa. Erityisen vaikeaa rajoitusten toimeenpano on naisten osastolla.

Henkilökunnan mukaan rajoitukset koskevat usein kaikkia muita henkilöitä paitsi oikeudenkäyntiavustajaa ja lähiomaisia. Tämä ei henkilökunnan mukaan ole kaikissa tapauksissa tarkoituksenmukaista. Yhteydenpito vankilan ja poliisin välillä toimii sikäli, että vankilan pyynnöstä tutkinnanjohtajat voivat lieventää rajoituksia esimerkiksi mahdollisuudella olla muiden vankien kanssa. Henkilökunnan mukaan rajoitusten käytyä tarpeettomiksi poliisi päättää ne kohtuullisen hyvin.

Tarkastajille jäi käsitys, että ongelmat rajoitusten kestossa ja niitä koskevassa tiedonsaannissa ovat jossakin määrin vähentyneet edellisen tarkastuksen jälkeen. Apulaisjohtaja kertoi tekevänsä edelleen yhteistyötä poliisi- ja syyttäväviranomaisten kanssa näiden ongelmien poistamiseksi. Vankilan puolesta toivottiin harkintaa rajoitusten määräämisessä.

Tarkastuksella selvitettiin asiakirjoihin tutustumalla ja keskustelemalla (vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Martikainen / rikosseuraamusesimies), miten yhteydenpitorajoitusten toimeenpano vankilassa tapahtuu. *Vankilan pöytäkirjaluonnokseen antaman kommentin mukaan tarkastuksella syntynyt käsitys, että Turun vankilan käytäntönä on tehdä tutkintavankeuslain perusteella päätökset yhteydenpitorajoitusten kohteena olevien tutkintavankien kaikkien kirjeiden lukemisesta ja puheluiden kuuntelemisesta sekä tallentamisesta, on virheellinen. Kommenttiin on liitetty erillinen selvitys ja yksittäistä vankia koskeva esimerkkitapaus yhteydenpitorajoitusten toteuttamisesta vankilassa.* Apulaisoikeusasiamies ei ota tässä pöytäkirjassa kantaa vankilan toimintaan rajoitusten totuttamisessa, vaan harkitsee, onko menettelyä syytä selvittää tarkemmin omana aloitteena.

Erään vangin osalta havaittiin tutkintavankien yhteydenpitorajoituksia koskevan keskustelun ja asiakirjatarkastuksen yhteydessä, että pakkokeinolain mukaiset yhteydenpitorajoitukset oli edelleen merkitty vankitietojärjestelmään voimassa oleviksi, vaikka kyseisen henkilön vankilajiksi oli merkitty vankeusvanki. Asiakirjatarkastuksessa paikalla ollut rikosseuraamusesimies ei pystynyt heti selvittämään, miksi rajoitusta ei ollut päätetty. Tarkastuksen jälkeen oikeusasiamiehen kansliaan tilatusta käräjäoikeuden tuomiosta kävi ilmi, että kyseinen henkilö oli 26.10.2018 tuomittu alioikeudessa ja määrätty edelleen pidettäväksi vangittuna yhteydenpitorajoituksia määräämättä. Tuomio on lainvoimainen. **Apulaisoikeusasiamies kiinnittää Turun vankilan huomiota huolellisuuteen yhteydenpitorajoituksia koskevien merkintöjen ajantasaisuuden suhteen.** Kun mahdollinen virhe merkinnöissä on jo tarkastuksen yhteydessä tullut vankilan tietoon, apulaisoikeusasiamies toteaa, että hänellä ei ole aihetta muihin toimenpiteisiin.

Apulaisoikeusasiamies ei pitänyt enempiä toimenpiteitä tarpeellisina tässä yksittäisessä asiassa senkään vuoksi, että erilaisia tutkintavankien yhteydenpitorajoituksia koskevia muun muassa kirjaamiseen ja tiedonsaantiin liittyviä ongelmia on laillisuusvalvonnassa havaittu jo aiemmin ja ne on saatettu keskushallintoyksikön tietoon. Esimerkiksi 6.2.2018 tekemässään päätöksessä (EOAK/3095/2017) apulaisoikeusasiamies Pölönen on todennut seuraavaa.

”Tutkintavankien yhteydenpitorajoituksiin liittyviä epäselvyyksiä on tullut esiin muissakin kanteluasioissa. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on ainakin asioissa EOAK/2918/2016 (lausunto 6.4.2017, Risen dnro 315/802/2016) ja EOAK/6325/2016 (lausunto 15.12.2017, Risen dnro 307/802/2016) antanut lausunnot, joissa on muun ohessa käsitelty yhteydenpitorajoitusten asianmukaista merkitsemistä vankitietojärjestelmään/yhteydenpitorajoitusten kirjaamista. Lausuntojen perusteella vaikuttaa siltä, että kirjaamistavoissa voi olla jonkin verran eroavuuksia eri laitosten välillä ja tiedon välittymisessä ja oikeellisuudessa voi olla muutoinkin ongelmia.

Kun ongelma on jo ollut esillä, en pidä tarpeellisena selvittää sitä enää erikseen tämän kantelun yhteydessä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lausunnoissaan todennut, että tuleva Roti-järjestelmä on suunniteltu toteutettavaksi niin, että vangitsemispäätösten tiedot saapuisivat Rikosseuraamuslaitokselle suoraan järjestelmään.

Lähetän kuitenkin tämän päätökseni tiedoksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle sen harkitsemiseksi, tulisiko yhteydenpitorajoitusten merkitsemiskäytäntöjä ja merkitsemisestä vastuussa olevia tahoja selvittää ja laitoksia ohjeistaa asiassa jo ennen Roti-järjestelmän käyttöönottoa.”

7.11 Tapaamisten alkamisajankohta ja kesto

Turun vankilassa valvotut tapaamiset ja lapsen tapaaminen järjestetään osastoittain. Ensimmäinen osastokohtainen tapaamisaika on kello 9.00 lauantai- ja sunnuntaiaamuna. Tapaajien on oltava paikalla järjestyssäännön mukaan viimeistään 10 minuuttia aiemmin, joidenkin muiden tietojen mukaan 15 minuuttia aiemmin. Valvottujen tapaamisten, ja sittemmin myös lapsen tapaamisen, aikaisimmasta ajankohdasta on kanneltu useita kertoja, ensimmäisen kerran jo vuonna 2007.

Kanteluissa esitetään toistuvasti, että kauempaa tulevien tapaajien on kohtuutonta, vaikeaa tai julkista liikennettä käyttäen joskus jopa mahdotonta saapua viikonloppuamuina ensimmäiseen tapaamiseen. Erityisen vaikea asia on kantelujen perustella lapsiperheille.

Apulaisoikeusasiamies haluaa tässäkin yhteydessä kiinnittää huomiota vankilan velvollisuuden tukea vangin sosiaalisia suhteita. Yhteys perheeseen ja muihin läheisiin lähtökohteisesti auttaa vankia jaksamaan vankeusaikana sekä tukee vapautteen ja rikoksettomaan elämään valmentamisen tavoitetta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut määräyksen Tapaamisten järjestäminen (3/004/2016). Määräyksen mukaan tapaamisjärjestelyt on toteutettava siten, että ne eivät tosiasiallisesti vaikeuta tai estä tapaamisoikeuden toteutumista.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on eräässä lausunnossaan (asia 76/802/2018) esittänyt seuraavaa. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten on kunnioitettava vanhemmastaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää suhdetta siihen vanhempaan, josta on erossa, jos tämä on lapsen edun mukaista (YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3, 9 ja 18 artiklat). Lähtökohteisesti yhteydenpito omaan vanhempaan on lapsen etu. Samoin rangaistusta suorittavan vanhemman vanhemmuutta on tuettava, jos se on lapsen edun mukaista.

Turun vankilan on antanut tapaamisjärjestelyjä koskevaan omaan aloitteeseen (1246/2/10) selvityksen, jossa todettiin muun muassa, että vankilan tapaamistilat on suunniteltu noin 260 vangille, mutta vankilan kirjavahvuus on ollut jatkuvasti vähintään 100 vankia enemmän. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus lausui omaan aloitteeseen, että keskimääräistä hankalimmat tapaamisjärjestelyt ovat osaltaan ymmärrettävissä, eräiden muiden vankiainesta koskevien seikkojen ohella, erityisesti yliasutuksen vuoksi. Lausunnossa katsotaan, että Turun vankilan tulee vankimäärän laskiessa suunnitella ja toteuttaa vankien toiminnot ja tapaamiset siten, että ne toteutuvat vankeuslain edellyttämällä tavalla perus- ja ihmisoikeusmyönteisessä hengessä. Asiassa oli kyse järjestelyistä laajemminkin kuin tapaamisten ajankohdasta, muun muassa tapaajien määrästä. Tapaajien enimmäismäärää on sittemmin perheen lasten osalta lisätty. Tapaamisen kesto, mahdollisuus tapaamiseen vain kerran viikossa ja ensimmäisen tapaamisvuoron alkamisajankohta ovat ennallaan.

Turun vankilan vankimäärää vastaa nykyään kutakuinkin vahvistettua paikkamäärää, joka on 255. Heinäkuun vankilukutilaston (16.7.2019) mukaan vankilan kirjoilla oli 245 vankia (239 vankia ilman koevapautteen ja ulkopuoliseen laitokseen sijoitettuja) ja syyskuun vankilukutilaston (16.9.2019) mukaan 281 (275 ilman koevapautteen ja ulkopuoliseen laitokseen sijoitettuja).

Kolmeen vuonna 2007 tehtyyn kanteluun annetussa selvityksessä Turun vankila ilmoitti muun muassa, että suljettujen osastojen tapaamisaika klo 9.00 on välttämätön muiden toimintojen päällekkäisyyksien välttämiseksi. Turun vankilan järjestyssäännöstä ja osastojen päiväjärjestyksistä voidaan havaita, että viimeinen tapaamisvuoro alkaa kello 12 ja että tapaamiset päättyvät kello 12.40.

Muiden vankiloiden järjestyssäännöistä saatavien tietojen mukaan Helsingin vankilassa valvotut tapaamiset järjestetään viikonloppuisin kello 10–14 välillä (tapaamisohjeen mukaan kuitenkin lauantaisin ja sunnuntaisin klo 9.30–14.30, tapaamisaika määräytyy vangin osastosijoituksen mukaan), Riihimäen vankilassa lauantaisin 9.00–16.40, tarvittaessa kello 17 asti sekä Sukevan vankilassa lauantaisin ja sunnuntaisin 9.30–11.15 ja 12.30–14.15. Riihimäen vankilasta saadun tiedon mukaan valvotuissa tapaamisissa on osastoittain viikoittain kiertävät tapaamisajat ja näiden puitteissa vanki voi varata ajan kahdesta vaihtoehdosta. Sukevan vankilassa vanki voi ottaa vastaan tapaajia kumpanakin viikonlopun päivänä.

Tapaamisten 40 minuutin kesto on kanteluissa arvosteltu liian lyhyeksi. Myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on eräissä lausunnoissaan (76/802/2018) pitänyt sitä lyhyenä ja todennut seuraavaa. ”Keskushallintoyksikkö pitää myös neljäkymmenen minuutin pituista valvottua tapaamista lyhyenä, kun tapaamismahdollisuus on vain kerran viikossa. Keskushallintoyksikkö on hiljattain Vantaan vankilan tarkastuspöytäkirjan yhteydessä lausunut apulaisoikeusasiamiehelle valvottujen tapaamisten kestosta, kun CPT on eräiden muiden maiden osalta suosittanut viikoittaista vähintään 60 minuutin pituista tapaamismahdollisuutta. Keskushallintoyksikön näkemyksenä on, että tavallinen valvottu tapaminen tulisi olla vähintään 45 minuutin pituinen, mikäli CPT:n suosittama 60 minuutin pituinen tapaaminen ei ole kohtuullisin toimenpitein järjestettävissä.”

Edellä todetun perusteella apulaisoikeusasiamies kehottaa selvittämään mahdollisuuksia aloittaa tapaamiset myöhemmin kuin kello 9.00 tai järjestää niihin muutoin joustoa ja valinnanvaraa sekä pidentää niiden kestoja 40 minuutista.

Turun vankilan vankimäärä on selvästi muuttunut siitä, mitä se oli nykyisenkaltaisista tapaamisvuoroista ja ajoista päätettäessä. Yliasutus ei enää voi olla peruste tapaamisjärjestelyille. Muissa vankiloissa viikonlopun muut toiminnat kyetään järjestämään, vaikka tapaamisajat jatkuvat selvästi pidempään iltapäivälle kuin Turun vankilassa. Ei liene syytä epäillä kanteluissa esitettyä, että Turkua ja sen lähialuetta lukuun ottamatta voi olla vaikea saapua vankilaan viimeistään kello 8.50, tosiasiallisesti aiemminkin, koska matka-ajassa täytyy huomioida myös mahdolliset viivästyksensä matkalla, sillä vankila ei tietävästi päästä myöhästyneitä tapaamiseen. Apulaisoikeusasiamiehellä ei ole yksityiskohtaista tietoa siitä, miltä alueelta Turun vankilan vangit ovat, mutta kanteluasioissa on tullut esiin, että Turun vankilan tarjoaman turvallisuustason vuoksi sinne saatetaan sijoittaa vankeja muualtakin kuin Turun ympäristöstä tai Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelta. Länsi-Suomen rikosseuraamusaluekin on varsin laaja, alueeltaan selvästi laajempi kuin Etelä-Suomen rikosseuraamusalue, mikä vaikuttaa omalle alueelleenkin sijoitettujen vankien tapaajien tapaamismatkojen pituuteen. Lisäksi voidaan vielä todeta, että liikenneyhteydet sekä Riihimäen että Helsingin vankiloihin lienevät selvästi paremmat kuin Turkuun. Näin ollen edes samankaltaiset tapaamisajat eivät välttämättä merkitsisi sitä, että tapaamismahdollisuudet eri vankiloissa rinnastuvat toisiinsa.

Apulaisoikeusasiamies korostaa vielä, että vangilla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus tapaamiseen vankilan tapaamisjärjestelyjen sitä estämättä. Tämä voi tarkoittaa sitä, että **tapaamisajoista tulee joustaa tarvittaessa ja että vangit ovat tietoisia tästä mahdollisuudesta**. Äskettäin (12.2.2019) valmistuneessa Rikosseuraamuslaitoksen järjestyssääntötyöryhmän raportissa suositellaan, että mikäli viikonloppuisin valvottu tapaamismahdollisuus on vain yhtenä päivänä, on vankilan pyrittävä järjestämään mahdollisuus valvotulle tapaamiselle myös arkipäivänä.

7.12 Lapsen tapaaminen

Vankeuslakiin on lisätty 1.5.2015 voimaan tullut säännös lapsen tapaamisesta (VL 13 luku 5 §). Sen mukaan suljetussa vankilassa vangille voidaan myöntää lupa alle 15-vuotiaan lapsen tapaamiseen siihen soveltuvassa tilassa, jos tapaaminen on tarpeen vangin ja lapsen yhteyksien ylläpitämiseksi eikä tapaaminen ole lapsen edun vastaista. Kyse on valvotusta tapaamisesta, josta vankeuslain 13 luvun 17 §:n mukaan päättää toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Samoilla virkamiehillä on toimivalta päättää lapsen tapaamisen peruuttamisesta. Tutkintavankien osalta vastaavat säännökset ovat tutkintavankeuslain 9 luvun 3 ja 15 §:ssä.

Turun vankilassa on tällä hetkellä lapsen tapaamista varten käytössä vain yksi tila, johon sopii kerrallaan yksi vanki tapaajineen. Jo Turun vankilan edellisen tarkastuksen yhteydessä apulaisoikeusasiamies esitti vankilalle epäilyksensä, että tiloja lapsen tapaamiseen ei ole riittävästi, kun kyseessä on suuri suljettu vankila. Lisäksi vankilan tietoon saatettiin, että lapsen tapaamisesta tulee tehdä päätös. Käytäntönä oli tuolloin, että tapaajien saapuessa yksi lapsiperhe voitiin ohjata lapsitapaamistilaan eikä asiaa ratkaistu ennakolta.

Tilojen riittävydestä

Lapsen tapaaminen järjestetään Turun vankilassa samaan aikaan muiden valvottujen tapaamisten kanssa. Tapaamisajat ovat kiinteät siten, että tietyllä osastolla on tietty tapaamisaika. Järjestyssäännöstä käy ilmi, että sellirakennuksessa 103 asuvien tapaamiset ovat lauantaisin ja sellirakennuksessa 104 sekä vapautuvien osastolla (rakennus 101) asuvien tapaamiset ovat sunnuntaisin. Kukin tapaamisaika käsittää kerroksen kaikki osastot esimerkiksi siten, että rakennuksen 103 kerroksessa 4 olevien osastojen tapaamisaika alkaa kello 9.00 ja kerroksessa 3 olevien osastojen kello 10.00. Kussakin kerroksessa on 39 selliä. Joissakin selleissä voi ilmeisesti olla majoitettuna kaksi vankia. Esimerkiksi 28.5.2019 tarkastuspäivänä 4. kerroksessa asui 37 vankia ja 3. kerroksessa 35 vankia. Kutakin kerrosta kohti vain yksi vanki kerrallaan voi tavata lapsiaan lapsitapaamistilassa.

Vankilan johtaja kertoi ennakolta pyydettyssä katsauksessa, että pääsääntöisesti lupa myönnetään alaikäisen tapaajan tapaamiseen lapsitapaamistilassa. Ainoastaan satunnaisesti tapaaminen joudutaan siirtämään toiselle viikonlopulle, jos samalle ajalle on useampi hakija ja tila on siten varattu.

Hakemusten määrää ja pyydetysti toteutuneita lapsen tapaamisia ei kyetty selvittämään. Vankilaa oli ennakolta pyydetty toimittaman lapsen tapaamista ajalta 1.2.–30.4.2019 koskevat päätökset asiakirjoineen. Niitä ei toimitettu jäljempänä tarkemmin käsiteltävästä syystä (vankila ei arkistoi asiakirjoja).

Vankilan johto kertoi keskusteluissa edelleen, että yksi tila on yleensä riittävä. Jos samalla tapaamisvuorolla useampi vanki haluaisi käyttää lapsitapaamistilaa on mahdollista järjestää lapsen tapaaminen muun tapaamisvuoron aikana, jos tila tuolloin muutoin olisi tyhjillään.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että lapsen tapaamisesta säädettäessä on ollut tarkoitus mahdollistaa tapaamiset tilassa, jonne lasten on miellyttävä tulla. Suljetuissa vankiloissa valvotut tapaamiset järjestetään säännönmukaisesti siten, että vangin ja tapaaajien välissä on pleksi ja että koskettaminen on kielletty. Tällainen ympäristö ei ole lapsiystävällinen. Osa perheistä kokee sen olevan lapselle niin ahdistava ja vaikea ymmärtää, että lapsia ei lainkaan tuoda niin sanottuun pleksi-tapaamiseen. Tähän ongelmaan on pyritty vastaamaan säätämällä erikseen lapsen tapaamisesta ja siitä, että suljetussa vankilassa pitää olla soveltuvat tilat lapsen tapamista varten. Lain esitöissä (HE 45/2014, s. 28) todetaan seuraavaa: ”Vangin ja alle 15-vuotiaan lapsen tapaamiseen ehdotetaan säännöstä, jolla lasten tapaamisolosuhteita parannettaisiin. Suljetuissa vankiloissa tulisi olla soveltuvat tilat lapsen tapaamiseen.”

Vangilla on oikeus ottaa vastaan vieraita valvotusti. Tämä tapaamismahdollisuus järjestetään suljetuissa vankiloissa vähintään kerran viikossa. Kun lailla on ollut tarkoitus mahdollistaa lasten valvotut vierailut tavallisten tapaamistilojen sijasta lapsiystävällisissä olosuhteissa, lain ajatus ei toteudu, jos lapsen tapaamiseen soveltuva tila ei tilojen vähyyden vuoksi olekaan käytettävissä.

On yllättävää, jos kymmenien samaan aikaan tapaavien vankien joukosta vain yksi tai ei yhtään pyytää lapsen tapaamista. Huomiota on kiinnittänyt myös, että vangeilla tarkoitettussa, tältä osin vanhentuneessa, tulo-oppaassa ei lainkaan mainita mahdollisuutta lapsen tapaamiseen. Onko vangeilla riittävästi tietoa lapsen tapaamisen mahdollisuudesta? **Apulaisoikeusasiamies on edelleen sitä mieltä, että Turun vankilassa tulisi olla enemmän lapsen tapaamiseen soveltuvia tiloja.** Vaihtoehtoisesti lapsen tapaamisia tulee niihin halukkaille vangeille järjestää muunakin aikana kuin valvottujen tapaamisten kanssa yhtä aikaa tai tilassa, jossa on yhtä aikaa useampi vanki. Lain esitöiden mukaan lapsen tapamista varten soveltuvat tilat voivat suuruudeltaan ja järjestelyiltään vaihdella vankiloittain tapaamistarpeen mukaisesti. Tapaamisia voidaan järjestää tilassa, jossa samalla kertaa järjestetään useampia tapaamisia tai tapaaminen voidaan järjestää erillisenä tapaamisena (HE 45/2014, s. 50).

Päätöksentekomenettelystä

Edellisen tarkastuksen jälkeen Turun vankila ilmoitti ryhtyneensä tekemään päätöksen lapsen tapaamisen järjestämisestä.

Vankilaa oli ennen tarkastusta pyydetty toimittamaan ajalta 1.2.–30.4.2019 olevat lapsen tapamista koskevat päätökset asiakirjoineen. Niitä ei toimitettu. Johtaja kertoi ennakoita antamassaan katsauksessa, että valvottua tapamista lapsitapaamistilassa haetaan lomakkeella, joka toimitettiin katsauksen mukana, ja vanki saa kirjallisen päätöksen. Toteutunut tapaaminen kirjataan vankitietojärjestelmään.

Tarkastuksella kerrottiin menettelyn oleva seuraava. Vanki täyttää hakemuslomakkeen. Lomake, johon on merkitty, onnistuuko tapaaminen lapsitilassa vai ei, palautetaan vangille. Tieto päätöksestä jää vankilalle siten, että vankitietojärjestelmään merkitään kunkin vangin kohdalle, millainen tapaaminen ja missä tilassa hänellä on ollut. Lapsen tapamisesta päättää ”tatu-konttorissa” työskentelevä rikosseuraamuskeskuksen esimies.

Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan päätöksentekomenettelyssä on edelleen ongelmia.

Epäselväksi jäi ensinnäkin, tehdäänkö päätös esittelystä. **Jos esittelymenettely ei ole käytössä, se tulisi ottaa käyttöön**, koska rikosseuraamuslaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan laitoksessa päätettävät asiat ratkaistaan esittelystä, jollei työjärjestyksessä toisin määrätä. Apulaisoikeusasiamiehen tietämän mukaan Rikosseuraamuslaitoksen työjärjestyksessä (voimaan 1.6.2019) ei määrätä, että lapsen tapamista koskeva päätös voitaisiin tehdä ilman esittelyä.

Vankeuslain mukaan lapsen tapaamisesta päättää toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies (apulaisjohtaja) taikka ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies (rikosseuraamusesimies). Turun **vankilan työjärjestyksessä (12.12.2014) ei mainita, kumman virkamiestason tehtävänä päätöksenteko Turun vankilassa lähtökohtaisesti on**. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan työjärjestystä ollaan uusimassa. Apulaisoikeusasiamies toteaa tämän olevan aiheellista, koska vankeuslakiin ja tutkintavankeuslakiin on tullut 1.5.2015 alkaen muun muassa tapaamisiin liittyen useita muutoksia, jotka pitäisi ottaa huomioon työjärjestyksessä.

Mitä tulee päätöksen sisältöön, päätöksiin ei edellä kerrotusti ollut mahdollista tutustua. Apulaisoikeusasiamies toteaa kuitenkin päätösharkinnasta seuraavan. Vangin hakemuksen johdosta pitää suorittaa päätösharkinta, jossa lain edellyttämien tavoin otetaan huomioon lapsen etu sekä se, onko tapaaminen perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi tai muusta vastaavasta syystä. Lähtökohta on, että yhteydenpito omaan vanhempaan on aina lapsen edun mukaista. Poikkeuksellisesti näin ei ehkä olisi, jos vanki olisi syyllistynyt kyseiseen lapseen kohdistuneeseen rikokseen (HE 45/2014, s. 53). Tapaaminen voi olla perusteltua vangin yhteyksien ylläpitämiseksi myös, vaikka vanki ja lapsi eivät olisi tavanneet aiemmin. Lain esitöiden mukaan yhteyksien ylläpitämisellä tarkoitetaan myös niiden luomista (s. 51). Esitöissä todetaan edelleen, että päätösharkinnassa olisi otettava huomioon, onko vangilla muuta tosiasiallista mahdollisuutta tavata lasta, esimerkiksi poistumisluvalla (s. 51). Vaikka lienee poikkeuksellista, että lapsen tapaamisesta olisi perusteltu tehdä kielteinen päätös, tule edellä selostettuja seikkoja kuitenkin aina harkita. **Hallintolain 7 luku sisältää säännökset siitä, mitä kirjallisen päätöksen tulee sisältää.**

Apulaisoikeusasiamies on äskettäin ratkaissut Turun vankilaa koskevan kantelun, jossa oli kyse muun muassa vankien välisen valvotun tapaamisen myöntämisestä ([EOAK/1994/2018](#), 11.4.2019). Tuossa päätöksessä todettiin, että vankilan tulee ottaa huomioon myös asiakirjahallintoa koskevat säännökset ja että asiassa oli menetelty virheellisesti, kun päätöstä eikä ilmeisesti myöskään vangin hakemusta, ollut arkistoitu. Lapsen tapaamisen osalta menettely vaikuttaa olevan vastaava eli hakemus/päätöslomake on palautettu vangille.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lakimies on edellä mainitun apulaisoikeusasiamiehen päätöksen jälkeen ohjannut vankilaa vankien välistä tapaamista koskevien hakemusten käsittelyssä. Apulaisoikeusasiamies viittaa tästä laaditussa raportissa (raportti vierailusta Turun vankilaan 19.6.2019) arkistoinnista ja sen säädöspohjasta todettuun. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan sama pätee myös lapsen tapaamiseen. **Hakemus ja päätös tulee arkistonmuodostamissuunnitelman mukaisesti arkistoida.**

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää vankilan huomiota vielä oikean lomakkeen käyttämiseen. Edellä mainitussa aluekeskuksen raportissa todettiin, että keskushallintoyksikössä on laadittu lapsen tapaamisen hakemiseen lomake ”hakemus alle 15-vuotiaan lapsen tapaamiseen”. Apulaisoikeusasiamiehellä olevien tietojen mukaan tuo lomake on lähetetty vankiloille toukokuussa 2018 ja keskushallintoyksikkö on kehottanut ottamaan sen käyttöön 1.6.2018 mennessä sekä hävittämään muut lomakkeet. Turun vankilassa ainakin yhdellä osastolla (104-3C1) oli vankien saatavissa mainittu lomake, mutta vankilasta etukäteen lähetetyssä aineistossa oli toinen, vanhempi lomake, jolla ilmeisesti sekä ilmoitetaan tapaajat valvottuun tapaamiseen että haetaan lapsen tapaamista.

Lapsen tapaamisen alkamisajankohdan ja keston osalta apulaisoikeusasiamies viittaa edellä jaksossa 7.11 toteamaansa.

7.13 Valvomattomat tapaamiset ja vankien väliset valvotut tapaamiset

Vankilaa oli ennen tarkastusta pyydetty toimittamaan ajalta 1.2.–30.4.2019 olevat valvomattomia tapaamisia ja vankien välisiä valvottuja tapaamisia koskevat päätökset asiakirjoineen. Niitä ei toimitettu. Johtaja ilmoitti, että valvomattomien tapaamisten osalta asiakirjoja olisi yhteensä vähintään 400 sivua, joten pyydettyjä asiakirjoja ei kyetty toimittamaan annetussa ajassa (25.4.–17.5.2019). Vankien välisten valvottujen tapaamisten osalta johtaja totesi, että hakemuksia tulee erittäin harvoin.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lakimies on 19.6.2019 käynyt Turun vankilassa selvittämässä menettelytapoja ja päätöksentekoa molempien mainittujen tapaamistyyppien osalta. Aluekeskus totesi vankien välisten valvottujen tapaamisten hakuprosessissa ja päätöksentekomenettelyssä samantapaisia puutteita kuin apulaisoikeusasiamies on edellä viitatussa ratkaisussaan ([EOAK/1994/2018](#), 11.4.2019) havainnut.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että aluekeskuksen antaman ohjauksen vuoksi hänellä ei tämän tarkastuksen yhteydessä ole enää syytä selvittää kummankaan tapaamismuodon käyttöä. Valvomattomien tapaamisten osalta hän toteaa kuitenkin seuraavan.

Valvomattomia tapaamisia järjestetään kaikkina viikonpäivinä kello 9.30–14.30. Vankien kanssa keskusteltaessa tuli esiin **toive, että osa tapaaajista voisi poistua tapaamisajan puolellisissa** siten, että vangille ja hänen puolisolleen jäisi kahdenkeskistä aikaa. Vankien ja myös apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan tämä on joissakin vankiloissa mahdollista.

Apulaisoikeusasiamiehen näkemyksen mukaan viranomaisten velvollisuus edistää yksityis- ja perhe-elämänsuojan toteutumista puoltaa sitä, että osa tapaaajista voisi poistua jo ennen tapaamisajan päättymistä. **Apulaisoikeusasiamies kehottaa Turun vankilaa ottamaan toimintansa huomioon vankien toiveen.**

7.14 Oikeudenkäyntiasiamiehen tapaamisen valvonta – vankeuslaki 13:6 ja tutkintavankeuslaki 9:4

Vangin ja oikeudenkäyntiasiamiehen tapaamiset järjestetään valvottujen tapaamisten tapamishuoneissa, joissa ns. pleksi erottaa vangin ja tapaaajan. Tarkastajille kerrottiin, että vanki ja avustaja voivat olla pöydän ja pleksin samalla puolella, jos tämä sopii avustajalle. Vankilan portilla kerrottiin olevan lomakkeita, joilla avustaja voi pyytää, että hänen ja päämiehen välillä ei ole tapaamisessa rakenteellisia esteitä. Lomake pyydettiin nähtäväksi ja se kuului seuraavasti.

Asianajajan suostumus

Pyydän tavata asiakastani Turun vankilassa tilassa, jossa välissämme ei ole pleksilasia. Hyväksyn tästä aiheutuvat mahdolliset turvallisuusriskit ja olen tietoinen siitä, ettei tapaamistilan välittömässä läheisyydessä välttämättä ole joka tilanteessa henkilökuntaa.

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain mukaan tapaaminen voidaan tarvittaessa järjestää myös tilassa, jossa vangin ja asiamiehen välissä on rakenteellisia esteitä. Lain esitöissä soveltamistilannetta kuvaillaan seuraavasti.

”Asiamiehen tapaaminen olisi pääsääntöisesti täysin valvoton. Tapaaminen voitaisiin kuitenkin pykälässä mainituilla perusteilla järjestää osittain valvonnan alaisena. Tämä tulisi kyseeseen silloin, kun valvonta olisi välttämätöntä vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi. Useimmiten tällöin kyse olisi perustellusta epäilystä, että tapaamisessa luovutettaisiin vangille esineitä tai aineita, joiden hallussapito on vankeuslain nojalla kielletty. Tapaaminen voitaisiin järjestää valvottuna myös asiamiehen tai vangin pyynnöstä.

Valvonta perustuisi ainoastaan näköyhteydellä tapahtuvaan valvontaan. Teknisellä laitteella tapahtuvaa valvontaa ei saisi tallentaa.

Asiamiehen ja vangin tapaaminen voitaisiin edellä mainituissa tilanteissa järjestää myös tapaamistilassa, jossa heidän välillään on rakenteellisia esteitä, kuten lasinen tai muovinen väliseinä, joka estäisi tavaroiden antamisen. Tällaista tilaa voitaisiin käyttää myös tilanteessa, jossa asiamies olisi esimerkiksi aikaisemmin syyllistynyt luvattomien esineiden tai aineiden kuljettamiseen vankilaan. Tapaaminen voitaisiin järjestää kyseisessä tilassa myös silloin, jos asiamies tai vanki sitä itse pyytää. Tällöinkään heidän välistään keskustelua ei saisi kuunnella tai tallentaa.

Jos asiamiehen ja vangin välillä olisi rakenteellisia esteitä, tulisi kuitenkin huolehtia siitä, että tapaamisen yhteydessä voidaan käsitellä ja luovuttaa tarpeelliset oikeudenkäyntiasiakirjat vaarantamatta asiamiehen ja vangin tapaamisen luottamuksellisuutta. Ehdotuksella turvattaisiin nykyistä paremmin vankeusvankien luottamukselliset keskustelut asiamiehen kanssa.” (HE 45/2014, s. 51)

Lain lähtökohta on, että vangin ja asiamiehen välissä voi olla esteitä vain, jos vankilalla on perusteet järjestää tapaaminen tällaisessa tilassa tai asiamies tai vanki sitä itse pyytää. Tähän nähden vaatimus siitä, että tapaaminen järjestetään ilman rakenteellisia esteitä vain, jos asiamies nimenomaisesti on tätä pyytänyt, kääntää oletuksen valvonnan olemassa olosta päinvas- taiseksi kuin mikä on lain lähtökohta.

Koska tapaamistiloissa on kameravalvonta, tarkastajat kiinnittivät huomiota myös siihen, että asiamiehen tapaamista voidaan valvoa kameralla vain niissä tilanteissa, joissa laissa valvon- nalle asetetut edellytykset täyttyvät. Lähtökohta on, että tapaamista ei valvota. Tarkastajille esi- teltiin yhdestä tapaamistilasta löytynyttä kankaista ”huppua”, jolla kamera voidaan peittää ja si- ten estää tilan kameravalvonta (kuvat alla).

Valvontakamera

Kameran huppu

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että asiamiehelle esitettävä lomake on syytä muotoilla tois- in, siitä lähtökohdasta, että valvonta ja rakenteelliset esteet ovat asiamiehen tapaamisessa poikkeus, joiden puuttumista ei tule joutua nimenomaisesti pyytämään, mutta joita on halutes- saan kuitenkin mahdollista pyytää.

7.15 Yksityisyyden suoja kameravalvotuissa selleissä wc:tä käytettäessä

Edellisen tarkastuskäynnin havaintona Turun vankilan tietoon ja huomioon otettavaksi saatet- tiin, että kaikissa niissäkään tilanteissa, joissa vangin kameravalvonta on sallittua, ei voida pitää hyväksyttävänä, että vangin wc-asiointi voi tulla tarkkailtavaksi kameralla. Se on hyväksyttävää vain vangin ollessa sijoitettuna eristämistarkkailuun ja tällöinkin pitää pyrkiä järjestelyihin, joilla säilytetään edes vähäinen yksityisyys vangin käyttäessä wc:tä. Tarkastuspöytäkirjassa viitattiin ratkaisuun, joka koski muun muassa mahdollisuuksia parantaa eristyssellisiin sijoitettujen vankien yksityisyyden suoja wc:ssä käyntien yhteydessä (päätös 14.12.2009, dnrot [4252/4/08 ja 360/4/09](#)) ja joka kuului tältä osin seuraavasti.

"Vankeuslakia säädettäessä eduskunnan lakivaliokunta totesi (LaVM 10/2005 vp) eristämistarkkailusta, että 'valiokunta korostaa, että tällaisessa tarkkailussa on noudatettava vähemmän haitan periaatetta sekä hienotunteisuutta erityisesti niissä tapauksissa, joissa tilanne välttämättä edellyttää myös muun muassa saniteettitilojen käyttämiseen kohdistuvaa valvontaa.'

CPT katsoi, että myös tarkkailuselleihin sijoitettujen vankien yksityisyys heidän käyttäessään WC:tä tulisi säilyttää siinä määrin kuin se suinkin on mahdollista. CPT katsoi, että eristämistarkkailuun sijoitettujen osalta olisi ryhdyttävä järjestelyihin, jotta säilytettäisiin edes vähäinen yksityisyys vankien käyttäessä WC:tä, kuten esimerkiksi värillinen lasi, jolla WC-tila erotetaan. Riihimäen vankilassa kameran ja vangin välissä on pleksi, joka sumentaa näkyvyyttä ja jota CPT piti riittävänä ratkaisuna näkyvyys ongelmaan.

- - -

Tarkkailuun sijoitettujen vankien kohdalla en näe syytä heidän WC-käyntiensä tarkkailulle, mutta toisaalta vangin oman turvallisuuden kannalta on tärkeää, että sellissä ei ole kuolleita kulmia, joita ei voida valvoa kameralla. Tarkkailuun käytettävien sellien osalta pitäisin perusteltuna, että vankiloissa selvitetäisiin mahdollisuuksia vankien yksityisyyden parantamiseksi WC-tilanteessa."

Nyt tarkastuksella havaittiin, että niissä kameravalvotuissa sellissä, joissa kamera on sijoitettu sellin sisäpuolelle, wc:n kohta oli himmennetty ja wc:tä käyttävän henkilön intiimialueen näkyvyys estyy hyvin (kuva).

Kuvassa eristyssellissä sellin sisäpuolella olevan kameran valvomoon välittämä kuva. Kuvasta näkyy, miten wc-istuimen kohta on sumennettu (wc-istuin kuvan alareunassa kuvaruudun keskivaiheilla)

Osassa valvontakameroita tai monitoreja himmennystä ei kuitenkaan ole (kuva jäljempänä). Himmennys puuttuu, kun kamera on sellitilan kalterien ulkopuolella. Keskustelussa tarkastajille esitettiin, että tällöin kameran ja kuvattavan sellitilan välissä olevat kalterit ainakin osittain peittävät näkymää wc-istuimelle. Tarkastajat havaitsivat monitoreja keskusvalvomossa ja vastaanotto-osastolla katsottaessa, että kalterien peittävyys kuitenkin vaihteli kuvakulman mukaan ja selleittäin eikä sitä voitu pitää riittävänä.

Kuvassa eristyssellissä sellin ulkopuolella olevan kameran valvomoon välittämä kuva.

Apulaisoikeusasiamies totesi olevan hyvä, että yksityisyyden suoja on huomioitu osassa kameravalvottuja selliä. Niiden sellien osalta, joiden kuvaruutunäkymässä wc:n kohtaa ei vielä ole himmennetty, **tulisi edelleen pyrkiä löytämään ratkaisu yksityisyyden suojan parantamiseen.**

7.16 Hälytyslaitteen sijainti ja ilmanvaihto eristysseleissä, sellikalustus

Eristysseleissä **hälytyspainike** on sijoitettu lattialle sellin etuosaan kalteriseinän toiselle puolelle siten, että sellissä oleva henkilö joutuu työntämään kätensä kalteriseinän lattiatasossa olevasta 12 x 34 cm kokoisesta aukosta noin 25 cm päässä sijaitsevaa painiketta painaakseen. Henkilökunnan mukaan perusteena sijoittamiselle on, että mahdollisen sairauskohtauksen saaneen henkilön on mahdollista painaa lattialla sijaitsevaa hälytyspainiketta. Myös wc:n huuhtelupainike on sijoitettuna lattian rajaan (kuvassa seinällä oleva musta painike).

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti vuonna 2018 Mikkelin ja Kuopion vankiloiden tarkastuksen yhteydessä huomiota hälytys/vartijan kutsupainikkeen sijaintiin eristysselellin lattialla. Kuopion vankilan kohdalla painikkeen sijainnista ja olosuhteista eristysseleissä kokonaisuudessaan oli myös kanneltu. Mikkelin vankilan tarkastuksesta 24.5.2018 [EOAK/2340/2018](#) laaditussa pöytäkirjassa todettiin seuraava.

”Edellisen tarkastuksen EOAK/3005/2017 tarkastuspöytäkirjassa todettiin eristysselellin hälytyspainikkeen sijoituspaikasta seuraava.

”Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että kolmessa eristysselellissä hälytyslaitteen nappula oli sijoitettu kaltereiden ulkopuolelle lattialle siten, että siihen ylettyminen on vaikeaa. Kutsun painaminen edellyttää sitä, että vanki makaa vatsallaan tai selällään lattialla ja että hän pystyy ojentamaan käden sellin kaltereiden alhaalla olevan poikkirautojen alitse hälytyslaitteelle. Kutsun käyttäminen edellyttää vangilta notkeuden lisäksi sitä, että hänen käsivartensa on riittävän hoikka. Kaikki vangit eivät pysty kutsunappia painamaan. Tarkkailusellissä hälytyslaite oli asianmukaisesti sijoitettuna seinään vähän sellin ulkopuolelle siten, että sen painaminen oli helppoa.

Tarkastuksella ei selvinnyt miksi hälytyslaite on eristysseleissä sijoitettu kyseisellä tavalla. Vankilan johdolta saadun tiedon mukaan myös vankilassa oli ihmetelty hälytyskutsun sijoituspaikkaa ja että sijoittamisesta olisivat päättäneet Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön virkamiehet.

Vankeuslain 7 luvun 1 §:n mukaan vankilan suljetuissa tiloissa, joissa säilytetään vankeja, tulee olla hälytyslaite, jolla voidaan välittömästi saada yhteys henkilökuntaan. Rikosseuraamuslaitoksen vankilasuunnitteluohjeiden mukaan eristysselellin hälytyslaite tulee sijoittaa seinään sellin ulkopuolella. Eristysselellin sijoitetun henkilön tilan, henkilökohtaisten ominaisuuksien ja toimintakyvyn arvioinnin osalta hälytyskutsun sijoituksen merkitys vielä korostuu. AOA katsoi, että vankia ei voida sijoittaa kyseisiin eristysseleihin, mikäli hän ei kykene siellä painamaan hälytyskutsua. AOA piti hälytyslaitteen sijoitusta vangin kannalta myös halventavana kohteluna ja katsoi, että asia on välittömästi korjattava.”

Tuolloin vankilan johtajalta 6.6.2017 saadun tiedon mukaan hälytyskutsun siirtämistä lattialta seinälle selvitettiin ja tässä tarkoituksessa Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluejohtaja ja kiinteistöpäällikkö olivat olleet yhteydessä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön kiinteistöpuoleen.

Tällä tarkastuksella todettiin apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujan tarkastuspöytäkirjassa edellyttämän korjaustoimenpiteen toteutuneen. Hälytyspainike on siirretty sellin etuosan/huoltotilan puolelle kalteriseinän oikealle seinustalle noin 140 cm:n korkeuteen. Kaltereihin kiinnitettyssä muovipleksissä on pyöreä aukko, josta käden pujottamalla on mahdollista painaa hälytyspainiketta.”

Turun vankilan eristyssellin hälytyspainike on helpommin saavutettavissa kuin edellä kerrottu Mikkelin vankilan eristyssellin painike ennen korjaustoimenpiteitä. Hälytyksen tekeminen edellyttää kuitenkin selliin sijoitetun vähintään laskeutuvan polvilleen ja kurottautuvan. Turun vankilan eristyssellien hälytys- ja wc:n huuhtelupainikkeita ei ole sijoitettu Rikosseuraamuslaitoksen vankilasuunnitteluohjeen mukaisesti.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että **vangin ei voida edellyttää laskeutuvan lattialle voidakseen käyttää vartijakutsua tai saadakseen wc:n huuhdeltua**. Painikkeiden sijoittelua voidaan pitää vangin kannalta halventavana kohteluna. Vaikka vankilan painikkeiden sijoittelulle esittämät perusteet ovat ymmärrettäviä, hälytys tulee voida tehdä (myös) makaamatta lattiata-sossa. Tuki- ja liikuntaelinvaivoista kärsivän tai iäkkään vangin voi olla vaikeaa, ellei mahdotonta, laskeutua käyttämään hälytyspainikkeita, saada kätensä ojennettua painikkeelle tai päästä lattialta ylös omin toimin. Apulaisoikeusasiamies katsoo, että **painikkeiden sijoittelu tulisi muuttaa** vankilasuunnitteluohjeen mukaisiksi.

Tarkkailu- ja eristyssellien **ilmanvaihto** vaikutti olemattomalta, erityisesti ottaen huomioon, ettei sellissä tarkastushetkellä eikä lähiaikoina ollut ollut ketään. Tarkastusajankohtana myöskään ulkoilma ei ollut erityisen lämmin. Eristys- ja tarkkailusellien kalteriseinän eteistilan puolelle asennettu muovipleksi oli tiivis estäen ilman painovoimaisen vaihtumisen. Kalteriseinän yläosassa (kuva) on tulo/poistoilma hormit, joissa ei tarkastusajankohtana ollut havaittavissa ilmanvirtausta. Tarkastushavaintojen perusteella heräsi kysymys, miten riittävä ilmasto on esimerkiksi kesähelteellä. **Apulaisoikeusasiamies kehottaa aluekeskusta ja vankilaa ryhtymään toimenpiteisiin tarkkailu- ja eristyssellien ilmanvaihdon parantamiseksi**. Ensi vaiheessa ilmanvaihdon tilannetta saattaisi jossain määrin auttaa reikien tekeminen muovipleksiin. Tämänkin toimenpiteen jälkeen ilmamäärien riittävyyden arviointi ja ilmastointia tehostavat muut toimenpiteet tulee suorittaa alan asiantuntijoiden toimesta.

Apulaisoikeusasiamies Pölönen on päätöksessään 23.2.2018 ([EOAK/1276/2017](#)) ottanut kantaa **eristysosaston sellien kalustukseen** yksinäisyysrangaistuksen, järjestysrikkomuksen tutkimisen aikaisen erillään pitämisen, eristämistarkkailun ja tarkkailun aikana. Kyse oli siitä, että kalusteiden puuttuminen eristyssellistä ei monessakaan tapauksessa saa tukea lainsäädännöstä. Kalusteiden puuttumisen vuoksi edellä mainittujen toimenpiteiden täytäntöönpano-olosuhteet olivat käytännössä monessa vankilassa paljon ankarammat kuin oli perusteltua ja tarpeellista. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä pyydettiin ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin kannanotto kalusteiden hankkimisesta ja ohjeistuksen laatimisesta oli antanut aihetta.

Keskushallintoyksikö ilmoitti 17.8.2018 kartoittavansa kunkin yksikön kalustuksen ja mahdollisten uusien kalusteiden hankintatarpeen yksiköittäin. Keskushallintoyksikkö ilmoitti myös tulevansa antaman ohjeistuksen siitä, miten ja millaisissa olosuhteissa yksinäisyysrangaistus, erillään pitäminen järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana, tarkkailu ja eristämistarkkailu tulee panna täytäntöön.

Lisäksi Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lakimieheltä on saatu tieto, että tarkastuksen jälkeen 4.6.2019 alueen vankiloita on ohjeistettu olosuhteista, joissa erillään pitäminen järjestysrikkomuksen selvittämisen aikana sekä yksinäisyysrangaistus ja turvaamistoimenpiteet voidaan panna täytäntöön.

Turun vankilan tarkastetuissa **eritysosaston selleissä ei havaittu kalusteita**. Niissä oli vain patja lattialla, pois lukien jaksossa 7.3 käsitellyt tilanteet, josta ei nyt ole kyse. Tarkastuksen aikana ei myöskään keskusteluin selvitetty, **mitkä ovat olleet vankilan toimenpiteet edellä mainitun päätöksen ja keskushallintoyksikön ilmoituksen johdosta**. Apulaisoikeusasiamies pyytää vankilaa selvittämään tämän. Hän pyytää myös keskushallintoyksikköä selvittämään, mitä Turun vankilan osalta on 17.8.2018 annetussa ilmoituksessa tarkoitetussa kartoituksessa selvinnyt ja todettu tarpeelliseksi kalusteiden hankintatarpeesta.

7.17 Matkasellissä vietettävä aika

Vastaanotto-osastolla keskusteltiin siitä, kuinka kauan vangit voivat joutua olemaan sijoitettuina osaston matkaselleihin. Tarkastajien saaman käsityksen mukaan aika voi olla jopa 2–3 viikkoa. Tämä oli henkilökunnankin mielestä ongelmallisen pitkä aika.

Apulaisoikeusasiamies Pajuoja on ottanut kantaa tapaukseen, jossa avolaitoksesta suljettuun vankilan päihdetestin varmennustulosta odottamaan siirretty vanki oli 11 päivää sijoitettuna matkaselliosastolle (päätös 11.10.2016, Dnro 4101/4/15). AOA ei pitänyt tätä hyväksyttävänä. Hän totesi päätöksessä muun muassa seuraavaa.

Vankeuslaissa säädetään vangin kohtelusta ja oikeuksista. Laissa säädetään myös perusteista, joilla niistä voidaan poiketa. Jokelan vankilan, ja yleensä minkään muunkaan vankilan, matkaselliosaston olosuhteet ja päiväjärjestys eivät vastaa sitä, miten vangilla on oikeus lain mukaan tulla kohdelluksi. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräyksessä Vankien asuminen ja perushuolto (19/004/2010) todetaan, ettei matkasellejä lasketa majoituspaikoiksi eikä niihin saa majoittaa vankeja pysyvästi. Esitän seuraavassa joitain esimerkkejä siitä, miten matkasellisolosuhteet ovat kantelijan osalta olleet ongelmalliset ja jopa vankeuslain vastaiset.

Käytettävissäni on ollut Jokelan vankilan matkaselliosaston päiväjärjestys ("päiväohjelma"). Ymmärtääkseni sellien ovet pidetään kiinni ympäri vuorokauden ja avataan vain tarvittaessa. Päiväohjelman mukaan ulkoiluun ja suihkuun pääsemistä tulee pyytää erikseen, samoin puhelimen käyttömahdollisuutta. Kanttiiniostojen osalta todetaan "pääsääntöisesti nk. matkamiehille ei myyntiä." Jokelan vankilan järjestyssäännön mukaan matkaselliosastolta ei pääse henkilökohtaisesti laitostuomälään eikä vangille ole oikeutta ns. kaupunkiuostoihin, matkaselliosastolla asuva saa haltuunsa henkilökohtaiset hygieniatarvikkeet, mutta ei viihde-elektronikkaa tai muita sähkölaitteita, lisäksi hän saa kohtuullisen määrän kirjoja, lehtiä, kirjoitusvälineet sekä vankilan laitostuomälästä hankkimansa tupakkatuotteet ja elintarvikkeet. Oikeus omaisuuden hallussapitoon on siten rajoitetumpi kuin muilla osastoilla. Järjestyssäännössä ei lainkaan ole määritelty viikoittaista tapaamisaikaa matkaselliosastolle asutetuille. Jos kantelijalla ei ole matkasellissä oloaikana tätä oikeutta ollut, asiassa on menetelty lainvastaisesti. Kantelijan osalta ei ole ollut olemassa perustetta sille, ettei häntä kohdella tässä suhteessa samoin kuin muitakin vankeja. Ymmärtääkseni minkäänlaista vapaa-ajantointaa tai mahdollisuutta osallistumisvelvollisuuden täyttämiseen ei matkasellissä ole. Vankeuslain mukaan vankilassa on järjestettävä vapaa-ajantointia. Kantelijan osalta ei ole esitetty mitään vankeuslain 11 luvun 2 §:n tarkoittamaa perustetta, joka olisi oikeuttanut rajoittamaan vapaa-ajantointoihin osallistumista. Lisäksi matkaselliin sijoitetuilla ei liene mahdollisuutta osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin vankeuslain 11 luvun 3 §:n mukaisesti eikä päästä kirjastoon saman lain 11 luvun 4 §:n mukaisesti. Vankeuslain 11 luvun 6 § edellyttää myös, että vangille on varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia ja sanomalehtiä. Epäselvää on, toteutuuko tämänkään matkasellissä asuvan vangin kohdalla.

Jokelan vankilaan tehdyillä tarkastuksilla matkasellien on useita kertoja havaittu olleen epäsiistejä tai ainakin epäviihtyisiä. Huhtikuussa 2016 tehdyllä tarkastuksella toinen matkaselli todettiin yleisilmeeltään nuhjuiseksi. Matkasellejä on kaksi. Vuonna 2007 tehdyssä kanteluratkaisussa on tieto, että sellit ovat kooltaan 18 ja 11 m². Suuremmassa sellissä on tuolloin ollut kuusi ja pienemmässä neljä paikkaa (sänkyä). Tiedossani ei ole, montako makuupaikkaa selleissä on tällä hetkellä, mutta edellä mainitun keskushallintoyksikön määräyksen mukaan useamman vangin sellissä on oltava tilaa vähintään 5,5 m² vankia kohti. Huhtikuussa 2016 tehdyn tarkastuksen aikana otetuista valokuvista näkyy, että ainakin toisessa matkaselleistä on edelleen vähintään neljä sänkyä. Tila vankia

kohti ainakin tässä sellissä jää siten keskushallinnon määräyksessä asuintilalta edellytettyä pienemmäksi siinäkin tapauksessa, että kyseessä olisi matkaselleistä suurempi. Riittävään asuintilaan on ottanut kantaa myös CPT (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment), jonka suosituksen mukaan usean hengen sellissä vähimmäistila on 4 m² vankia kohti, jonka lisäksi tulee olla lisäksi erillinen wc-tila. Samassa kannanotossa todetaan, että tavoitetila on kuitenkin esimerkiksi neljän hengen majoitustilan osalta vähintään 18 m² ja ettei 12 m² sellissä pitäisi majoittaa enempää kuin kaksi vankia.

Asuinosastolla vanki voi useimmiten asua yhden tai kahden hengen sellissä. Matkaselliosastoilla, kuten Jokelassakin, sellit ovat usein suuremmalle vankimäärälle tarkoitettuja. Usean hengen sellit eivät ylipäätään ole suositeltavia asuintiloja. Tältäkin osin olosuhteet matkasellissä ovat siten heikkommat kuin asuinosastoilla. Myös Euroopan vankilasäännöt lähtee siitä, että majoittamisen tulisi tapahtua yhden hengen selleissä.

- - -

Jokelan vankilan selvityksessä ei esitetä eikä tiedossani muutoinkaan ole mitään tosiasiallistakaan seikkaa, miksi kantelijaa ei asetettu jollekin vankilan asuinosastolle odottamaan varmistustulosta. Vertailun vuoksi totean, että jos kantelija olisi ollut avolaitoksen sijasta sijoitettuna suljettuun vankilaan, kun hänen virtsanäytteensä pikatestin mukaan oli positiivinen, tavanomainen käytäntö ennen varmistustuloksen saamista olisi ollut enintään siirtää hänet suljetulle osastolle, mistä ei kuitenkaan olisi seurannut sen kaltaista oikeuksien menetystä ja asuinolosuhteiden heikkenemistä, kuin matkaselliin sijoittamisesta. Jos kantelijan virtsatestin varmennustuloskin olisi ollut positiivinen, kantelija olisi oletettavasti siirretty suljetun vankilan asuinosastolle. Näihin tilanteisiin verrattuna on perustetonta, että virtsatestin tuloksen eli kantelijan syyllisyyden ollessa vielä varmistumatta, hänen olosuhteensa vankilassa ovat olleet heikkommat kuin mainituissa tilanteissa. Matkaselliin sijoittaminen on siten ollut myös sekä epätarkoituksenmukaista että epäsuhteessa näissä tilanteissa käytettävään menettelytapaan verrattuna.

Useita päiviä kestävä matkaselliin majoittamista on laillisuusvalvontakäytännössä arvosteltu jo pitkään. Esimerkiksi apulaisoikeusasiamies Jaakko Jonkan 11.11.1998 ratkaisemaan kanteluun (1755/4/97) annetussa oikeusministeriön vankeinhoito-osaston lausunnossa on todettu, että vanki oli asetettu matkaselliin viikonlopuksi odottamaan siirtoa toiseen vankilaan. Vankeinhoito-osasto katsoi, ettei useita päiviä kestävä matkasellisijoitus ole suotava, koska muun muassa asuinolosuhteet ja vankien mahdollisuus osallistua toimintoihin poikkeavat vankien normaaleista olosuhteista. Kun vankeinhoito-osasto oli jo saattanut käsityksensä vankilan tietoon, apulaisoikeusasiamiehellä ei ollut aihetta toimenpiteisiin. Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio on puolestaan ratkaisussa 27.8.2003 (1311/4/03) todennut, etteivät matkaselliosaston olosuhteet vastaa asuinselliosaston olosuhteita: Hän totesi olleen vangin kannalta ongelmallista, että tämä joutui viipymään vankilan matkasellissä useita vuorokausia odottaen jatkokuljetusta määrävankilaan. Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen on Jokelan vankilaa koskevassa ratkaisussaan 13.3.2009 (1985/4/07) todennut pitävänsä selvänä, että jo matkasellien luonteen vuoksi matkaselliin sijoittamisen tulee rajoittua mahdollisimman lyhyeen (majoittamisaika oli 27.–29.11.2006 ja 2.–3.5.2007).

Yhteenvetona totean, ettei kantelijan osalta ole esitetty laillista perustetta rajoittaa hänen oikeuksiinsa siten, kuin matkasellissä asuessa käytännössä tapahtuu. Kantelija olisi tullut sijoittaa asuinosastolle. Nyt kantelijan olosuhteet ovat vastanneet lähinnä turvaamis- tai kurinpitotoimien kohteena olevan vangin asemaa ilman, että tälle on ollut mitään laissa edellytettyä perustetta. Lisäksi kantelijan tilanne on ollut pidempikestoinen kuin mitä monet näistä toimenpiteistä saavat lain mukaan enintään kestää. Kantelijan kohtelu ei ole ollut hyväksyttävää. Matkaselliin sijoittaminen voi mielestäni tulla kyseeseen vain, jos se on välttämätöntä esimerkiksi vankilaan saapumisen, sieltä pois siirtymisen tai tilapäisen kyseiseen vankilaan siirtämisen tai muun vastaavan lyhytaikaisen syyn vuoksi, esimerkiksi jos vanki on saapunut vankilaan oikeudenkäynnin vuoksi tai tapaamisen järjestämiseksi. Tällöinkin oleskelu matkasellissä tulee pyrkiä pitämään mahdollisimman lyhytaikaisena. Matkaselliin sijoittaminen virtsanäytteen varmennustuloksen odotusajaksi ei ole perusteltua.

Edellä selostetussa päätöksessä kyseessä ollut vankila on sittemmin ryhtynyt sijoittamaan päihdetestin varmennustulosta odottavat vangit asuinosastolle matkaselliosaston sijasta.

Tarkastuksen yhteydessä ei ole tutkittu tarkemmin yksittäisten vankien tilannetta ja matkaselliosastolle sijoittamisen kestoja Turun vankilassa. Tarkemmin ei ole tutkittu myöskään Turun vankilan matkasellien olosuhteita niiden seikkojen osalta, joita on arvioitu edellä selostetussa ratkaisussa. Matkaselliosaston luonteen vuoksi lienee kuitenkin selvää, että Turussakaan varsinaista sellin ulkopuolista aikaa, toimintaa tai vapaa-ajantoimintaa ei matkaselliosastolla ole ja että esimerkiksi omaisuuden haltuun saaminen on asuinosaan rajoitetumpaa eivätkä sellitilat muutoinkaan vastaa asuinosaan. Apulaisoikeusasiamies totesi, että ongelma ei ole matkaselliosastossa sinänsä, vaan siinä, että sinne ei olosuhteiden ja oikeuksien rajoittumisen vuoksi tulisi sijoittaa vankeja kuin hyvin lyhytaikaisesti.

Kyse ei ole vain Turun vankilan ongelmasta. Tietävästi on yleistä, että päihdetestin tuloksen varmennusta odottava vanki siirretään avolaitoksesta suljettuun vankilaan. Tästä mahdollisuudesta myös säädetään vankeuslain 6 luvun 2 §:n 2 momentissa, jonka mukaan vanki voidaan välittömästi siirtää suljettuun vankilaan siksi ajaksi, jonka 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun rikoksen esitutkintaan saattaminen tai järjestyksikkömuksen selvittäminen vaatii.

Keskustelussa henkilökunnan kanssa kävi ilmi, että matkaselliosastossa vietettävä jopa 2–3 viikon aika koostuu paitsi päihdetestin varmennustuloksen odottamisesta myös sen odottamisesta, että vangin lähettänyt avolaitos järjestää kurinpitokäsittelyn ja arviointikeskus päättää vangin sijoittamisesta. Tarkastajille kerrottiin, että Turun vankila on joutunut kehittämään avolaitoksia kiirehtimään kurinpitokäsittelyä ja että arviointikeskus ei aloita sijoittelua ennen kuin kurinpitokäsittely on pidetty. Vanki on niin sanotusti ”kirjoilla” lähettävässä laitoksessa, ei Turun vankilassa, kunnes päihdetestin tuloksen merkitys sijoittamiselle ja mahdollinen uusi sijoituslaitos päätetään.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että pitkät matkaselliosastolla oloajat ovat ongelma ja menettelyn lainmukaisuus on kyseenalainen edellä selostetussa ratkaisussa (4101/4/15) kerrotuin tavoin. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan näissä tilanteissa ei ole ainakaan lainsäädännöllistä estettä sijoittaa vanki esimerkiksi tulo-osastolle, jossa asuinolosuhteet ovat paremmat ja vangin oikeudet toteutuvat paremmin.

Koska kyse on ilmeisesti koko Rikosseuraamuslaitosta koskevasta asiasta, oikeusasiamies saattaa näkemyksensä keskushallintoyksikön ja oikeusministeriön tietoon.

Lisäksi apulaisoikeusasiamies kiinnittää keskushallintoyksikön huomiota sen omaan ohjeeseen Vangin sijoittaminen tai siirtäminen avolaitokseen ja avolaitoksesta suljettuun vankilaan (7/004/2017), jossa todetaan seuraavaa.

7. Siirtäminen avolaitoksesta suljettuun vankilaan

Vanki voidaan siirtää avolaitoksesta suljettuun laitokseen vankeuslain 6 luvun 2 §:n perusteella tapauskohtaisen harkinnan mukaisesti. Siirto suljettuun laitokseen edellyttää laitoksen järjestyksen rikkomiseen, rikokseen syyllistymiseen, avolaitossijoituksen edellytyksiin, turvallisuuden takaamiseen, rikollisen toiminnan estämiseen tai uuden rangaistuksen täytäntöönpanoon tuloon liittyvää yhtä tai useampaa perustetta. Vanki voi myös itse pyytää siirtoa suljettuun laitokseen.

Harkittaessa siirtoa avolaitoksesta suljettuun vankilaan sijoitusvankila laittaa siirtoasian vireille. Vankia on kuultava asiasta ja asiaa on selvitettävä tarkoituksenmukaisella tavalla. Jos on kyse päihderikkomuksesta, on arvioitava rikkomuksen vakavuus. Vankia on ohjattava ja neuvottava päihdeettömyydessä. Vankilassa asiasta vastuussa oleva virkamies tekee vankitietojärjestelmässä siirtoesityksen arviointikeskuksen käsiteltäväksi.

Päätöksenteossa asiaa on harkittava ottaen huomioon kokonaistilanne. Jos kyse on vakavasta rikkeestä tai turvallisuusuuhasta, jonka perusteella avolaitossijoituksen jatkumisen onnistuminen ei ole

todennäköistä, vanki on siirrettävä suljettuun laitokseen. Vanki voi jatkaa tuomion suorittamista avolaitoksessa, jos rike on lievä ja kurinpitokäsittely ja kurinpitorangeistuksen täytäntöönpano voidaan suorittaa avolaitoksessa. Tällöin päihteiden poistumista elimistöstä on seurattava päihdetesteillä (alleviivaus tässä).

Jos vanki on rikkonut päihteettömyyssitoumustaan, hänelle on pyrittävä järjestämään mahdollisuus osallistua päihteidenkäytön tai retkahduksen käsittelyyn.

Apulaisoikeusasiamiehen tiedossa ei ole, kuinka yleisesti avolaitoksessa ollut vanki, jonka virtsanäyte on pikatestin mukaan positiivinen, siirretään suljettuun vankilaan odottamaan varmenustestiä ja jatkotoimia asiassa. Keskushallintoyksikön ohje lähtee kuitenkin selvästi siitä, että päihteettömyyteen sitoutuneen vangin niin sanottuun repsahdukseen voidaan suhtautua ymmärtäväisesti eikä siirto suljettuun vankilaan olisi aina välttämätön. Kuten sanottua, laillisuusvalvojan tiedossa ei ole, kuinka paljon siirtoja tehdään tai jätetään tekemättä päihteettömyyssitoumuksen rikkomisen ollessa kyseessä, mutta on vaikuttanut siltä, että siirtäminen heti positiivisen pikatestin jälkeen on varsin yleistä. Noudattamalla keskushallintoyksikön ohjetta ja siinä suositeltua harkintaa saattaisi olla mahdollista vähentää suljettuihin vankiloihin päihtymysepäilyn perusteella lähetettäviä pikatestituloksen varmistusta odottavia vankeja. **Apulaisoikeusasiamiehen näkemyksen mukaan keskushallintoyksikön olisi hyvä selvittää, miten avolaitoksissa menetellään tässä asiassa ja vastaako menettely ohjeistusta sekä onko käytäntö valtakunnallisesti yhdenmukainen.**

7.18 Vastaanotto-osaston toiminta

Vankien mahdollisuutta päästä asioimaan vastaanotto-osastolla, omaisuuden haltuunsaanti- tai vaihtoaikaa ja asiointilomakkeisin vastaamista on vuosien varrella käsitelty kanteluissa lukuisia kertoja. Kanteluratkaisussa vastaanotto-osaston toimintaa on laajemmin käsitelty edellisen keran päätöksessä 14.8.2018 ([EOAK/3967/2017](#)). Tämänkin jälkeen toimintaa on kanteluissa arvosteltu ja ainakin ratkaisu 3.7.2019 (EOAK/1969/2019) on lähetetty Turun vankilan johtajalle ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle kantelussa esitetyn tietoon saattamiseksi ja apulaisoikeusasiamiehen kannanoton korostamiseksi.

Mainitussa päätöksessä 14.8.2018 ([EOAK/3967/2017](#)) on todettu muun muassa seuraavaa.

”Aluekeskus totesi eduskunnan oikeusasiamiehen samassa yhteydessä katsoneen, että vangin tulisi saada viikon sisällä vastaanotossa oleva tavaransa, jos siihen on tarve ja tarvittaessa vielä tätä nopeamminkin esimerkiksi vaatteiden osalta, jos säätilassa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Näin ollen aluekeskus piti kahden kuukauden pituista odotusaikaa vastaanotto-osastolle asioimaan pääsemiseksi erittäin ongelmallisena ja kohtuuttoman pitkänä muistakin kuin kuluttajansuojan katkeamiseen liittyvistä syistä. Aluekeskuksen kannanotto vastaa laillisuusvalvonnassa linjattua ja omaa käsitystäni kohtuuttoman pitkistä odotusajoista.

- - -

Olen tietoinen, ettei rikosseuraalaitoksen eikä Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen käytettävissä olevan henkilötyövuosiresurssin puitteissa liene mahdollista ratkaista kaikkia kantelukirjeessä ja selvityksissä esille tuotuja ongelmia. Tämän takia pidän erittäin tärkeänä, että johtajan ja rsen lisäselvityksissään esille tuomia toiminnallisia ja rakenteellisia kehittämissuhteita pyritään toteuttamaan aluekeskuksen tuella vankilan toiminnan ja vankien vankeuslain mukaisen kohtelun kannalta keskeisen osa-alueen, vastaanotto-osaston, toiminnan laadun varmistamiseksi.”

Henkilökunnan tarkastajille kertoman mukaan vastaanotto-osaston työtilanne on viime aikoina parantunut. Ongelmana on aiemmin ollut vankien asiointipyyntöjen ruuhkautuminen ja vangin haltuun pyytämän omaisuuden saamisen kesto. Osastolle saatu yhden päivätyötä tekevän henkilön lisäys on helpottanut tilannetta. Vankivastaanotolla vastaanotto-osastolle esimerkiksi omaisuuden vaihtoon pääsyn vaikeutta arvosteltiin kuitenkin edelleen.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että tässä yhteydessä ei ole tarpeen käsitellä vastaanotto-osaston toiminta enempää ottaen huomioon aiemmat selvitykset ja toimenpiteet. Hän **korostaa kuitenkin edelleen päätöksessään 14.8.2018 ja muissa ratkaisuissa esitettyjä kannanottoja.**

Vastaanotto-osaston tehtäviä vankien tiedonsaannin osalta käsitellään seuraavassa kappaleessa ja ulkomaalaisten vankien osalta myös kappaleessa 7.9.

7.19 Vankilan oloista tiedottaminen sekä säädösten ja muun informaation saatavuus, vastuuvirkamiesmalli

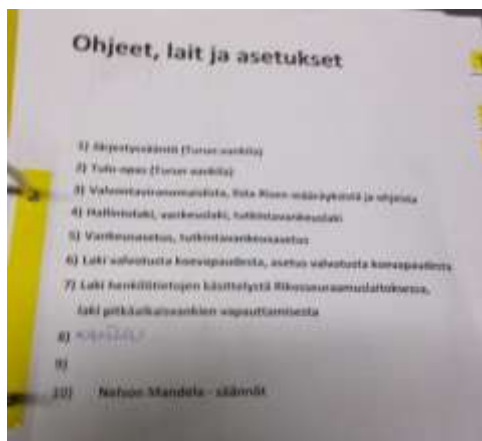
Vankeuslaki ja tutkintavankeuslaki asettavat vankilalle veloitteen antaa vangille tietoja vankilan oloista sekä hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan viipymättä hänen saavuttuaan vankilaan. Lain mukaan saatavilla on oltava kokoelma vankeja koskevista laeista, asetuksista ja muista säännöksistä. Tähän tiedottamisveloitteeseen on katsottu sisältyvän myös, että vangin saatavilla on tieto niistä viranomaisista, jotka valvovat vankiloiden toimintaa.

Vastaanotto-osastolla käydyssä keskustelussa tarkastajille kerrottiin, että saapuville vangeille tarjotaan tulo-opas sekä perehdytetään heidät puhelimen käyttöön ja vangille avattavaan tiliin liittyvän pankkikortin käyttöön. Vastaanotto-osastolla oli näkyvillä ja saatavilla tulo-oppaita usealla kielellä. Samalla selvitetään vangin vointia ja tiedustellaan hänellä mahdollisesti olevia sairauksia.

Vankien opastamisesta ja tiedonsaannista kertoma oli ristiriidassa vastaanotto-osaston toiminnasta kerrotun kanssa. Pääosa vangeista, joiden kanssa keskusteltiin, koki, että ”mistään ei kerrota mitään missään vaiheessa”. Vankien näkemyksiä tiedonsaannista on kuvattu myös edellä ulkomaalaisten vankien tilannetta koskevassa jaksossa 7.9. Tässä jaksossa on kyse suomenkielisistä vangeista.

Osastojen ilmoitustauluilla oli pääosin löydettävissä luettelo vankilan toimintaa valvovista viranomaisista. Luettelot olivat kuitenkin useimmiten useita vuosia vanhoja. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö pitää yllä ja päivittää tätä luetteloa. Luettelon uusin versio ei vaikuttanut olevan vankien käytettävissä. Muutoinkin ilmoitustaulujen sisältö oli vaihteleva. Niillä vaikutti olevan myös tietoja, jotka eivät enää pidä paikkaansa tai muutoin ovat vanhentuneita tai tarpeettomia. Tämä heikentää ilmoitustaulujen käytettävyyttä.

Osastojen valvomoista oli löydettävissä vangeille tarkoitettu kansio, jonka sisällysluettelo näkyy jäljempänä olevassa valokuvassa. Kansion sisällysluettelo on asianmukainen, mutta kansioissa olevat säädökset olivat pääosin useita vuosia vanhoja. Ainoat ajan tasalla olevat säädökset löytyivät vankilan kirjastossa olleesta kansioista.

Vankilan tulo-opas on sisällöltään pahasti vanhentunut. Myös järjestyssäännön osalta on uusi-
mistarve. Tulo-opaan ja järjestyssäännön sisällöstä on laadittu erillinen jakso 7.28.

Vankilan tulossopimuksen (2019–2022), toimenpiteet vuodelle 2019– asiakirjan mukaan lähi-
työhanke aikana vankilassa on kehitetty muun muassa vankien perehdytystä ja muutenkin
panostettu tulovaiheen kehittämiseen. Valvonta- ja ohjaushenkilöstön aktiivista ja tavoitteellista
vuorovaikutusta vankien kanssa sekä vastuuta toimintojen järjestämisestä on lisätty. Vankilan
johtolta vankilan nykytilasta ja toiminnasta ennakoita saadun katsauksen mukaan vankilassa
on otettu käyttöön vastuuvirkamiesmalli, millä tarkoitetaan sitä, että jokaisella osastolla on ni-
metyt vastuuvirkamiehet (vartija) jokaiselle vangille.

Useiden eri osastoilta olevien vankien kanssa keskusteltiin vastuuvirkamiesmallista. Kellään
näistä vangeista, ei suomalaisilla eikä ulkomaalaisilla, ollut tietoa siitä, kuka on heidän vastuu-
vartijansa. Vastuuvirkamiesmalli oli muutoinkin vangeille tuntematon.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että henkilökunnalta vankien perehdyttämisestä saadut tiedot ja
vankien kokemus asiasta vaikuttavat ristiriitaisilta. **Tiedotuskäytäntöjen toimivuus tulisi var-
mistaa ja vastuuvirkamiesmallin toteutumista käytännössä tulisi seurata.**

**Vankeja koskevien säädösten ja valvontaviranomaisten tietojen ajantasaisuus tulee var-
mistaa.** Eräissä muissa vankiloissa on nimetty vastuuhenkilö, joka seuraa osastoilla olevien
kansioiden tietojen ajantasaisuutta säännöllisesti. Tuolloin kansioon myös merkitään, milloin si-
sältö on viimeksi tarkistettu. Harkinnanarvoista lienee, että säädösmuutosten seurantaan nime-
tään henkilö, joka voi välittää muutoksista tiedon kansioista vastaaville henkilöille. Vankien, ja
myös henkilökunnan, tiedossa tulee olla, että edellä mainittu kansio on olemassa ja miten sen
voi saada luettavaksi. Tämä voidaan mainita esimerkiksi osastojen ilmoitustauluilla ja tulo-op-
paassa. Ilmoitustaulujen sisältö tulisi tarkistaa säännönmukaisesti ja poistaa vanhentuneet tie-
dot. Myös tämä hoitunee parhaiten nimeämällä vastuuhenkilö.

7.20 Puhelinkeskustelujen yksityisyydensuoja

Edellisellä tarkastuksella, vuonna 2016, kiinnitettiin huomiota siihen, että vankien käyttöön tar-
koitetut puhelimet oli sijoitettu siten, että yksityisyyden suoja puhelinkeskusteluissa oli rajoit-
nut. Tilanne oli edelleen sama toukokuussa 2019 (kuvat alla).

Apulaisoikeusasiamies Pajuoja totesi vuoden 2016 tarkastuspöytäkirjassa, että tilanne ei ole
hyväksyttävä ja saattoi vankilan tietoon seuraavan. Yksityiselämän suoja koskevassa perus-
tuslain 10 §:ssä todetaan nimenomaisesti, että kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen vies-
tin suoja on loukkaamaton. Vangilla on oikeus puhelimen käyttöön. Laillisuusvalvonnassa on
vakiintuneesti katsottu, että puhelun luottamuksellisuuden suoja kuuluu myös vangille. Vankien

käyttöön osoitettu puhelinkone tulee sijoittaa tai suojata niin, ettei normaaliääninen puhelinkeskustelu kuulu ulkopuolisille.

Vankilalla oli suunnitelmia tilanteen korjaamiseksi jo edellisen tarkastuksen jälkeen. Kävi ilmi, että ne eivät olleet toteutuneet. Vankilan johdon mukaan aiemmin suunnitellut muutostyöt osoittautuivat liian kalliiksi. Nyt vankilan uusi konepäällikkö on laatinut suunnitelman vankilassa valmistettavista puhelinkopeista. Johtajan mukaan monilla osastoilla on mahdollista soittaa rauhassaan silloin, kun muut vangit ovat selleissään.

Apulaisoikeusasiamies kehottaa toteuttamaan suunnitellut puhelujen yksityisyydensuojan parannukset.

7.21 Ulkoiluolosuhteet

Ulkoilupihat ovat osittain maanpinnan tason alapuolella ja kauttaaltaan korkeiden betoniseinämien reunustamia "kaukaloita". Pihoilta on mahdollista nähdä vain taivaalle ja joiltakin osin ympärillä olevien rakennusten yläkerroksiin.

Kuvassa suurin ulkoilupiha ja katos, jossa kuntoiluvälineitä

Suurimmalla ulkoilupihalla on wc ja pienehkö katos. Muilla pihilla vankien käytävissä ei ole wc:tä eikä niillä ole minkäänlaista sadesuojaa lukuun ottamatta rakennusten 103 ja 104 eristysosastojen pieniä pihvoja, joiden soveltumattomuutta pitkäaikaiseen ulkoilemiseen on käsitelty jo vuoden 2016 tarkastuspöytäkirjassa ja joita ei käsitellä nyt. Seuraavassa kolme kuvaa pienemmistä ulkoilupihjoista.

Piha-alueella sijaitsevien ulkoilupihojen lisäksi sellirakennusten 103 ja 104 katoilla on ulkoilutilat, jotka ovat vankilan ilmoituksen mukaan kooltaan 19,5 m x 15 m (tuosta pinta-alasta vähennettynä yksi 45 asteen nurkka ja pihavalvomom kulma) eli noin 290 m². Kattoulkoilussa ei ole sateensuojaa tai varjoa auringonvalolta. Tarkastetun kattoulkoilupihan keskellä oli pingispöytä ja kuntolaite (kuva jäljempänä). Vuoden 2016 tarkastuksen aikaan ulkoileva vanki lenkkeili katolla eli siellä sopii myös harrastamaan juoksuliikuntaa.

Sellirakennuksen katolla oleva ulkoilupiha

Tarkastushavaintoina, vankien kanssa keskusteltaessa ja kanteluasioissa ovat ongelmakohtina tulleet esiin sadekatosten/aurinkosuojan puuttuminen, wc-tiloihin pääsy, kesken ulkoilujan poistuminen sekä talvikäyttöön soveltuvien päällysvaateiden haltuun antamatta jättäminen. Useat vangit valittivat lämpimien vaatteiden puutetta, koska vankilassa ei anneta vuorellisia talvivaatteita tai huppareita haltuun.

Vankilan kommentin mukaan vangit saavat aina halutessaan haltuun vankilan talvitakin.

Sekä vankeja koskevan kotimaisen lainsäädännön että kansainvälisten suositusten mukaan vangeille on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä. **Apulaisoikeusasiamiehen mukaan vankien asianmukainen kohtelu ja ulkoiluoikeuden tosiasiallinen toteutuminen edellyttää, että ulkoilu voi tapahtua säänmukaisesti pukeutuneena, kuten riittävän lämpimissä vaatteissa tai sadevarusteissa silloin, kun ulkoilualueella ei ole sadekatosta. Halventavana kohteluna voidaan pitää sitä, jos vanki tarvittaessa ei pääse wc-tiloihin.**

Vuoden 2016 tarkastuspöytäkirjassa todettiin kattoulokoilutilan sadesuojakatoksen puuttumisesta seuraavaa.

”Rakennuksen 104 katolla olevalla ulkoilupihalla ei ole sadesuojakatosta. Apulaisoikeusasiamies on päätöksessään (5.11.2015, dnro [4570/4/14](#)) ottanut kantaa sadekatoksen puuttumiseen eräiden muiden vankiloiden osalta. Hän totesi päätöksessä muun muassa, että vankilan tulee edistää vankien mahdollisuutta ulkoilla sään sitä estämättä ja voivansa yhtyä CPT:n suositukseen, että vangeilla tulee ulkoillessaan olla mahdollisuus suojautua huonolta säältä. Ratkaisu perusteluineen on luettavissa oikeusasiamiehen internet-sivuilla. Apulaisoikeusasiamies saattaa käsityksensä katoksen tarpeellisuudesta Turun vankilan tietoon.”

Vaikka edellinen tarkastus kohdistui vain kattoulokoilutilan sadekatoksen puuttumiseen, tuolloin todettu koskee luonnollisesti kaikkia ulkoilupihoja, joista tällä hetkellä vain suurimmalla on edes jonkinlainen katos, eikä sekään ole varsinainen sadekatos, vaan rakennettu kuntoiluvälineiden suojaksi ja oletettavasti liian pieni tarjotakseen suojaa kaikille suurella pihalla yhtä aikaa ulkoileville vangeille.

Vankilan tarkastuspöytäkirjaan 2016 antaman vastauksen mukaan asia tullaan tuossa vaiheessa hoitamaan tarjoamalla vankien käyttöön sadetakkeja. Tarkastettaessa nyt kattoulokoilutilaa sadetakkeja ei kuitenkaan löytynyt vartijan tai ulkoilupihan lähellä olevista tiloista. Vankien kanssa käydyissä keskusteluissa vangit eivät myöskään tienneet mahdollisuudesta saada sadetakki. Pihaa tarkastettaessa paikalla olleiden apulaisjohtajan ja rikosseuraamusesimiehen mukaan sateen sattuessa sadetakin saa käyttöön kesken ulkoilun. Heidän mukaansa ulkoilusta pääsee myös pois kesken ulkoilun.

Turun vankilan ulkoilujärjestelyt ovat äskettäin olleet esillä myös kantelussa (EOAK/5695/2018, kantelu 27.10.2018), joka siirrettiin Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen käsiteltäväksi. Aluekeskus on 3.9.2019 vastannut kantelijalle (dnro 321/800/2018). Vastauksesta käy ilmi muun muassa seuraavaa.

Kantelija on toistuvasti pyytänyt mahdollisuutta päästä ulkoilusta pois ”puoliaikana”. Hänen mukaansa se on kaikissa muissa vankiloissa mahdollista. Kantelijan mukaan naisten ulkoilussa ei ole edes katosta ja ”vaikka sataisi pieniä kiviä” tai olisi kova pakkanen, sisälle ei pääse ennen kuin tunti on kulunut.

Turun vankilan selvityksen mukaan vangeille on ilmoitettu, ettei ulkoiluaikojen muuttamien ole mahdollista. Selvityksessä todetaan myös, että päiväjärjestyksen ylläpitämiseksi ja osastojen ulkoilun jakaminen tasa-arvoisesti ei onnistu, jos ulkoiluaikaa lyhennetään tai ulkoilusta siirretään vankeja kesken ulkoilun sisälle.

Aluekeskus on pyytänyt Turun vankilaa vielä harkitsemaan mahdollisuutta siihen, että vanki voisi halutessaan päästä sisälle esimerkiksi puolen tunnin kohdalla ja todennut lisäksi, että ainakin kolmessa Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen suljetussa vankilassa on käytäntönä, että ulkoilusta voi päästä sisälle puolen tunnin kohdalla. Aluekeskus on todennut myös, että inhimillisen kohtelun näkökulmasta joissain yksittäisissä ja poikkeuksellisissa tilanteissa voitaneen edellyttää vangin tai vankien pyynnöstä sisään päästämistä aiemmin. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi yllättäen alkanut äkillinen sään muutos kuten raekuuro tai vangin selvästi akuutti tarve päästä WC-tiloihin.

Aluekeskus toteaa, että Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on säännönmukaisesti suositellut sadekatosten rakentamista vankiloitten ulkoilualueille ja eduskunnan apulaisoikeusasiamies on useasti ottanut kantaa sadekatosten puuttumiseen vankiloitten ulkoilupihoilta. Aluekeskuksen mukaan tällä hetkellä sadekatoksia ei olla rakentamassa lisää Turun vankilaan. Aluekeskus edellyttää, että vankilan on kuitenkin edistettävä vankien mahdollisuutta ulkoilla sään sitä estämättä, ja toteaa, että Turun vankila on antamansa selvityksen mukaan hankkinut asianmukaisia sadevaatteita vankien käyttöön Rikosseuraamuslaitoksen vankien laitosvaatetusta koskevan määräyksen (1/004/2016) mukaisesti. Oleellista on, että esimerkiksi sadevaatteiden säilytyksessä huomioidaan se, että vanki voi saada sen käyttöönsä viipymättä sitä tarvitessaan.

Apulaisoikeusasiamies korostaa edelleen, että vankilan tulee huolehtia vankien mahdollisuudesta ulkoilla sään sitä estämättä eli vangeilla tulee ulkoillessaan olla mahdollisuus suojautua huonolta säältä.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön antamassa määräyksessä Vankien laitosvaatetus (Dnro 1/004/2016) edellytetään, että vankila hankkii tarvittavat sadevaatteet yhteiskäyttöön ulkoilua varten. **Apulaisoikeusasiamiehen mukaan kaikkien vankien käyttöön tulee hankkia sadevarusteet, jos katoksia ei aiota rakentaa. Henkilökunnan tulee tietää, missä ne ovat ja niiden tulee tarvittaessa olla nopeasti saatavissa käyttöön kesken ulkoilun. Myös vankien tulee tietää, että heillä on mahdollisuus saada sadevaatteet käyttöön.**

Mainitun määräyksen mukaan vangille annetaan käyttöön laitosvaatetukseen sisältyviä asusteita vuodenajan ja tarpeen mukaan, mikäli vanki ei käytä omia vaatteitaan tai omien vaatteiden käyttöä on rajoitettu vankeuslain 7 luvun 2 §:n perusteella. **Apulaisoikeusasiamies toteaa, että määräys velvoittaa vankilaa hankkimaan kullekin vangille talvitakin, jos vangilla ei ole tai hänen haltuunsa ei anneta omaa asianmukaista talvitakkia. Naisvangeille tulee määräyksen mukaan antaa myös talvihousut. Vankilan kommentin mukaan vanki saa aina halutessaan vankilan talvitakin. Sen varmistamiseksi, että kaikki vangit saavat tästä tiedon, olisi mahdollista tiedustella vangilta vankilan talvitakin tarvetta siinä yhteydessä, jos vangin oman takin haltuun antamisesta tehdään kielteinen päätös.**

Talvivaatteiden haltuun antamisen osalta voidaan vielä todeta, että vankilan tulo-oppaassa on luettelo omaisuudesta, jota ei anneta haltuun. Luettelossa mainitaan vuorilliset takit. Asia on ollut esillä myös kanteluna (EOAK/1339/2018, päätös 2.5.2019). Tuossa asiassa on annettu johtajan selvitys, jonka mukaan kategorista kieltoa toppavaatteiden osalta ei ole, vaan niiden osalta tehdään oikaisukelpoinen päätös. Selvyyden vuoksi apulaisoikeusasiamies tässäkin yhteydessä kiinnittää huomiota siihen mainituksessa päätöksessäkin todettuun, että vankeuslain 7 luvun 2 §:n 3 momentin perusteella vankilan ei ole mahdollista asettaa yleistä kieltoa, jonka

perusteella tietyn tyyppisiä vaatteita ei kategorisesti anneta vangeille haltuun. Yksittäisen vaattekappaleen antaminen vangin haltuun voidaan kuitenkin evätä tapauskohtaisen harkinnan perusteella laissa säädetyin edellytyksin. Jos vaatetta ei anneta haltuun, on asiasta tehtävä päätös oikaisuvaatimusosoituksineen.

Apulaisoikeusasiamies kiinnittää Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ja oikeusministeriön huomiota vastaisen varalle ulkoilupihojen suunnitteluun ja vankiloiden rakennusohjeen sisältöön. Turun vankilan ulkoilutilojen kaltaiset kaukalot, josta ei ole minikäänlaista näkymää ympäristöön, eivät ole omiaan ylläpitämään vankien hyvinvointia. Usein vankien ainoa mahdollisuus pitkään aikaan päästä ulos sisätiloista on ulkoilu. Esimerkiksi Turun vankilan vankiliikenne rakennuksesta toiseen kulkee maan alla, joten tällöinkään vangit eivät pääse näkemään ympäristöään. Turun vankilan ulkoilupihojen kaltaiset olosuhteet eivät apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan toteuta vankien ulkoiluoikeuden perusteena oleva ajatusta. Kyse ei ole vain raittiista ilmasta tai liikunnan mahdollisuudesta, vaan mahdollisuudesta havainnoida ympäristöä. Myös CPT:n vakiintunut kanta on, että **ulkoilualueelta tulee olla horisontaalinen näkymä ympäristöön**². CPT suosittelee lisäksi, että ulkoilualueet ovat maanpinnan tasolla, mikä ei Turussa toteudu sen enempää pihatason alapuolelle kaivettujen tilojen kuin kattoulkoilutilojen osalta.

7.22 Maksukorttien haltuun antaminen

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että maksukortteja ei annettu vangeille vankilassa haltuun, vaan ne sai käyttöön ainoastaan laitosmyymälässä maksamisen ajaksi. Tämä on siinänsä perustunut Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräykseen Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymistä maksukorteista (5/004/2018), jonka mukaan vankila tekee itse päätöksen siitä, voidaanko maksukortteja antaa vankien haltuun. Apulaisoikeusasiamiehen päätöksessä (21.11.2018, [EOAK/252/2018](#)) on todettu, että Rikosseuraamuslaitoksen määräyksenantotoimivallan piiriin ei kuulu antaa kyseisen sisältöistä määräystä maksukortin haltuun antamisen epäämisestä. **Maksukortin haltuun antamisen epäämisestä ei voi antaa säännöstä määräyksellä.** Apulaisoikeusasiamies saattoi käsityksensä tarpeesta muuttaa määräystä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon. Määräys on edelleen entisenkaltaisena Rikosseuraamuslaitoksen internetsivuilla kohdassa säännökset – määräykset ja ohjeet.

7.23 Vankien ansioiden maksaminen

Vankien kanssa käydyissä keskusteluissa kävi ilmi, että joillakin vangeilla oli jäänyt osa ansiosta saamatta. Kyseisissä tapauksissa virhe oli korjattu, mutta siinä oli kestänyt kauan. Vangit epäilivät, että virheet johtuivat tietoteknisistä syistä.

Asian selvittämiseksi tarkastajille esiteltiin toimintarahojen käsittelyä vankitietojärjestelmässä. Henkilökunta kertoi, että toimintaan sijoittamispäätökseen kirjataan toiminta-ajat. Ennen toteutuneet päivät kirjattiin manuaalisesti. Nyt järjestelmä tekee kirjaukset automaattisesti. Ongelmana on se, että esimerkiksi arkipyhät kirjautuvat järjestelmään väärin. Jokainen kirjaus pitäisi tarkastaa manuaalisesti.

Henkilökunnan mukaan taloustoimisto voi korjata virheet jälkeinpäin.

Apulaisoikeusasiamies pitää tilannetta ongelmallisena. Vaikutti siltä, että tietyissä tilanteissa järjestelmä laskee toimintarahat väärin ja käytännössä jää vangin itsensä varaan huomata asia. **Apulaisoikeusasiamies saattaa tämän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon siitä huolehtimiseksi, että vankien toimintarahen maksaminen tapahtuu jatkossa virheettömästi.**

² Esimerkiksi: Sweden: Visit 2015 CPT/Inf (2016) 1, Liechtenstein: Visit 2016 CPT/Inf (2017) 21, Ukraine: Visit 2017 CPT/Inf (2018) 41 ja Czech Republic: Visit 2018 CPT/Inf (2019) 23

7.24 Vankien sähköiset yhteydet

Internetin ja sähköpostin käyttö

Vankilan johdon mukaan jokaisessa kerroksessa on tietokone vankien internetin ja sähköpostin käyttöä varten. Käyttö on rajoitettu Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymiin sivuihin. Henkilökunta voi valvoa käyttöä olemalla läsnä.

Yhdellä vankilan osastolla oli meneillään kokeilu, jossa kaikilla vangeilla on hallussaan tabletit. Tableteilta pääsee hyväksytyille sivustoille ja voi katsoa elokuvia ja lukea sähköisiä kirjoja. Kokeilu oli kestänyt vasta niin vähän aikaa, ettei kokemuksia siitä vielä ollut.

Vankila on antanut 24.5.2019 ohjeen internetin käytöstä. Muissa asiakirjoissa, kuten järjestys- säännössä tai tulo-oppaassa ei ole tietoja internetin käyttömahdollisuudesta.

Ohje internetin käytöstä oli ainakin osan osastoista ilmoitustauluilla ja useat suomenkieliset vangit olivat kertomansa mukaan tietoisia mahdollisuudesta. Tarkastajille jäi epäselväksi, **onko ohjeita myös muilla kielillä tai kuinka muun kielisille vangeille on tiedotettu internetin käytöstä.**

Lain mukaan vangille voidaan antaa lupa internetin käyttöön. Vankilan johdon mukaan erillisiä lupapäätöksiä ei tehdä, vaan kaikki lupaa hakevat saavat käyttää tietokonetta. Vankilan johdon mukaan toistaiseksi lupa on yhdellä vangilla.

Apulaisoikeusasiamies pitää myönteisenä, että vankilan yhdellä osastolla kokeillaan tabletien antamista vankien käyttöön. Kokeilua lukuun ottamatta internetin käyttö vaikutti varsin vähäiseltä. Osasyynä tähän saattaa olla se, että tietoa käyttömahdollisuudesta on vain johtajan antamassa ohjeessa, joka oli annettu juuri ennen tarkastusta. Esimerkiksi vankilan tulo-oppaassa ei ole lainkaan tietoa asiasta.

Apulaisoikeusasiamies suosittelee, että tietoa mahdollisuudesta internetin ja sähköpostin käyttöön lisätään myös vankilan tulo-oppaaseen. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota myös siihen, että muille kuin suomenkielisille vangeille tulee tiedottaa lain antamasta mahdollisuudesta internetin ja sähköpostin käyttöön.

Vankeuslain 12 luvun 9 ja 9 a §:n mukaan sähköpostin tai internetin käyttöön annettavien lupien edellytyksenä on muun muassa, että käytöstä ei aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle. Vankeuslain 20 luvun 2 §:n 8 kohdan mukaan internetin käyttöä ja sähköpostin käyttöä koskevat päätökset ovat muutoksenhakukiellon alaisia hallintopäätöksiä. **Apulaisoikeusasiamies kiinnittää vankilan huomiota siihen, että näissä asioissa tulisi tehdä kirjallinen hallintopäätös.**

Yhteydenpito videoyhteyden välityksellä (niin sanottu skype-tapaaminen)

Vankilan johdon mukaan videoyhteyden välityksellä tapahtuvaa yhteydenpitoa varten on tietokone jokaisen kerroksen asioidenhuoneessa. Tapaamista haetaan lomakkeella. Hakemuslomakkeen mukaan tapaaminen kestää 20 minuuttia kerrallaan ja tapaamisia on lauantaina ja sunnuntaina kello 13–15. Vangin on perusteltava hakemuslomakkeeseen, miksi tapaamista ei voi hoitaa normaalissa tapaamisessa. Lisäksi vangin on perusteltava, jos tapaaminen on tarkoitus järjestää jonkun muun kuin sukulaisen kanssa. Vankilan johdon mukaan tapaamiset on pääosin voitu järjestää vangin haluamana ajankohtana.

Ainakin osan osastoista ilmoitustauluilla oli suomen kielellä tietoa skype-tapaamisista ja suomenkielisiä hakemuslomakkeita. Tarkastajille jäi epäselväksi, onko ohjeita myös muilla kielillä tai kuinka muun kielisille vangeille on tiedotettu skype-tapaamisista. Järjestyssäännössä tai tulo-oppaassa ei ole tietoja skype-tapaamisista.

Ennakoaineistona oli pyydetty toimittamaan kolmelta kuukaudelta yhteydenpitoa videoyhteyden välityksellä koskevat päätökset asiakirjoineen. Päätöksiä ei toimitettu, mutta vankila lähetti lomakkeen, jolla vanki hakee päätöstä sekä ilmoitti, että vanki saa asiasta päätöksen.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että 20 minuutin tapaamista on pidettävä lyhyenä ja pitää perusteltuna **selvittää mahdollisuuksia sen pidentämiseen esimerkiksi 30 minuuttiin**. Apulaisoikeusasiamies on muidenkin vankiloiden tarkastusten yhteydessä lisäksi kiinnittänyt huomiota siihen, että skype-tapaamisten järjestämisessä ei tulisi olla pelkästään tiettyjä ”jäykkiä” tapaa- misaikoja, koska tapaamisia pystytään järjestämään varsin joustavasti. Koska osa tapaa- jista asuu ulkomailla, tämä olisi perusteltua ottaa huomioon tapaamisajankohdissa. Apulaisoi- keusasiamies piti perusteltuna, että skype-tapaamista koskevia **toimintatapoja joustavoitet- taisiin**.

Apulaisoikeusasiamiehellä olevan tiedon mukaan kaikkien vankiloiden järjestyssääntöjä ollaan ajanmukaistamassa ja uusissa järjestyssäännöissä tulee olemaan mukana myös yhteydenpito videoyhteyden välityksellä. Apulaisoikeusasiamiehellä olevan tiedon mukaan myös Turun van- kilan tulo-opas on tarkoitus saattaa ajan tasalle. Koska uudistukset ovat työn alla, hänellä ei ole aihetta lausua asiasta enempää. Apulaisoikeusasiamies kiinnittää vankilan huomiota siihen, että **myös muille kuin suomenkielisille pitää tiedottaa** lain antamasta mahdollisuudesta skype-tapaamisiin.

Vankilan ennakoaineistona toimittama hakemuslomake poikkeaa siitä lomakkeesta, jonka Ri- kosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on laatinut ja toimittanut vankiloiden käyttöön. Keskushallintoyksikkö on hakemuslomakkeen lisäksi laatinut ja toimittanut vankiloille vangeille tarkoitettun tiedotteen yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä. Sekä lomake että tiedote on päivätty 18.1.2019 (dnro 3/601/2019). Keskushallinnon laatimassa lomakkeessa on hakemus- osuus, kohta esittelyä varten sekä kohta päätöstä varten. Keskushallintoyksiköstä 22.5.2019 saadun tiedon mukaan lomake ja tiedote on jaeltu yksiköihin virastosähköpostilla ja saatteella, että ne pyydetään toimittamaan vankien saataville sekä henkilökunnalle tiedoksi.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että vankilassa tulisi käyttää valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettua lomaketta ja tiedotetta. Apulaisoikeusasiamies viittaa myös 20.5.2019 ratkaise- maansa Turun vankilan skype-tapaamisia koskevan kantelun (EOAK/1777/2018). Tuon kante- luasian yhteydessä aluekeskus on jo toukokuussa 2018 ohjannut vankilan menettelyä.

Apulaisoikeusasiamiehelle jäi käsitys, että yhteydenpidosta videoyhteyden välityksellä tehtyjä päätöksiä ei arkistoida vankilassa, vaan ainoa päätöskappale toimitetaan vangille. Jos asia on näin, oikea menettelytapa apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan olisi **arkistoida vanki- lassa asiaa koskevat asiakirjat**, koska kyseessä on hallintopäätös. Oikeaa menettelytapaa ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä selvitetty keskushallintoyksikössä asiakirjahallinnosta ja lai- tosten ohjeistamisesta vastaavan henkilön kanssa. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että vankilan ja keskushallintoyksikön tulee tarvittaessa selvittää oikea toimintatapa keskenään.

7.25 Kirjastopalvelut

Kirjastoon tutustuttaessa tarkastajille kerrottiin, että vangeilla on halutessaan mahdollisuus kaukolainata kirjoja yleisistä kirjastoista. Toisaalta vankien kanssa keskusteltaessa tuli esiin, että aineiston lainaamisen osalta olisi määrällisiä rajoituksia.

Tarkastuksen jälkeen vankilasta tiedusteltiin vielä, miltä osastoilta on mahdollista itse käydä kirjastossa ja miltä osastoilta ei. Kuinka usein kirjastoon pääsevät voivat miltäkin osastolta päästä sinne? Onko kirjojen tai muun aineiston lainaamisessa joitakin määrällisiä rajoituksia lainauskerta kohti – vankilan oman kirjaston osalta tai kaukolainauksen osalta?

Turun vankilan vastauksen mukaan 103 rakennuksen 1. kerroksesta naisten osastolta pääsee kirjastoon joka toinen viikko, suljetulta osastolta pääsee neljän viikon välein ja tulo-osastolta asioidaan lomakkeella, 2. ja 3. kerroksesta kirjastoon pääsee joka toinen viikko sekä 4. kerroksesta joka viides viikko pois lukien osasto C1, josta asioidaan lomakkeella. Rakennuksesta 104 pääsee 1. ja 2. kerroksesta kirjastoon joka toinen viikko, paitsi tulo-osastolta, josta asioidaan lomakkeella, 3. kerroksesta pääsee kirjastoon joka viides viikko pois lukien C1, josta asioidaan lomakkeella. Vapautuvien osasto [jonne on nykyään sijoitettu naisvankeja], asioi 25.6. annetun vastauksen mukaan lomakkeella, mutta ”vuoro katsotaan lomien jälkeen, nyt sovittu esimiehen kanssa, että tulevat jo heinäkuussa asioimaan kirjastoon.” Vastaanotto-osasto asioi lomakkeella, mutta vastauksessa todetaan, että sinne ei ehditä lähettämään mitään, koska vangit ovat usein jo siirtyneet muualle, kun lomake saapuu kirjastoon.

Aineiston määrän osalta vastauksessa kerrottiin, että kirjoja, lehtiä ja äänikirjoja saa lainata rajoittomasti. CD-levyjä saa lainata kaksi kappaletta kerrallaan ja jos vanki pääsee käymään kirjastossa, niitä ei lähetetä. DVD-levyjä saa lainata vain yhden, koska niitä on rajallisesti. Kaukolainoja on vastauksen mukaan tarjottu vain tarpeeseen 2 kpl/kk, mutta joissakin tapauksissa joka toinen viikko 2 kappaletta. Tätä perusteltiin kertomalla ongelmana olevan, että henkilökunta hakee kaukolainat itse töiden jälkeen kirjastosta ja olisi mahdollisuus kantaa niitä kymmenittäin.

Vankeuslain 11 luvun 4 §:ssä ja tutkintavankeuslain 7 luvun 3 §:ssä säädetään vangin mahdollisuudesta kirjastopalvelujen käyttöön.

4 §

Kirjasto

Vankilassa on oltava kirjasto tai vangeille tulee järjestää mahdollisuus käyttää yleisiä kirjastopalveluja. Vankilan kirjaston on toimittava yhteistyössä yleisten kirjastojen kanssa ja sen toiminnan tulee vastata yleisten kirjastojen toimintaperiaatteita.

Vangeille on varattava riittävän usein pääsy vankilan kirjastoon ja heitä on ohjattava kirjaston käytössä. Edellä 3 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen ja omasta pyynnöstään erillään asuvien vankien kirjastopalveluista on huolehdittava muulla tavoin.

Vangilta, joka on päihtynyt tai joka häiritsee kirjastossa käyntiä taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus päästä vankilan kirjastoon. (10.4.2015/393)

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut määräyksen kirjastopalveluiden järjestämisestä silloin, kun vanki ei pääse käymään vankilan kirjastossa (9/004/2017). Määräyksen mukaan vankiloissa tulee toimia seuraavasti.

Lähtökohtaisesti vangeille on varattava kerran viikossa pääsy vankilan kirjastoon, ja heitä on ohjattava kirjaston käytössä. Poikkeuksen muodostavat tilanteet, joissa vanki on omasta pyynnöstään erillään asuva, sijoitettu varmuusosastolle, suorittaa yksinäisyysrangaistusta, on erillään pidettävänä järjestysrikkomuksen selvittämistä varten tai on vankeuslain 18 luvun tai tutkintavankeuslain 13 luvun turvaamistoimenpiteiden kohteena. Turvaamistoimenpiteitä ovat sitominen, tarkkailu, eristämistarkkailu ja erillään pitäminen sekä tutkintavangeilla yhteydenpidon rajoittaminen.

Edellä mainituissa poikkeustilanteissa vangeille on annettava mahdollisuus käyttää kirjastopalveluita yhtä usein kuin muillakin vangeilla, kuitenkin vangin psyykkinen vointi huomioiden. Tällöin vankia voidaan käyttää vankilan kirjastossa virkamiehen harkinnan mukaisesti. Toisena vaihtoehtona on kirjojen lainaaminen osastolla sijaitsevasta käsikirjastosta tai kirjakärrystä.

Osastolla mahdollisesti olevan käsikirjaston tai siellä kiertävän kirjakärryn valikoimaa on päivitettävä säännöllisesti vankien tarpeiden mukaisesti. Lisäksi vangeille on tarjottava mahdollisuus lainata teoksia vankilan kirjastosta tai kaukolainoja yleisestä kirjastosta vankilan virkamiesten avustuksella ja opastuksella. Vangeille on tiedotettava tästä mahdollisuudesta.

Hallituksen esityksessä vankeus- ja tutkintavankilaiksi (HE 263/2004 vp, s. 174) todettiin seuraavaa: "Nykyistä lakia vastaavasti pykälään ehdotetaan säännöksiä vankilan kirjastosta ja mahdollisuudesta käyttää yleisen kirjaston palveluja. Maininnalla yleisten kirjastojen palveluista tarkoitetaan, että vangeille voidaan vankilan valvonnan asteesta riippuen antaa mahdollisuus käydä itse yleisessä kirjastossa tai vankilassa käyvässä kirjastoautossa. Yleisten kirjastojen palveluiden käyttö voidaan järjestää myös kaukolainauksin vankilan kirjaston kautta, jos vankilassa on kirjasto. Normaalisuusperiaatteen mukaisesti pykälään ehdotetaan lisäksi säännöstä, jonka mukaan vankilan kirjastojen on oltava yhteistyössä yleisten kirjastojen kanssa ja kirjaston toiminnan tulee vastata näiden toimintaperiaatteita."

Oikeusasiamiehen laillisuusvalvontakäytännössä on useita kertoja arvioitu kirjastopalvelujen käyttömahdollisuutta ja mahdollisuutta kaukolainaukseen. Oikeusasiamies Jääskeläinen on ratkaisussaan (Dnro 2076/4/13, 3.6.2013) todennut, että vankien kirjastopalvelut pitävät vankeuslain esitöissä todetun mukaisesti sisällään mahdollisuuden kaukolainauksiin. Samassa ratkaisussaan hän viittasi aiempaan päätökseensä ([2400/4/08](#)), jonka mukaan tutkintavankeuslaissa ja lain esitöissä asetettuja vaatimuksia vankien pääsulle riittävän usein vankilan kirjastoon tai mahdollisuutta käyttää yleisiä kirjastopalveluita ei tule rajoittaa siten, että ne koskisivat vain vankeja, jotka opiskelevat. Päätöksessä (2400/4/08) todettiin edelleen, että kirjastoa koskeva säännös ei anna valtuutusta tapauskohtaiseen harkintaan yksinomaan vangin opiskelun perusteella ja että perustuslain takaaman sananvapauden näkökulmasta kaikilla vangeilla tulisi olla oikeus vastaanottaa tietoja. Ratkaisussa 3.6.2014 oikeusasiamies lisäksi täsmensi, että kannanotossa (2400/4/08) lausuttu koskee myös vankeusvankeja.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että **Turun vankilan kirjastossakäyntijärjestelyt eivät vastaa lakia, keskushallintoyksikön määräystä eivätkä laillisuusvalvontakäytäntöä.** Hänen huomiotaan on kiinnittänyt myös se, että vankilakirjaston henkilökunta on joutunut hoitamaan kaukolainausasioita työpäivän jälkeen. Jos tämä tarkoittaa, että käynnit ovat tapahtuneet vapaaajalla, kaukolainaus tulee luonnollisesti järjestää niin, että henkilökunta voi hoitaa työtehtävänsä työajalla.

7.26 Uskonnon harjoittaminen

Keskustelussa apulaisoikeusasiamiehen kanssa pastori toi esiin huolensa hengellisen työn resurssien riittämättömyydestä.

Vankilan johdolta saatujen tietojen ja asuinosaistoilla tehtyjen havaintojen mukaan islaminuskoisten vankien ramadanin vietto on huomioitu siten, että vangeille annetaan selliin mikroaaltouuni, jossa ruoan lämmittäminen on mahdollista. Tarkastajille kerrotun mukaan ramadania vietti tarkastuksen aikaan viisi vankia.

Apulaisoikeusasiamies toteaa olevan **myönteistä**, että eri uskontokuntiin kuuluvien vankien mahdollisuus harjoittaa uskontoa on huomioitu vankilassa. Hengellisen työn **resurssien pienuus on kuitenkin huolestuttavaa.** Vankilapastorit ovat vakiintuneesti hoitaneet myös muiden kuin edustamaansa uskontokuntaan kuuluvien vankien hengellisiä tarpeita huolehtimalla yhteistyöstä

muiden uskontokuntien edustajien kanssa. Turun vankila on yksi suurimpia vankiloita ja osa vangeista on varsin suljetuissa olosuhteissa, jolloin hengellisen työn tarve lienee suuri.

7.27 Naisvankien tilanne

Hämeenlinnan vankilan vankien siirtäminen sisäilmaongelmien vuoksi muihin vankiloihin lisäsi naisvankien määrää Turun vankilassa huomattavasti ja tilanne oli ongelmallinen, kuten loppukeskustelussa todettiin. Eräitä naisvankien esittämiä ongelmia on vireillä kanteluna (EOAK/3246/2019).

Hämeenlinnan vankilan toiminnan on suunniteltu alkavan uusissa tiloissa syksyllä 2020. Loppukeskustelussa tuli esiin, että tämän hetkisen tilanteen helpottamiseksi saatetaan avata naisvangeille paikkoja Pyhäselän vankilaan. Syyskuun 1. päivän vankilukutilaston mukaan Turun vankilassa oli kirjoilla 41 naisvankia, joista kolme oli valvotussa koevapaudessa, ja paikalla vankilassa oli 36 naisvankia eli vahvistettujen vankipaikkojen mukainen määrä.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että tilanteen ollessa väliaikainen ja kun sekä vankila että Rikosseuraamuslaitos kokonaisuutena yrittävät löytää ratkaisuja, hänellä ei ainakaan tässä vaiheessa ole aihetta toimenpiteisiin.

7.28 Järjestyssääntö ja tulo-opas

Ennakoaineistona vankilasta pyydettiin järjestyssääntö (voimaan 1.8.2017) ja vangeille tarkoitettu tulo-opas (päiväty 27.8.2015).

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö asetti 21.12.2017 järjestyssääntötyöryhmän selvittämään järjestyssääntöjen lainmukaista sisältöä ja laatimaan mallijärjestyssäännön. Työryhmä on saanut työnsä päätökseen ja aluejohtajien on tarkoitus vahvistaa uudet järjestyssäännöt 30.11.2019 mennessä. Apulaisoikeusasiamies totesi, että hänen ei tässä tilanteessa ole tarkoituksenmukaista ryhtyä arvioimaan tarkastuksen aikana voimassa olleen **järjestyssäännön** sisältöä.

Ennakoaineistona myös saadun Turun vankilan vuotta 2019 koskevan toimintasuunnitelman mukaan yhtenä tavoitteena on, että Turun vankila päivittää tulo-opaansa vuosien 2019–2020 aikana. Apulaisoikeusasiamies toteaa, **että tulo-opas on monelta kohdilta vanhentunut, virheellinen tai puutteellinen**, muun muassa seuraavasti.

- vanhentuneet ohjeet rahan lähettämisestä vankilan tilille; tosin toisessa kohdassa lukee, että tilinumero on henkilökohtainen
- muistiinpanojen tekemistä tapaamisessa ei voi kategorisesti kieltää, kuten tulo-oppaan voi ymmärtää; muistiinpanojen tekeminen on sallittua henkilökunnan luvalla, kuten järjestyssäännössä mainitaan
- tapaaerien määrän osalta tulo-opas eroaa järjestyssäännöstä
- valvomattoman tapaamisen kohderyhmänä luetellaan lähisukulaisia ja lisäksi lukee ”ym. läheiset”. Laissa mainittu ”muu tärkeä henkilö” puuttuu
- postiennakolla ja postimyyntistä tilaaminen ei tulo-oppaan mukaan ole mahdollista. Vankilain mukaan postiennakolla tai muutoin luotolla tapahtuva tilaus on sinänsä mahdollinen, jos vangin tilillä on riittävät rahavarat (vrt. VL 12:5)
- rahankäyttöä käsittelevä jakso 4. sisältää pääosin vanhentunutta tietoa; vankien ansioita koskevat säännökset uudistuivat vuoden 2018 alusta. Jaksossa edelleen mainittu niin sanottu oman rahan käyttöoikeusrajoitus poistui laista jo 2016. Turun vankila vastasi Rise/kehän tarkastuskertomukseen (jälkitarkastus 6.2.2017, suosituksiin vastaaminen), että oman rahan käyttöoikeus on poistettu laista ja tulo-opas sekä järjestyssääntö päivitetään tältä osin ajan tasalle

Omaisuuutta koskevan jakson 5 osalta apulaisoikeusasiamies toteaa, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön 15.10.2018 asettama hallussapitotyöryhmä lienee saanut työnsä valmiiksi toukokuun 2019 lopussa. Työryhmän työ huomioitaneen tulo-opasta uusittaessa.

Apulaisoikeusasiamies suosittelee, että vankilaan tulossa olevien tiedonsaantia parannetaan **julkaisemalla vankilan internet-sivuilla** järjestyssäännön lisäksi tulo-opas sen jälkeen, kun opas on saatu ajan tasalle. Esimerkiksi Helsingin, Mikkelin ja Oulun vankilat ovat menetelleet näin.

7.29 Ruokailujen välinen aika

Vankien kertoman mukaan ruokailujen väli viikonloppuna voi olla jopa 16 tuntia. Myös osastojen päiväjärjestysten perusteella vaikuttaa siltä, että aamiaisen ja päivällisen väli muodostuu erittäin pitkäksi, erityisesti viikonloppuisin. Arkisin aamiainen on pääosin 7.00–8.00 välisenä aikana, lounas kello 11.00 jälkeen ja päivällinen 15.00–16.00 välisenä aikana. Viikonloppuisin tarjoillaan vain yksi lämmin ateria, päivällinen, joka näyttää pääosin olevan kello 14.00–15.00 välillä. Viikonloppuaamun aamiainen alkaa aikaisintaan kello 8.00. Tällöin aterioiden väli voi olla jopa 18 tuntia. Arkipäivisinkin aterioiden väli on noin 15 tuntia. Päiväjärjestyksistä ei näy iltapalan tarjoilu-aika.

Vankeuslain 7 luvun 5 §:n mukaan vankien ruokahuolto on järjestettävä siten, että vangit saavat terveellisen, monipuolisen ja riittävän ravinnon. Luvun 8 §:n nojalla Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi antaa tarkempia määräyksiä ruokahuollon järjestämisestä.

Rikosseuraamuslaitos on antanut määräyksen Rikosseuraamuslaitoksen ruokahuollosta ja ruokavaliosta (8/004/2015). Siinä todetaan muun muassa seuraavaa.

Vankiloissa vangeille tarjotaan arkisin neljä ateriaa: aamiainen, lounas, päivällinen ja iltapala. Niinä päivinä, jolloin vankilassa ei ole varsinainen työpäivä, vangeille tarjotaan aamiainen ja yhdistetty lounas päivällinen sekä iltapala. Vankien ruokailuajat järjestetään siten, että päivällä ruokailujen väliset ajat ovat tasaiset ja iltapalan ja aamupalan välinen aika ei ole yli 12 tuntia.

- - -

Ruokahuolto on järjestettävä siten, että ruokien säilytys-, kuljetus- ja tarjoilulämpötilat ja -ajat ovat elintarvikelainsäädännön mukaiset. Keittiön ulkopuolella olevissa ruoanjakelutiloissa saa säilyttää pilaantuvia tai helposti pilaantuvia elintarvikkeita vain, jos jakelutiloissa on asianmukaiset kylmäsäilytystilat. Vankien iltapalajakelu voidaan suorittaa päivällisen yhteydessä vain niillä osastoilla, joissa vangeilla on tosiasiallinen mahdollisuus säilyttää iltapalan helposti pilaantuvat elintarvikkeet iltapalan nauttimisaikaan asti elintarvikelainsäädännön vaatimusten mukaisessa lämpötilassa.

Apulaisoikeusasiamies Pajujoja on päätöksellään 18.9.2015 (3252/4/15) saattanut Turun vankilan tietoon käsityksensä, että Turun vankilassa noudatettu käytäntö jakaa iltapala päivällisen yhteydessä ei ole Rikosseuraamuslaitoksen ohjeen mukainen, koska iltapalassa olevia mahdollisesti pilaantuvia elintarvikkeita ei ole ainakaan N:n [vangin nimi poistettu] asuinosa-astolla mahdollista säilyttää jääkaapissa niiden nauttimisaikaan saakka.

Tarkastuksen jälkeen on tullut vireille kantelu (EOAK/4440/2019), jossa edelleen arvostellaan sitä, että jääkaapille ei ole mahdollista päästä ilta-aikaan. Kantelu on lähetetty Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukseen selvityksen hankkimista ja lausunnon antamista varten (määräpäivä 18.10.2019). Selvitys- ja lausuntopyynnössä todettiin muun ohessa seuraavaa.

Elintarvikehygienian kannalta maitotuotteiden säilyttäminen, varsinkin kesäaikana, sellissä vallitsevassa lämpötilassa aiheuttaa epäilemättä riskejä. Iltapala jaettaneen pääsääntöisesti päivällisen / viikonloppuisin lounas-päivällisen yhteydessä ja tasaisten ruokailuvälien toteutumisen kannalta iltapalaan kuuluvat tuotteet tulisi nauttia noin 4–6 tuntia myöhemmin. Tämä on käsitykseni mukaan ollut

toisaalta keskushallinnon asettama tavoite ja käytäntö vangeille jaettavan iltapalan suhteen kaikissa suljetuissa vankiloissa.

- - -

Selvityksessä ja lausunnossa tulisi pohtia ratkaisua elintarvikkeiden kuten esim. juuston, rahkan ja jogurtin säilyvyyteen syömiskelpoisena ja kiinnittää huomiota erityisesti niihin tosiasiallisiin syihin, jotka estävät esimerkiksi Riihimäen vankilassa käytössä olevien kylmälaukkujen käytön Turun vankilassa tai kantelukirjeessä esitetyn vankien käynnin jääkaapilla esimerkiksi lääkkeenjaon yhteydessä.

Asiaan tullaan ottamaan yksityiskohtaisesti kantaa kanteluratkaisun yhteydessä. **Apulaisoikeusasiamies haluaa kuitenkin tarkastuksenkin yhteydessä saattaa tämän ongelman myös keskushallintoyksikön tietoon.** Hänen käsityksensä mukaan asiassa on lisäksi otettava huomioon, että iltapala olisi sekä määrältään riittävä että ravintoarvoltaan ja laadultaan riittävän monipuolinen, sekä se, onko tämä mahdollista toteuttaa, jos iltapalassa pyritään välttämään helposti pilaantuvia elintarvikkeita, kuten vankila on kanteluun 8/004/2015 antamassaan selvityksessä ilmoittanut. Esimerkiksi hedelmä ja leipäpala eivät voine olla riittävä ilta/välipala, jos päivällisen ja aamiaisen väli on 15–18 tuntia. Ylipäätään päivän pääaterioiden, eli lounaan ja päivällisen, tarjoaminen noin neljän tunnin välein ei vastaa yhteiskunnassa yleensä noudatettavia ruokailuaikoja ja tavanomaista ateriarytmiä, kuten sen sijaan esimerkiksi varuskunnissa ja sairaaloissa noudattavat ruokailuajat yleensä vastaavat. **Apulaisoikeusasiamiehen mukaan on syytä kysyä, onko vangeille tarjottu lain edellyttämin tavoin terveellinen ja riittävä ravinto, jos päivän lämpimien aterioiden väli on vain noin neljä tuntia ja tämän jälkeen vangin ravintona on seuraavan 15–18 tunnin aikana vain iltapala.**

7.30 Pätevyysvaatimukset täyttävien vartijoiden rekrytoiminen

Keskusteluissa tuli esiin, että pätevyysvaatimukset täyttävien vartijoiden saaminen on vaikeaa. Tällä hetkellä vankilassa työskentelee noin 30 vartijaa, joilla ei ole vartijan virkaan edellytettävää rikosseuraamusalan koulutusta. Kyse ei ole vain Turun vankilan tilanteesta, vaan sama ongelma on tänä vuonna havaittu myös Jokelan vankilan tarkastuksella.

Vankien asianmukaisen kohtelun ja vankilaturvallisuuden kannalta henkilökunnan koulutus ja ammattitaito ovat oleellisen tärkeitä. Myös Euroopan neuvoston vankilasäännöissä ja YK:n vankienhoidon vähimmäissäännöissä (Nelson Mandela-säännöt) asetetaan vaatimuksia vankila-henkilökunnan ammattitaidolle ja koulutukselle.

Apulaisoikeusasiamies on ottanut omana aloitteena tutkittavaksi pätevyysvaatimukset täyttävien vartijoiden saamiseen liittyvät ongelmat koko maan osalta (EOAK/4153/2019). Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle lähettämässään selvitys- ja lausuntopyyntönsä hän totesi olevan aihetta selvittää, mikä tällä hetkellä on tilanne koulutetun valvontahenkilökunnan riittävyyden osalta, kuinka paljon vartijan virkoja on täyttämättä ja millaisen tilanteen arvioidaan olevan lähivuosina. Ovatko alan koulutukseen otettavien opiskelijoiden määrät tällä hetkellä riittävät ja millä tavoin on varauduttu sen varmistamiseen, että koulutettua henkilökuntaa on tulevaisuudessa saatavissa riittävästi?

Kun asia on selvitettävänä koko Rikosseuraamuslaitoksen osalta, apulaisoikeusasiamiehellä ei ole aihetta selvittää tilannetta enempää erikseen Turun vankilan osalta.

Vankilan kommentin mukaan tilanne on tarkastuksen jälkeen entisestään heikentynyt ja tulevien eläköitymistien ja alan koulutusmäärien perustella näyttää siltä, että lähivuosina tilanne on edelleen menossa heikompaan suuntaan. Turun vankilan mukaan vankien asianmukaisen ja lainmukaisen kohtelun sekä vankilaturvallisuuden kannalta nykytilanne on kestävä.

Vankilan kommentti tullaan muun selvityksen ohella ottamaan huomioon omaa aloitetta käsiteltäessä.

7.31 Muita asioita

Eräissä muissa vankiloissa **tarkkailu- ja eristämistarkkailuselleihin on laitettu kello**, jotta vanki voi seurata ajan kuluu. Apulaisoikeusasiamies pitää tätä hyvänä käytäntönä ja suosittelee sitä Turun vankilallekin.

Vangit ottivat keskusteluissa esiin, että **tapaamistiloissa ei ole ilmoitusta siitä, että tiloissa on tallentava kameravalvonta**. Kuten kohdassa 5 on kerrottu, ilmoitus on aulaassa, jonka kautta tapaajat saapuvat, mutta jossa vangit eivät oleskele. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan selvyyden vuoksi olisi hyvä, jos ilmoitus laitettaisiin myös tapaamistiloihin.

Mahdollisuus saada selliin haltuun tuuletin on ollut aiemmin esillä kanteluasiana. Vankilan laitosmyymälästä oli nyt ostettavissa tuulettimia, hintaan 19,90. Vastaanotosta saadun tiedon mukaan omankin tuulettimen voi saada haltuun, jos se on tarkastettavissa.

Tarkastuksella tehtyjen havaintojen mukaan sellien varustukseen ei näyttänyt kuuluvan **lukuvaloja**. Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojaan Mikkelin vankilaan tekemän tarkastuksen pöytäkirjassa ([EOAK/4397/2016](#)) todettiin sellien lukuvaloista seuraava.

”Asuinselleissä valona oli katossa oleva loisteputkivalaisin, eikä selleissä ollut pöytävalaisinta lukemista varten. Kattovalossa lukeminen oli vaikeaa ja vangit ovat kannelleet asiasta kirjallisesti ja tarkastuksen aikana. Tarkastuksen aikana tuotiin esille myös se, että kahden vangin asuttamassa sellissä lukuvalaisin olisi tarpeellinen myös silloin, jos toinen vangeista haluaa lukea ja toinen nukkua. Rikosseuraamuslaitoksen vankilasuunnitteluohjeen asuinsellikortin mukaan asuinselliin ”yö- ja lukuvalaisimeksi hankitaan joko sabotaasisuojattu seinävalaisin tai vaihtoehtoisesti pistotulppaliitäntäinen helposti uusittava lukuvalaisin”.

- - -

Mikkelin vankilan vastineen mukaan kaikkiin selleihin tullaan hankkimaan lukuvalot.”

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että Turun **vankilan tulisi hankkia selleihin vankilasuunnitteluohjeen asuinsellikortin mukainen seinä- tai lukuvalaisin**.

Vankilan kommentin mukaan vankilan kanttiinista voi osta lukuvalon 30 euron hintaan. Vankila selvittää myös mahdollisuutta hoitaa lukuvalo jokaiseen selliin.

7.32 Poistumislupien myöntäminen, rangaistusajan suunnitelmiin liittyvät ongelmat, päätösten perusteleminen

Tarkastuksen yhteydessä ei tällä kertaa selvitetty poistumislupien myöntämistä eikä rangaistusajan suunnitelmiin liittyviä kysymyksiä. Apulaisoikeusasiamies on äskettäin ottanut kantaa näihin asioihin ja niihin liittyneisiin ongelmiin.

Poistumislupien myöntämistä on käsitelty muun muassa päätöksessä 29.3.2019 (EOAK/475/2018).

Rangaistusajan suunnitelmiin liittyviä ongelmia on käsitelty muun muassa päätöksissä 24.9.2018 ([EOAK/4343/2017](#)) ja 22.11.2018 ([EOAK/5076/2017](#) ja [EOAK/6309/2017](#)).

Tarkastuksen aikaan pyydettiin nähtäviksi muutamia kirjeenvaihdon lukemista ja pidättämistä koskevia päätöksiä. Pyydettyjä päätöksiä ei kuitenkaan ole ryhdytty tutkimaan, koska päätösten riittävää perustelemista sekä lukemisen edellytyksiä on toistuvasti arvioitu oikeusasiamiehen

ratkaisuissa. Kirjeenvaihdon pidättämistä koskeviin päätöksiin on myös mahdollista hakea muutosta, eikä niiden oikeellisuuteen senkään vuoksi oteta tässä yhteydessä kantaa.

7.33 Vangin keskustelussa mainitsema tapahtuma

Vankien kanssa keskusteltaessa eräs vanki kertoi, että vangit olisi ulkoilun jälkeen 25.4.2019 riisutettu osaston käytävällä ja samaan aikaan ohi olisi kulkenut eri sukupuolta oleva vartija. Vangin käsityksen mukaan vartija olisi saanut tapahtumasta huomautuksen. Vankilalta pyydettiin tapahtumaan liittyviä asiakirjoja.

Apulaisjohtaja selvitti asiaa. Hänen mukaansa vangin mainitsemalla päivämäärällä ei löydy tällaista tapahtumaa, mutta 24.3.2019 ”B-siiven musta ja punainen ryhmä” on tarkastettu ulkoilun jälkeen. Asiasta on laadittu ilmoitus (373/2019/Tuv) vankitietojärjestelmään vasta tarkastuspäivänä, kun tarkastajat pyysivät tietoja tapahtumasta. Ilmoituksen mukaan vangeille suoritettiin henkilöntarkastus. Apulaisjohtajan mukaan asia olisi tullut alunperinkin kirjata, mutta siitä oli laadittu vain rikosseuraamusesimiehen ”muistilappu”.

Vangin kanssa keskustelleille tarkastajille jäi käsitys, että vanki ei ollut pitänyt tarpeellisena kannella asiasta, mutta hän piti tapahtumaa loukkaavaa kertomansa ohi kulkeneen vartijan vuoksi. Koska vankilan tiedossa jo on, että tapahtumasta ei ollut laadittu tarvittavia kirjauksia, apulaisoikeusasiamies pitää riittävänä, että hän viittaa yleisellä tasolla vankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 53 §:än, joka kuuluu seuraavasti, ja toteaa, että päätös/pöytäkirja henkilöntarkastuksesta tulee laatia kunkin tarkastettavan vangin osalta erikseen.

53 §

Vangin henkilöntarkastuksen kirjaaminen

Vangin henkilöntarkastusta koskevaan pöytäkirjaan on merkittävä:

- 1) vangin henkilötiedot;
- 2) henkilöntarkastuksen peruste ja suoritettu toimenpide;
- 3) henkilöntarkastuksen aika ja tarkastuspaikka;
- 4) päätöksen tekijä ja hänen virka-asemansa;
- 5) henkilöntarkastuksen suorittaja;
- 6) todistaja, taikka jos todistajaa ei ole ollut, syy siihen;
- 7) tarkastuksessa tehdyt havainnot ja löydöt;
- 8) haltuun otettu omaisuus.

Apulaisoikeusasiamies toteaa lisäksi laillisuusvalvontakäytännössä vakiintuneesti katsotun, että henkilöntarkastus, jossa edellytetään riisuuntumista, tulee suorittaa mahdollisimman hienotunteisesti, muun muassa siten, että tarkastettavat eivät joudu riisuuntumaan toistensa nähden tai kameravalvotuissa tiloissa. Henkilöntarkastuksen suorittamista on ohjeistettu myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön henkilöntarkastuksesta antamassa ohjeessa (1/004/2015) seuraavasti: Henkilöntarkastus tehdään hienotunteisesti ja vangin yksityisyyttä kunnioittaen. Henkilöntarkastus suoritetaan tilassa, jossa ei ole muita vankeja läsnä samanaikaisesti ja vangit tarkastetaan yksitellen.

8 VUOSITEEMA – Yksityisyyden toteutumista edistävät ja haittaavat käytännöt

Oikeus yksityisyyteen on valittu eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa kaikkia valvottavia hallinnonaloja koskevaksi yhteiseksi teemaksi vuosille 2018–2019.

Tämän tarkastuksen osalta teemaan liittyviä havaintoja on edellä muun muassa seuraavissa kohdissa:

Virtsanäytteiden antamisen valvonta vaikutti järjestetyn hienotunteisesti (kohta 5 Tiloihin tutustuminen).

Osassa kameravalvottuja sellejä valvomoon välittyvä kuva on himmennetty wc-istuimen kohdata, mutta kaikissa selleissä tätä ei ole toteutettu (kohta 7.15).

Vankien käytössä olevia puhelimia ei ole suojattu siten, että puhe ei kuuluisi ympäröivään tilaan (kohta 7.20)

9 TOIMENPITEET

Apulaisoikeusasiamies **saattaa** Turun vankilan, Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ja oikeusministeriön kriminaalipoliitikka ja rikosoikeusosaston **tietoon ja toiminnassa huomioon otettavaksi** tässä pöytäkirjassa esittämänsä huomiot ja kannanotot sekä pyytää seuraavia selvityksiä.

Apulaisoikeusasiamies **pyytää Turun vankilaa** toimittamaan viimeistään 1.6.2020 selvityksen siitä, mihin toimenpiteisiin seuraavissa kohdissa olevat huomiot ja kannanotot ovat antaneet aihetta

7.3 Eristysosastolle asumaan sijoittaminen

7.5 Inva-sellin hälytyslaite

7.9 Ulkomaalaisten vankien tilanne

7.13 Valvomattomat tapaamiset

7.14 Oikeudenkäyntiasiamiehen tapaaminen

7.15 Yksityisyyden suoja kameravalvotuissa selleissä

7.19 Vankilan oloista tiedottaminen, säädösten ja muun informaation saatavuus, vastuuvirkamiesmalli

7.20 Puhelinkeskustelujen yksityisyydensuoja

7.24 Vankien sähköiset yhteydet

7.31 Muita asioita: kello, ilmoitus kameravalvonnasta ja lukuvalo

Apulaisoikeusasiamies **pyytää Turun vankilaa ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskusta** toimittamaan viimeistään 1.6.2020 selvityksen seuraavista asioista.

7.2 Sellin ulkopuolisen ajan ja mielekkään toiminnan määrä

Muiden kuin työtoiminta-osastoille sijoitettujen vankien ajankäyttö. AOA pyytää aluekeskusta selvittämään yhdessä vankilan kanssa viiden perättäisen arkipäivän jaksolta muilla kuin työtoimintaosastoilla olleiden vankien toimintaan sijoittamisen – kuinka moni on ollut toimintaan sijoittamatta sekä kuinka moni on ollut toimintaan sijoitettuna, mihin toimintaan ja mikä on ollut kunkin vangin toimintaan tuona aikana käyttämä tuntimäärä.

7.4 Tutkintavankien sijoittaminen

7.11 Tapaamisten alkamisajankohta ja kesto

7.12 Lapsen tapaaminen

7.16 Vartijakutsu, wc:n huutelupainike ja ilmanvaihto

7.21 Ulkoiluolosuhteet

7.25 Kirjastopalvelut

7.28 Järjestyssääntö ja tulo-opas

Mihin toimenpiteisiin edellä mainituissa kohdissa olevat huomiot ja kannanotot ovat antaneet aiheita?

Apulaisoikeusasiamies **pyytää Turun vankilaa ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä** toimittamaan viimeistään 1.6.2020 selvityksen seuraavista asioista.

7.2 Sellin ulkopuolisen ajan ja mielekkään toiminnan määrä

Kuinka Turun vankilan toimintaan osallistuvien vankien osallistumisprosentti on laskettu? Lasketaanko toimintaan osallistumista tilastoitaessa mukaan kaikki vangit, joille on tehty päätös toimintaan sijoittamisesta, vaikka kyse olisi esimerkiksi vain yhdestä tai kahdesta päivästä tai tunnista viikossa? Kuinka tilastot tässä suhteessa laaditaan koko Rikosseuraamuslaitoksen osalta?

7.16 Eristysosaston sellikalustus

Vankilan toimenpiteet eristysosaston sellien kalustuksen suhteen. Keskushallintoyksikön vankiloiden eristysosastojen sellikalustuksesta tekemä kartoitus Turun vankilan osalta.

7.17 Matkasellissä vietettävä aika

Mihin toimenpiteisiin kannanotot ovat antaneet aiheita?

Apulaisoikeusasiamies **pyytää Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä** toimittamaan viimeistään 1.6.2020 selvityksen toimenpiteistä seuraavista asioista

7.22 Maksukorttien haltuun antaminen

7.23 Vankien ansioiden maksaminen

Pöytäkirjan vakuudeksi

Anu Rita
esittelijäneuvos